

ס פ ר

ש מ ו ע ו ת ר א י " ה

חלק ראשון — ספר בראשית

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

אמרות ד' אמרות טהורות שנאמרו בטהר יומא (מדי
שבת בשבתו מועד במועדו) ע"י טהר גברא ההוא
כהנא רבא מרא דארעא קדישא רבנו הגאון מרן
אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל
אשר יוצרי הבינני לשמוע ולהשמיע ללמוד וללמד
מורשה להנחיל לקהלת יעקב. קטעי רעיונות ומאמרים
אלו רשמתי לי בזמנו מפי השמועה, ואח"כ ערכתי
וסדרתי אותם כל אחד על מקומו בתופסת הערות
והארות, וזעיר שם בתוספת חידוש ודרוש בשם

נחמת ישראל

מאת העורך והמסדר

קלמן אליעזר פרנקל

ירושלים תרצ"ט

יוצא לאור ע"י אגודת „הסנה" ארגון רוחני-תורני

ואלה יעמדו על הברכה:

א"א מורי לאוי"ט הרבני החסיד מוה"ר אברהם אבא שיחי'

בה"ר קלמן ז"ל.

ידידי דודי כאח טוב ליר' משה שרגא ויס שיחי' בר מאיר יחיאל ז"ל.

ורעיתו דודתי מרת שושנה רייזלע שתחי'.

חברת אגודת „הסנה" ארגון רוחני-תורני של תלמידי ומעריצי רבנו

הגאון הרב קוק זצ"ל, אשר קבלו עליהם את הטורח של הפצת הספר,

וכן את ההדפסה של שאר החלקים.

ו ב א ח ר ו נ ה :

בני חביבי מר מנחם פרנקל שיחי', לפנים תלמיד ישיבת מרכז-הרב בירושלם,

אשר עזר לי בסדור ההגהות של ספר זה.

ה ס כ מ ת

הרב הגאון ציס"ע מרן רבי יעקב משה חרל"פ שליט"א

ר"מ בישיבת מרכז-הרב בירושלים ע"ה"ק

בעדה י"ח עשיק חוקת חרציט

בכל לשון של חבה הנני להחזיק טיבוחא מלי חפני לכבוד י"די הרב... היקר חביבי לבי מוהר"ד קלמן אליעזר פרנקל שליט"א, אשר לקח לו מקח טוב וקדוש, לרשום ולהעריך דברי קודש שעמעתן אוזן מפוס ממלל רברבין רבינו אור ישראל וקדושו רכבו ופרשיו נור הדור, מרגא ורבנא מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק זצוק"ל, אשר דרש דרש בשבתא בחדוותא דבני היכלא דמלכא בסעודה שלישיית ובחגים ובמועדים, ודבריו היו חוצבים להבות אש בלול ממקרא ומשנה הלכה ואגדה. ר"י דרזין סתרא דסתרי. ואם אמנם הנחיל לנו רבינו הגאון הקדוש ז"ע חבילות חבילות של כתי"ק בכל מקצועות התורה, והי' כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק אולם שיחותיו בקודש אלו על פ' השבוע, אלה הדרושים הרבים אשר היו יורדים חדרי בסן וממשיכים לבות ישראל לאהבת ד' אהבת תורה ומצות אהבת ישראל וארץ-ישראל, מהם לא נמצא כלל בכתי"ק, לא העלם עלי ספר ולא חרתם עלי גליון, וכמה פעמים הרהבתי עוז לשאול מדוע לא יעלה אותם על הכתב לזכות את הדורות ברעיונות אלו אשר הופיעו עליו בשעתא דצלוח דמנחה זמן ההתגלות של כסופא דכל כסופין, חדוה דכל חדוה, השיב לי בענית קדשו, כי אם אבוא להעלות אותם על הכתב לא יספיקו כי הם בבחינת רדיפן מיא, אשר אין קץ וסוף לעמקם ולרחבם, אף גם זאת הבנתי מאמרי קדשו, כי מאחר שכל אלה אשר הופיעו עליו בשבת קודש הרי הם אצלו בבחינת קודש ואין לו להנות מהם רק אשרי אוזן שמענה כל אלה.

וכבר זכור לטוב כי י"די הרהיג הנ"ל הקדיש עצמו והצטבר אצלו מאיזה שנים, וכפי מה שהי' אפשר לקלוט מריח הבשמים ריח חקל תפוחין קדישין, רשם לעצמו לזכרון ועתה רחש לבו דבר טוב למה לו להחזיק את אוצרות הקודש האלו רק לעצמו ויס שכמו לסדר כפי האפשר מרשימותיו ולבנות בנין של תורה בנין נהדר מתמצית דברות קודש של רבינו זצוק"ל. ואקוה כי הרבה מאותם המשתוקקים וצמאים לדברי קודש של רבינו זצוק"ל ימצאו רויה לנפשם ויודוהו כל ישרי לב על הטוב אשר מביא לעם קדשו, והנה אם אמנם דברי רבינו זצוק"ל היו עמוקים ורחבים מני ים, על כל זה כפי מה שראיתי בכל מה שהעלה י"די הרהיג הנ"ל, יזכו לו מן השמים להיות לו און קשבת, ולהעלות מרגנתא ומרגליות הנראים בהם פניני הקודש של רבינו זצוק"ל בהודר והדרם, זכות גדולה היא מאד להפיצם ברבים ולזכות בהם את העולם, ומי יתן לי ולכל י"די הנ"ל להוציא לאור עולם חמדה נגחה זו, הסדורה על כל פרשיות השנה והמועדים מהמשך איזה שנים, ויאיר עיני אור עולם בדברים עליונים ונשגבים אמרי קדש היוצאים ממעין קודש הקדשים. הנני חותם באהבה ובגילה וברעדה בהעלות על לבי זו אור פניו בוטרים כלפידים, דומה למלאך ד' זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

המצפה לישועה קרובה

יעקב משה חרל"פ

מתוך מכתב פרטי

צבי יהודה הכהן קוק

ירושלם עיקו"ת

ביה כ"ח סיון תרצ"ט

כבוד ידידנו הרב ר' קלמן אליעזר פרנקל שליט"א
שלום וברכה.

ישר חילו שהנאני בבשורתו הטובה כי אמנם עומד כבר להוציא לאור את ד"ק של הארץ החי אאמור הרב זצ"ל שזכה כי לרשמים על הספר במשך כמה זמנים, אשרי חלקו שנתגלגלה זכות זו על ידו לדלות ולהשקות את הצמאים לדבר ד' אשר יצא מפי כהנא רבא דארעא קדישא שלוחא דרחמנא בדורותינו אלה, אשר רובם ככולם לא נכתבו, ונשארו לעיני ברחיפת ביעושים אורם מעדן מעין הקודש, וביחוד עתה בפרק זה של ערפלויות עלפת הישועה, אשר נמבנו בו אבינו הרועה עם ד'. בהסתלקותו לגני המדומים, הלא יגדל שבעתים הערך והצורך של גילוי כל דבור אשר נבע ממקור טהור ונשגב זה בשפע ע"ב ברכת ד' להאיר ולהדריך. לעודד ולרומם בתעצומות ימין עליון, כל נאמני קודש ישראל, השם שמועות ראייה עולה יפה ונאה להופעת האוצרות האלה הנמשכים מיסוד האחדות הפנימית השייכת לראות הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר. ונחת רוח רבה היא לי התחלת הדפסתו של ספרו השמועות בפועל ממנו, ואקוה שבעתהי ישתדל לעסוק בתיקון סגנון הלשון ככל האפשר, ויהי נעם ה' עליו ויכונן מעשה הגדול זכות הרבים ובעל השמועות מסעיתו.

ידידו ד"ש באה"ד וחבת יקר ולצפית נחומי ישועת ד' לבית ישראל ונחלת סגולותו.

צבי יהודה הכהן קוק

וזאת למודעי

להמעיין והקורא: אם ימצא איזה שגיאה או טעות סבבן לשון בלתי נכון אל יתלו בוקי סריקי ברבנו זצ"ל אלא בי הכותב והמסדר, יען כי המאמרים אלו נאמרו ע"י הרב ז"ל כשיק ואני רשמתי לי אותם אחיכ במוצשיק ולפעמים גם בזמן יותר מאוחר, ועפ"י רוב רשמתי רק את המצות הרעיונות והחידוש שבהן, ועם זאת רשמתי לי רק לעצמי לשם זכרון ולא עלתה אז גם במחשבה להדפיס זאת בתור ספר, ויתכן שזה לקוי בחסר ויתור ורק לבקשת ידידים ורעים מאלה שהתאספו תמיד אצל הרב ז"ל לשמוע את שיחותיו בקודש, אמרתי לעלות ולחבר את כל המאמרים בספר, ויהי נא מאמרים אלו למשיב נפש לכל אוהבי וידידי רבנו ז"ל, אשר לצערנו חסר לנו עכשו העונג הזה שהייתו מבליס אצלו בימי שבת ומועד חכמתו יעמוד לנו ולכל ישראל, בימי צרה ומצוקה כיום.

העורך המסדר

עפ"י חוקי הרשות, אסור למי שהוא להדפיס ספר זה בלי רשות העורך.

פ ת ח ה ש ע ר

ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר (בראשית ט"ז)
אמרו חז"ל (יומא כ"ח) אמר רבי אליעזר שהיה דולה
ומשקה מתורת רבו לאחרים.

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחד בהם ובמשנתם, ר"מ אומר כל העוסק בחזרה
לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו נקרא רע אהוב
וכו' ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן וכו' ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה
וגבורה. ונותנין לו מלכות וממשלה, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המחבר וכנהר שאינו פוסק.

מיום עמדי על דעתי משתוקק הייתי לעלות לא"י ולהתיישב בה. השפיע עלי מעשיה שספרו בחוג משפחתנו מוקני ר' זאב פרנקל ז"ל מקאליש נכד הגאון רבי אברהם אב"י חריף ז"ל רב ואב"ד בקאליש פולנייה. גין ונכד לבעל מגן אברהם זצ"ל, וגין ונכד להקדוש רבי יחיאל מיכל מנמירוב זצ"ל, אשר לעת זקנתו חלק את רכושו בין בניו וגמר בדעתו לעלות לא"י ולהתיישב בה. ונטרפה עליו השעה ונטטר בגולה, ומני אז בהיותי עוד ילד גמרתי בלבי לקיים מצות זקנים ובהזדמנות הראשונה לעלות לא"י. בין הגעגועים לא"י למקום הקודש, היתה לי תשוקה מיוחדת להכיר מקרוב את רבן של ישראל, אשר הכרתיו וראיתיו מתוך הכתב של מאמרים ומכתבים במאספים ובעתונות, אשר היה חותם א"ע עבד קודש לעם הקודש בארץ הקודש, כאשר זכיתי בשנת תרפ"ד לעלית לא"י עם משפחתי, אמרתי לעצמי במקום חדש זה שאין לך קרוב ומודע לך ותקיים בעצמך את דבר המשנה עשה לך רב וקנה לך חבר, ואם לקנות לי חבר מגילי לא היה מן הדברים הקלים ביותר, כי חבר אמתי קשה בא"י גם לקנות, אולם במה שנוגע לעשה לך רב מצאתי את שאהבה נפשי הוא רבנו הגאון מרן רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. ובהגיע לאוני דבר שיחותיו בקודש אשר רבנו משיע בש"ק בעת סעודה שלישית הלכתי לבקר, ואמנם שיחות אלו השאירו עלי רושם בל ימחה באותו אורא של קדושה של יחידי סגולה אשר התאספו בבית הרב ז"ל מדי שבת בשבתו, והנה ראיתי לפני גאון ישראל איש אלקים מנתח מחלק ומחבר רעיון לרעיון מדרש עם מורה נבוכים גמרא וזוהר, צולל בים של בקיאות וסברות של נגלה ונסתר חקירה ופילוסופיה דתית, כפלא היתה הבקיאות של גאון ישראל זה, לא

רק בשני התלמודים בבלי וירושלמי, אלא גם ראשונים ואחרונים ספרות החסידות והפילוסופיה, יחד עם זה חריפות של מנתח חוקר ומעמיק לתכונת דהמוסר של כל מאמר ומאמר, בלי להזניח באור ודרשה על יתר וחסר תג ונקודה, להפליא היה הדרך של עילוי צעיר שהיה טמון במוחו הגדול של גאון ישראל זה בשעה שהיה שואל איזה קושיא ויחד עם זה מיושב בדעת של גאון זקן המשיב לעצמו ומחלק את העניינים ומראה שהם עניינים נפרדים ולכל אחד כונה משלו ותכלית ידוע, עד שבכלל אין להקשות על אחד מהשני ובאותו הזמן השתמש ברעיון חסידי או פילוסופי של המורה והכוזרי לישב מאמר בתלמוד או ברמב"ם להלכה. סופר מהיר יחיד בסגנונו משורר בחסד עליון חכם ונבון יחד עם תמימות של ילד, עומד על דעתו והשקפתו מצד אחד ופשרן ואיש שלום מצד השני ועל כולם היהודי הגדול הדואג את כאב עמו לשחרורו ושלומו. גם נוכחתי וראיתי כי אלמלא טרחה דצבורא יכול הוא להמשיך שעות על שעות רעיונות ע"ג רעיונות, ביניהם גם נצוצי מדע חדש אשר לכל מצא סמך והוכחה בתלמוד ובספרי חז"ל מקור החכמה. לפעמים זה היה תלוי גם במצב הרוח של השבוע שעבר, אם הי'ה שבוע של הרוחה בישוב בא"י בשורה טובה שהגיע מעם ישראל בגולה, היה זה מורגש על רוחו של אותו אדם המעלה, אשר גשא בקרבו אהבה עזה עד כלות הנפש לכל אבן ונדבך שנתוסף בא"י להגדלת הישוב היהודי לרכישת הלאום העברי בא"י ואהבה עזה לכלל ישראל, אף להכי פחותים אם רק בשם ישראל יכונה. הוא רבנו ז"ל אשר סבל מאד מחוג הקנאים אשר רדפו אותו בגלל חבתו לציוניות וקנין הלאומי בא"י, התבטא פעם על המחלוקת בא"י בין המפלגות, בין רבנים ואנשי קודש, ואמר כי הסבה לזה, היא מיסוד אי שלימות קדושת הארץ היות כי עם ישראל קשור עם א"י, ולכן כל זמן שיש עוד חלק קרקע בא"י אשר הוא שייך לזרים ונפרדת מאת קדושת ישראל, מזה יסוד המחלוקת והפירוד השוררת בא"י, ולכן הרי הוא רואה את תיקונם רק ע"י גאולת ארמת ישראל וכאשר תבא גאולת הארץ יפסק הפירוד, האיחוד של קדושת הארץ, ב"א אתו גם איחוד האומה.

גם השירה והזמרה בסעודה שלישית השפיעו עליו בבחינת והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח ד'. הגאון החסיד הזה היה באמת מתנהג ברוח החסידות מדותיו בקודש, עם יריבו היה מתנהג לפנים משורת הדין אם ידע רק שזה זקוק לעזרתו צדיק וישר היה בדיני ממנות, לא החזיק אצלו שום כספים שזה לא יפריע לו ממחשבותיו בקודש, החזיק לו מקוה כשרה מיוחדת לו בתצרו והכל בהסתר, ישב ולמד בטלית ותפלין מן עלות הבקר מתפלה של ותיקין עד תפלת מנחה גדולה ולא טעם כלום במשך הזמן, היה סינטיזה ומזיגה יפה של שיטת הגאון מווילנא ז"ל ושיטה חסידית חב"רית ביחד. לכותב הטורים

ספר פעם כי בהיותו ילד התוכחו עליו הוריו אם יהיה רב פירושי מתנגדי או רבן של חסידים, אביו ר' שלמה זלמן ז"ל היה מקורב להגזע הוולוויני, ואמו מבני חסידי חב"ד של בעל צמח צדק ז"ל, ושניהם נתקיימו בו ועל שניהם שמר מבלי שאחד יפגע ע"י השני, ואם בשאר ימות החול היה מדקדק על על שיטת אביו תפלה בזמנו ובצבור, הנה בשבת קודש שריא עליו שכינה חסידית, ובעת רעווא דרעווין בעת שלש סעודות הופיע כאדמו"ר חסידי. אחד מתלמידי הרב ז"ל תאר באופן מיוחד את השלש סעודות.

ביום השבת עת כי ינטו צלילי הערב, על פני ירושלם עולים דמדומים, ספק חשכה של אור בין השמשות, היקום אפור, כהה, ודומיה ערבה שוררת בעולם על גג בית המרא דאתרא קרתא דשופריא השתברו קרני השמש האחרונות באלפי צבעים מקסימים ואפי' מאדם עטה את פאת המערב ועדניה בזהרי חמה מבריקים, בשעה זו מסביב לשולחן ערוך וארוך בבית הרב, בתוך אתמוספירה רויה בזיו מחשבה ורגש. מסובים בהדרת קודש קהל מעריצים רב מיקירי בני ציון, תלמידי חכמים ואנשי מדע יראי אלוקים, ורבם מאורם הכהן הגדול בראשם, והחלל הצר של החדר כאילו מלא הוא אוצר נשמות של הרבה דורות תנאים ואמוראים הנזכרים בשמותיהם בדרשת הרב, ומלחשים סודות ורמזים, וצעיף כהה מעטף את כל הנוכחים, ארבעה כתלי החדר מכוסים המה מהרצפה עד התקרה במדפים של ספרי קודש מסכתות הש"ס, ספרי פוסקים ושו"ת ראשונים ואחרונים, חדשים גם ישנים, וגוני השקיעה שוחקים עליהם מגפפים ומנשקים את גבות הספרים בפזיונות, קופצים מאצטבה לאצטבה עד שנעצמים כליל, התפשטו צללים ואט אט שקעו בתי העיר בשלל קרני האיזמרגדים של השמש הגוועת, ואפלולית הערבים משתלטת, ובזויית החדר לוחשים דמדומי ערב קלים, דומם ירדה לה החמה והסתתרה מאחורי ההרים ירושלים הרים סביב לה ושקעה, צנחה, ומנחת הלילה החישה את בואה. עלה הירח ברקיע השמים כלוית כוכבי רום שחק, חופת ליל נאדרה, ובית הרב עולם מלא זוהר של קדושה והשראת השכינה, פנה מאושרה בית אלקים ממש. שרים זמירות של שבת בדביקות ובהשתפכות הנפש, פזמון מתוק ורוך משתפך בנחת בחלל החדר האפל, שיר פלא, שיר קודש, שירת הנפש התמוגגת וכמהה אל מלכת השבת הנפרדת ומסתלקת, והלב רוחש בפנימיותו: קדוש, קדוש, קדוש, והזמירות רויות שיקוים וכליון ממוגת הלב, וגעגועים מטטפות את הנשמה בחבה, ומרוממת את הרוח מעלה מעלה לתוך עלמא דכסופין, נגונים ערבים מפוזים מסלסלים עולים ויורדין בסולם השירה וקולחים דרך החלונות הפתוחים החוצה, אל הרחוב, והם מהוים נתיבים באויר הצלול והבהיר, ויתעלו ויתנשאו ויעלמו בהד עדינים הנפש מרכבת, רועדים נימי הנשמה והלב נשטף בעונג. והנה. פתאום קהל הנאספים המצטופפים עומדים על בהונות רגליהם, ממעל

לראשם נארגת בין רגע דממה גמורה. הכל משתק בחדר והשתיקה עמוקה וקדושה. העינים אינם מבחינים מאומה בחושך, רק קול שומעים, קול רך ונלבב עולה מעבר מושב הרב ונשא על פני גלי החשיכה, פה ממלל רברבן, קול נועם ואמירה שלו ספוגה נמוס של חן, ומצית את נצוצי הקודש הגנוזים בלב השומעים המסומרים למקומותיהם ומקשיבים לתורת רבם, ושותים בצמא מקלוח אמרי פיו קדשו הזכים והנובעים כמעין המתגבר בהבעה חיה מלא רגש, וחמימות נעימה משתפך מכל דבור ודבור היוצא מפיו הטהור, הנובע מן הלב ומדבר אל הלב אל לבות שומעיו. ומשרה עליהם רגשי אושר ברוכים והארת הנפש. שולה קדושה שפוכה על פניהם הוד עליון, וניכר שהם מלאים רחשי נפש נשגבים ועלים וחובקים זרועות עולם, שביבים מתלקחים בזה אחר זה באישוניהם ומרגישים את עצמם מדושני עונג, קרן עור פניהם מנגיהות התורה, ובמדברותיו הוא מהוה כעין מקלעה אחת גדולה וארוכה משובצת מאמרי חכמינו זכרונם לברכה מפרשת השבוע, משורת בחוטים של של תורת הנגלה והנסתר, והוא מזהיר בהגיונו ולוהט ברגשו בדברו, ונשמת הקהל נצמד בנשימה כבושה — לדמות הפלא אשר בראש השלחן כמלך בגדוד, הבונה לפני עיניהם עולמות רוחניים שלמים כבמקל קסמים, כי קסם על שפתי מלך, והוא שבו יאסור קשב למנגינה הצודדת העולה מתוך רשת רעיונותיו הנשגבים והמסועפים, ומרחף בעולמות העליונים מפנק את קהל השומעים השטופים באהבת תורה, מזלף עליהם את כשמי הרוחניים ופורט על הלבבות, רוח של מעדנות ונחת מתערה עליהם קורות החדר צוהלים וסוגפים לתוכם את דברי התורה בשמחה, וזוקקין דנורא מפקין מפומיה דרב נוקבים חודרים עד נבכי הנפש מפרידים כל רו ליסודותיו, מבהיקים את המוח והשכל מתוך אספקלריא מאירה וארגיש והנא בא סוד אלקים בלבבי, ונפתחו לפני המשעולים המתפצלים ומתפלגים כפלגים בים התלמוד, השבילים הכמוסים המתפשטים בין דרכי התורה, הפשט, הרמז, הדרוש והסוד, ושקעו אז כל העולמים האחרים של ימות החול והנך מתרומם אל הספירות העליונות לעולם שכולו חכמה עילאה קדושה, שפע של חכמה בינה ודעת, והשיחות הללו אינן מיכאניות ואינן מוכנות מראש, מעין שורת הקודש מה שנתן ד' בפיו בעת רעוא דרעוין, והנה הקשתי פעם בענין אחד שאמר על ס' השבוע ונכנסתי אליו בימות החול לשאלו פשר דבר, והנה התחיל לבאר לי את הענין לגמרי באופן אחר ממה שהשמיע בשבת, הרהבתי עוז בנפשו ואמרתי לו רבנו בשבת באר בדרך אחרת, אז ענה לי שאינו זוכר, מאז ראיתי שאינו בא בשיחה ודרוש מן המוכן, שאלתי עוד אם רבנו אינו רושם את שיחותיו על פרשת השבוע, אמר לי כי הוא בעצמו אינו רושם אותם והיה כדאי אם ימצא מי שישים לב לרשום אותם.

ובתוך הדברים הוסיף, הייתי מכיר תודה לך אם היית מקבל עליך לרשום אותם, בראותי כי הנך תופס את הענינים ומחבר אותם. מן אז שמתי לב ביותר להשיחות לבלי לאבד את הקשר והחוט השזור מרעיון לרעיון והתחלתי לרשום אותם לעצמי לזכרון דברים, קטעים קטעים ובקיצור, וכך נאסף אצלי רשימות של פ' השבוע מדי שבוע בשבוע שנה בשנה, הרבה פעמים הראיתי להרב את רשימות שרשמתי והוא הסכים להם. אח"כ גלה לפני את דעתו כי היה כדאי לעבד את המאמרים ולהדפיס אותם. אולם כל זמן שהוא היה בחיים אתנו, והוא היה כמעייין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, היה זאת בבחינת איידא דטרוד לקלוט אינו פולט. כי לא הפסקתי גם לרשום את המאמרים חדשים לבקרים, הוא היה נובע ושופע מנביא ומביע וכל המזדמן לידו בשעת השראת השכינה, בשעת שפע זו נעשה שלא מדעתו כלי קליטה ובית קיבול אולם אחרי פטירתו עת בא השמש בצהרים ביום ג' אלול שנת תרצ"ה. אמרתי עת האסף המקנה, שעת הכושר הוא לגולל את כל החן והיופי של של שיחות אלו, ממה שהבנתי והספקתי לרשום אותם אחר השבת, עד כמה שיכולתי אחר השבת להשתחרר מן החול היומי ודאגותיו להכנס שוב לאתמוספירה של שבת ומועד, לשכוח את הבית המשפחה ודאגותיהם היום יומית צרכיהם וצער גידול בנים אשר לא היה חסר לי, ובפרט של ילד חולה משך כמה שנים בני דוד שלמה אשר טרם נמצא תרופה לו ומן השמים ירחמו עליו, מכל זה הייתי צריך להשתחרר ולהכנס שוב לחיים של שבת, ולא רק שבת אלא של גן עדן ממש, מה שכן יכולתי והייתי מוכשר בהמצאו ע"י הרב ז"ל בשבת ובמועד אשר כל מחשבתי והייתי היתה מסורה לאותה הנקודה לאותם הרעיונות ניצוצי מחשבה אשר יצאו מפיו, ואשר פשוט כמעט שהרגשתי שהנני ממשש אותם ביד רוחני ובלי עט בלי ניר ודיו נכתבו על לוח לבי, השורה של רעיונות באורים בדברי חז"ל תלמוד מדרש זוהר כתבו הר"י ז"ל חקירה ופילוסופיה נתוח של סברות ורעיונות ברוח של הגיון והגיון בריא, דמיון והבדל בין עולם הזה ועולם הבא. ישראל ועמים א"י וחז"ל.

ואם יכולתי זאת בשבת ומועד, בשבת יש לכל אחד מישראל נשמה יתירה אמרו חז"ל בשעת מתן תורה, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ירדו מלאכי השרת והכתירו להם שני כתרים, וכאשר חטאו בעגל הורידו מהם את הכתרים ונתנו למשה, ובשביל זה לא יכלו להביט בפניו כי קרן אור פני משה. אולם בשבת מחזירין את הכתרים לישראל, ואומר האור-חיים ז"ל בפ' וזאת הברכה כי זה שאנו אומרים בשבת בתפלה ישמח משה במתנת חלקו, כי בשבת מכיון שמחזירים את הכתרים לישראל אז ישמח משה בחלקו הוא לבד.

בתחלה חשבתי תורה היא, וללמוד אני צריך, קלטתי לתוכי מה טוב, התורה מרימה את האדם לחיי מעלה לחיים עליונים גורשת את היאוש, וזמנים של יאוש לא היו חסרים, יאוש עד כדי לשכוח את הצלם אלקים אשר באדם ולרדת לעמקי שאול בכל רמ"ח איברים ושס"ה גידים עם הנשמה ביחד לטהר את הפעולה מצד הכלל הבא להרגך ופעם נפגע מזה מנהיג ישראל, ועל כגון דא יש להצטער*) ואמנם היו כאלה בבחינת הבא להרגך מצד אנשי בליעל, אשר מררו את חיי, וזה גרם לי גלות במשך שנתיים וחצי שהגליתי לדרום אפריקא בשנים תרצ"ב צ"ג צ"ד, ועוד יותר מן הדכוי החומרי סבלתי מהדיכוי הנפשי כאילו נשארתי קרוץ מכל העולמות ובן אדם אשר מזמן הגיעו לשכלו היה רגיל בחיי חברותא, הרגיש פתאום בעצמו ובכל ישותו אותו המימרא או חברותא או מיתותא, ומתותא ממש אין אוהב ואין ידיד, זה של תמול שכחך ושל שלשום התרחק ממך ואתה רואה חלל ריק, אין אפשרות לחדש ולא להתנצל גם לא לכתוב מכתב ידידותי רק לבכות בכיות ברלי שעות בכיות לפני גדול וקטן, כל אלה שראו זאת חשבו כי רק הלחץ הכלכלי הוא המעיק, וזה הוציא גניחה מתוך לבו והשני השתדל לעזור כל אלה הדברים חרותים על לבי, אבל לא ידעו ולא הרגישו כי הנפש מתגעגעת לדבר יותר גדול, כי הנפש מרגישה ושומעת כח של יצירה מפעפעת בקרבה תרתי משמע רוחנית וכלכלית, והנה אם אמרתי מטה רגלי, חסוך ד' יסעדי ונמצא עוד רוח באנשים ואפשרו עי"ז לחדש עבודה של יצירה, ועי"ז לשוב לתחית הרוח, ומי יודע אם הספר הזה דברי קדשו של הרב ז"ל לא היה נדון לגניזה אלמלא עזרה זו, ובעמדי בפתח השער של ספר זה, עלי להכיר תודה לכל אלה שגמלו אתי טוב יזכרם אלוה לטובה.

ואמנם מסופק הייתי אם אני הגון לכך, להוציא לאור ספר על תורה שבכתב, לעשות מתורה שבע"פ של הרב ז"ל תורה שבכתב, ומה גם להוסיף עליהן חידוש שנתחדש לי בעת הלמוד הסתכלות והתעמקות בעת הארת הענינים וביחוד כי כל הדברים והרעיונות נרשמו אצלי רק קטעים קטעים והייתי צריך לעבד אותם ולבנות את הבנין אשר בהכרח לשם התאמה וחבור מוכרחים פעם להוסיף ולבאר ולהעיר, בה בשעה שנושא הדברים המהוה את כל הבנין אינו עוד בחיים אתנו, ואינו יכול להעיד ולהבחין בין תכלת לקלא אילן, ועוד דבר, הכותב שיחותיו ודבריו של איש מאישי הדורות בתור גוף שני הריהו

(*) ובגמ' יומא פ"ו מקשינן כתוב אשרי נשוא ששע כסוי חטאה, וכתוב מכסה ששעיו לא יצליח, ומחלקין בין חטא מפורסם וחטא שאינו מפורסם, או בעבירות שבין אדם למקום, ובין אדם לחבירו, בעבירות שבין אדם למקום אומרים אשרי נשוא ששע כסוי חטאה, אולם בעבירה שבין אדם לחבירו קוראין ע"ז מכסה ששעיו לא יצליח.

נעשה שלא מדעתו מעין שותף לו מעין צל ובבואה לגוף ראשון, ושלא מרצונו הוא מניח מקום למחפשי מומין לתפסו ברמת רוח ביותר משמינית שבשמינית מה לתבן את הבר, ואעפ"כ אין בן אדם בן חורין להעלים ולדון בגניזה מה שהוא יודע ושמע מגאון ישראל זה שלא הניח כמותו בדורנו, וכמו שאין צמח בר מתגדר בגשמי ברכה שמריקים עליו עבי שחקים, אכן בחובתי חובת נפשי לא הייתי מסופק כלל כי תורה היא וללמוד אני צריך, וגם ללמד בכלל המצוה ללמדה את בני ישראל, ואמרינן במדרש רבה פ' נשא, אמר ר' יהושע בן לוי אם יקלוט אדם מטר מאוירא של סדום ויתן בערוגה אינה מצמחת, הגשם שיורד מן השמים להרוות את האדמה, אז גם לפני שירד בסדום כבר אינה מצמחת, אם נקלט מאויר של סדום. מכיון שהאדמה של סדום אינה מוכשרת להצמיח אז אותו המטר שנופל במקום זה, לו גם יתנו במקום אחר לא יצמיח, יען כי השפע היורד מן השמים תלוי במי שמוכן לקבל את השפע, והמהר"ל זצ"ל אומר בספר גבורת ד' כי השגה של אדם היא מתיחסת אליו, ודבר שהאדם נבדל ממנו לגמרי אין ראוי שיהיה בו השגה, כי דבר שהוא נבדל מן האדם אין ראוי שיהיה לו השגה בו, יען שכל השגה זה חבר וצירוף למושג והיציאה של עולם לפועל המציאות כמו"כ אומר המהר"ר זצ"ל בהקדמה לספר תפארת, כי לא יתכן שבה מסבב לא יהיה כח של הסבה, ואל רגקשה מנגר כי היא רק מחבר אבל בהעץ יש כח של בנין וכך נאמר בס' יצירה פ' א' הבן בחכמה וחכם בבינה והעמד דבר על בוריו והושב יוצר על מכונו, ובדאי מן שמיא קא זכי לי בזכות אבותי הקדושים, וזכיתי לאזן קשבת וזכרון, לרשום דברים אלו שיצאו מפי לב טהור ולהוציא ספר זה, ובזוהר ויקרא דף נ"ג, תורה אמאי אקרי תורה כגון דאורי וגלוי במאי דהוה סתום דלא אתידע, לכן כ"ו דורות לפני נתינת התורה נקראים חסד (פסחים קי"ח) וממתן תורה ואילך נקרא יגיע כפיך כי תאכל ונתנה לצדם ליגע בה והגית יומם ולילה, ויגעית ומצאת תאמין, ובזוהר שמות דף ר"ס, ומאן דארכיב זינא בזיניה וידע לקשרא קשרא בקשריה היכלא בהיכליה דרגא בדרגיה, דא אית ליה חילקא בעלמא דאתי, והנה כל מה שהוספתי מדידי, כל הערה והארה לגוף הענין או דרוש וחידוש שלי הדפסתי אותם למטה בדף בשם נחמת ישראל ואיתא בזוהר פ' וישב דף קצ"ב, האי מאן דאסתכל במה דאוליף מרביה וחמי ליה בהווא חכמתא יכול לאתוספא בהווא רוחא יתיר.

וכן אומר הרמב"ם ז"ל בהקדמה למשנה תורה, בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והיא מלמד על-פה ברבים וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור

בענינים שלא למרו מפני השמועה אלא במדה מי"ג מדות והסכימו עליהם בי"ד הגדול. וסומך אני על זה כי הרבה מאמרים הראיתי להרב ז"ל מה שחדשתי והוספתי עליהם להסברת הענינים והוא סמך את ידיו עליהם ופעם הראיתי לו מאמר אחד אשר כתבתי על פ' מו"מ. העיר לי כי היה חפץ שכל הספר יהיו מאמרים כאלה.

והנה כ"ץ הוספה יש לזה קדושה, ובגמרא (שבועות ל"ה) אמרינן כי האותיות לפני הזכרת השם כגון הלמד של לד' הנראה אליו אין בו קדושה, האותיות שלאחר הזכרת השם כגון נו מאלקנו, יש בהם קדושה, בקטורת היו אחד עשר סמנין ביניהן גם החלבנה, ואם החסירו אחת מהן היה חייב מיתה, והרב ז"ל בחדושו אומר, אמנם המספר של אחד עשר זהו עדר קדושה כי כל ביה עשרה שכינתא שריא אולם הכח של ישראל הוא להפוך את עדר הקדושה לקדושה, ובקטורת גם החלבנה הצטרף לריח ניחוח, וא"א שיחי' אמר באור בדברי הרמב"ם ז"ל האומר במורה חלק ד' פרק מ"ה על מצות קטורת שהיה נגד הריח הרע מהקרבנות בעזרה, ומפרשי התורה משיגין על הרמב"ם על באורו הנ"ל. על הקטורת דכתיב בהו לריח ניחוח לד' ועצרו את המגפה כדברי חז"ל ואמר אבי שיחי' פשט בדברי הרמב"ם כי אמנם ע"י הקרבן והוידוי על החטא בעת הקרבת הקרבן, השתחרר האדם מן החטא, ונשרף החטא בביהמ"ק אבל נשאר עדיין הריח זו הנאת החטא שהיה להחטא, ונגד זה, הריח, באה הקטורת לכפר ולהוציא את הריח הרע, פירוש: כי הקטרת הקטורת היתה כפרה על הנאת החטא, ודפח"ח.

בקטורת היו סמנין גם התורה היא סס חיים שמביאה חיים לעולם,

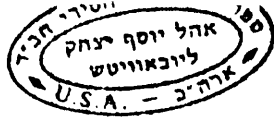
- והריח של החטא מתכפר ע"י חידוש ויגיעה בתורה, ובירושלמי מס' ר"ה פ"ד אמרו כיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם, ובזוהר פ' שלח מובא, כמה אית להו לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה כמה אית להו לאסתכלא במלי דאורייתא דכל מאן דאשתדל באורייתא כאילו מקריב כל קורבנין דעלמא ולא עוד אלא דקב"ה מכפר ליה על כל חוב.
- ואנו מוצאים בתלמוד הלשון תא שמע, ובזוהר הלשון תא חזי, והם אחד כי ע"י שמיעה זוכים לראיה, ודרשו חז"ל על הכתוב וכל העם ראו את הקולות במעמד הר סיני, מכיון שאמרו נעשה ונשמע, בא התאחדות החושים ואפשר היה לראות את הקולות.

וקראתי את הספר בשם שמועות ראייה לראיה משמשים ב' עינים ימין ושמאל הימין רואה את השטח הכללי, השמאל רואה את הפרט, וזה שמאל מקרב, בנפשו פנימה של הרב ז"ל התאחדו שני כחות הוא ראה בכל דבר קדושת הכלל וראה גם את הפרט בבחינת וא"ל ידח ממני נדח, ולכן היה בשמאל מקרב, וכפשוטו הרי הם אותם השמועות ששמעתי מראי"ה ר"ת

רבנו הגאון מרן רבי אברהם יצחק הכהן ז"ל, איש חי רב פעלים, אשר ראה את עולמו בחייו ואחריתו לחיי עוה"ב, לבו הוגה תבונה פיו דבר חכמות ולשונו רחש רעננות עיניו האירו במאור תורה פניו הזהירו כוהר הרקיע שפתותיו הביעו דעת ופעמיו רצו להשמיע דברי עתיק יומין הוא ברוך ברכת התורה ונהנה מקדשי שמים והשמיע לנו מדברותיו בקודש בש"ק בסעודה ג'.

הנה סמנין טובים מצאתי ובניתי מהן, תבלין מצאתי והוספתי עליהם ומבואר במדרש המשל מהדר. מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם כך הם דברי תורה וגדולה מדת קדושה המוספת קדושה, ואפשר להגיד כי זה שאמרו חז"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה, כי להדעה שאין עושין מצות חבילות חבילות הרי אינו יכול באותו הזמן לעשות מצוה אחרת אלא הכונה העוסק במצוה פטור מן המצוה פטור מן החיוב מן הצווי, כי טבע הדבר כבר מחייב אותו. וכל המעין בספר זה יראה כונה עמוקה שתוכו רצוף אהבה שיראת ד' מסותרת בו, אהבת ישראל חבה וקדושת א"י נובע מכל מאמר רעיון וחיידוש, ואומר הילקוט שמעוני פ' תשא. וכל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו ומתאנה על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו ומחמד ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד בהמ"ק ולישועה שתצמח בקרוב לכינוס גליות ורוח הקודש בדבריו, אותו תלמיד חכם אינו צריך לא חרב ולא רמח ולא כל דבר שיהי' שומר לו, אלא הקב"ה משמרו בעצמו ומלאכי השרת עומדים לו סביב וחרבות ביד כולם ושומרין אותו.

וכתיב אוזן שומעת ועין רואה ד' עשה גם שניהם. ומבוא בספר חסד לאברהם בשם הבעש"ט ז"ל כי דבר שאדם רואה בספר הוא בבחינת גוף ומה ששומע בעל פה היא בבחינת נשמה. ואומרים בשם הרבי ר' זוסיא ז"ל שאמר ביאור בדברי התוס' חולין דף ז' על המימרא של הגמ' ישראל קדושים הם יש שאין לו ורוצה ויש שיש לו ואינו רוצה. אומר התוס' שם ואעפ"כ איקרי קדושים, ומקשין ע"ז אם אין לו ורוצה שפיר נקרא קדוש, אבל יש לו ואינו רוצה למה איקרי קדוש, ואמר הנ"ל כי כידוע שמכל מצוה נוצר מלאך, ובמלאך בעצמו ישנו ג"כ בחינת רוח והתלבשות. הרוח הוא בבחינת נשמה והתלבשות היא בבחינת גוף. לכן זה שרוצה ואין לו, נותן את הנשמה של המצוה של המלאך, וזה שיש לו ואינו רוצה אולם לכסוף הרי כן נותן (כדברי התוס' שם מפני הבושה), הרי הוא נותן את הגוף של המלאך לכן שניהם איקרי קדושים כי ע"י שניהם נעשית המצוה ונוצר המלאך, ונדמה לי כי התכונתי לאמת בספר זה ונעשיתי ע"ז שותף להרב ז"ל כי הלבשתי את הרעיונות לבוש וצורה, וזח מופיע בספר, וזכות יתירה זה לי שוכיתי להיות מחובר לטהור, כדברי חז"ל (שבת מ"ח) כל המחובר הרי כמוהו ולזכות את הרבים וכבר אמרו חז"ל כל האומר דבר

בשם אומרו מביא גאולה לעולם, והרב ז"ל אמר על דברי חז"ל (שבת י"ד) כל דיין הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף למעשה בראשית. לשון כפול אמת לאמתו. כי לכאורה הנה שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ומקודם לא התירו לכתוב תורה שבע"פ, ודרשו חז"ל (גיטין ס') כתיב כי עפ"י הדברים האלה כרתי ארץ ברית והתירו אח"כ לכתוב כדי שלא תשכח תורה מישראל משום עת לעשות לד' הפרו תורתך, אולם תורה שבע"פ הלא זה רק ביאור לתורה שבכתב, ודיין הדין דין אמת הרי אף שהדין הוא מצד הביאור של תורה שבע"פ בע"כ עליו בעת הדין לכון אל הנקודה של תורה שבכתב וזה אמת לאמתו. לאחד שתי התורות תורה שבע"פ עם תורה שבכתב, וכתיב ויחליש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב, אומר רבינו בחיי ז"ל מדוע משה רבנו לא היה יכול לנצח את עמלק והיו צריכין לזה את יהושע, כי בעמלק כתיב אשר קרך בדרך ולהתגבר על עמלק היו צריכין את הכח של תורה שבע"פ דכתיב אצל יהושע לא ימוש ספר זה מפ"ך והגית בו יומם ולילה, ומיהושע התחילה תורה שבע"פ, וביחוד בזמן הזה שתקפו הצרות והשעה דוחקת שהתגבר כחו של עמלק אנו זקוקים לתורה שבע"פ להחליש ולהכניע את עמלק ואת עמו.

והנה הרבה ספרים השאיר לנו הרב ז"ל כתובים בכתב קדשו בשפתו ובסגנונו העשיר והרחב. הרבה מהם כבר נדפסו והרבה עומדים להדפס ביניהם גם באור הלכה על כל הש"ס, אולם מאלו דברים על תורה שבכתב בעצמו לא רשם והשאיר אותם כעין תורה שבע"פ, וכדי שלא ישכחו הדברים אמרתי לסדר אותם בספר על כל פרשה ופרשה שנה ושנה כמו שנאמרו וביותר שהם על פ' המקרא ואגדה, ובילקוט שמעוני פ' יתרו א"ר יצחק בראשונה שהיתה הפרוטה מצויה היה אדם מתאוה לשמוע דבר משנה ודבר תלמוד עכשו שאין הפרוטה מצויה וביותר שאנו חולים מן המלכות אדם מתאוה לשמוע דבר מקרא דבר אגדה. בפנים הספר הכאתי מאמרים אחדים מהרב הגאון הרי"מ חרל"פ שליט"א שהיה תלמיד חבר להרב ז"ל ואשר המריץ אותי להדפיס את הספר הזה הוא ראה הרבה מאמרים לפני שמסרתי אותם לדפוס ונתן את הסכמתו עליהם במכתבו שנדפס בהתחלת הספר, ועוד הרב ז"ל בהיותו בחיים אתנו הביע לפני את דעתו להראות את המאמרים להגרי"מ חרל"פ שליט"א ושכר מצוה מצוה. דרך אגב אביא מה ששמעתי מאת הגרי"מ חרל"פ הנ"ל באור בדברי המדרש שאדם הראשון אמר להקב"ה אכלתי ואוכל עוד. לכאורה כלום להתגרות בא, והלא כתיב ויתחבא אדם ואשתו. אלא כי אדה"ר טען לפני הקב"ה כי החטא של עץ הדעת הכשיר אותו לעבירה, והכשיר אותו לאכול עוד, וגדולה מדה טובה ממדת פורעניות, ולפי"ז אפשר לבאר את דברי חז"ל (שבת נ"ה) שאלו המלאכים להקב"ה מדוע קנסת מיתה

על אדה"ר, אמר להם הקב"ה מצוה קלה צייתי לו ועבר עליה, לכאורה משום שזו מצוה קלה לא היה מגיע לו בעד זה עונש של מות, אלא דבעבירה גדולה ישנה מלחמת היצר ויכול להיות התגברות של יצר טוב ג"כ ואם גם לא הצליח להתגבר זה גורם אח"כ לחרטה ולתשובה, אולם במצוה קלה שאדם דש בעקביו אינו מרגיש את החטא כלל, ואינו יכול לבוא לידי חרטה ותשובה ולכן מכיון שאיסור אכילה של עץ הדעת היתה רק מצוה קלה אמר אדם אכלתי ואוכל עוד, שלא הרגיש בהחטא ומשום זה בא העונש, בשכר מצוה זו של זכוי את הרבים בהדפסת ספר זה על ספר בראשית יזכני ד' להדפיס את שאר דברי הרב ז"ל אשר אתי בכתובים על כל פרשיות תורה שבכתב ומועדי ישראל מאיזו שנים ובאור על שמונה פרקים והכוזרי אשר אתי בכת"י ואזכה גם להדפיס את חדושי אשר חדשתי בזמנים שונים.

ואמנם שעה נוראה כיום עת פקודה לעם ישראל בארץ ובגולה תקפו עלינו הצרות והשעה דוחקת את הכל, בכל מקום עמנו נרדפים נשחטים ונטבחים וגם בא"י זה שלש שנים דם ישראל הפקר, ונזכרתי באותו מאמר חז"ל תן לי יבנה וחכמיה, אשר אולי דוקא בשעה נוראה שעה של בלהות שכמותה לא היתה מיום החורבן, ואולי עוד יותר גרוע כי אז לפחות אלו שנמצאו בגלות ישבו בשלוח. עלינו לאחוז בזאת התורה, והתורה תתן לנו חיות כח ועצמה עד יעבור זעם והסרזר עד אשר יצא לאור משפטנו, ומי יודע אם לא אותה הבקשה של תן לי יבנה וחכמיה אשר חז"ל קראו ע"ז משיב חכמים אחר, יען כי בזמן של בהלה גם החכמה מסתלקת, ובכל זאת מי יודע אם היינו מגיעים עד הלום בלי יבנה וחכמיה, אמנם עם הנצחי אנן אבל מי יודע אם גם עם הספר היינו נשארים והיה לנו עוז במצב כזה להוציא לאור אלפי ספרים תורניים ומדעיים אם לא היאוש היה אוכלת אותנו, ולהיפך אם נשארו קשורים אל התורה יודעים אנו מפי דברי ימינו כמה שונאים וכמה גלים עברו עלינו בימי שנות גלותנו, ובעזה"י התגברנו עליהם, ואנו קיימים בנינו ערים ומושבות, מפעלים ענקים אשר רק המוח המחודד של שקלא וטריא של אביי ורבא היו מסוגלים לזה ליצור יש מאין ממש מערמות חול כרכים יפים ממדבריות מושבות ופרדסים פורחים, ואף אמנם שהרבה בנינו בכחנו זה גם בגולה בשביל שונאינו המגרשים אותנו משמה, אבל יבא המעט שבנינו בא"י וילמד זכות על אותם הכחות הרוחניים שזרענו בארצות נכר, ואולי מן השמים החישו את הקץ, להביא לידי קבוץ גלויות את כל פזורי ישראל, ואם התאכזבו גם מן הפוליטיקה של הבית הלאומי וכבוד ישראל לקוי גם בא"י ומכל לב נשמע אותה אנחה של עשה למען שמך הגדול, הנה קול הנביא ירמיה מצלצל באזנינו כה אמר ד' קול ברמה גשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם, והנה ד' אומר לה מנעי קולך מבכי ועניך מדמעה כי

יש שכר לפעלתך ויש תקוה לאחריתך נאום ד' ושבנו מארץ אויב ושבנו בנים לגבולם ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד ובודאי זה פעמי וחבלי משיח ואמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח) מה יעשה אדם וינצל מחבליו של משיח יעסוק בתורה ובגמ"ח. ואין לנו שיעור רק התורה ודברי הנביאים שהבטיחו לנו כי אעשה כלה בכל הגוים, ואותך לא אעשה כלה והשבתי את שבות יהודה ואת שבות ישראל ובניתים כבראשונה והשיבותים אל המקום הזה והושבתים לבטח. את ההוספות והערות משלי קראתי בשם „נחמת ישראל“ לקיים בן יכבד להזכיר שם אמי מורתי נחמה בת ר' ישראל סיני זיידנצג ז"ל משדליץ שמתה עלי בנעוריה ביום כ"ג אלול שנת תרע"ו. ואשר כל מגמתה היתה להדריכני לתורה ול"ש. ובספר הראשון שהנני מדפיס אמרתי להעלות את זכרה על דברי המעטים שהצטרפו בספר זה, תנצב"ה. יהא רעווא דאימא מילתא שיתקבל. והנה עצם פעולתי היא לגולל את האבן מעל פי הבאר להשקות את צאן ישראל לאלה מידידי רבנו ז"ל אשר התאספו אצלו מדי שבת בשבתו, מועד במועד ביחוד אנשי המזרחי וחברי בהפועל המזרחי והנוער של בני עקיבא אשר היו קרובים קרבה נפשית ולבבית לרבנו ז"ל בחייו, ומכבדיו במותו ואשר שותים בצמא את דבריו בהלכה ובמחשבה המופיעים בספריו אשר בני משפחת רבנו מדפיסים זה אחר זה יתענגו נא בשבת קודש על תורה שבע"פ של רבנו ז"ל אשר הנני מושיט להם בספר זה, על פרשיות התורה ומועדי ישראל אשר בעצמו לא רשם אותם ואשר רק בזכרוני נמצאים ממה שרשמתי לי באותו הזמן, המטמון הזה היה נשאר כאבן אשר אין לה הופכין והתאמצתי לסדר ולהדפיס את ספר בראשית מן התחלתו עד פ' ויחי ועד בכלל, אמנם לא באותו סגנון עשיר של הרב ז"ל אלא כפי יכולתי וכפי מה שרשמתי לי אז, ובהיותי רגיל בספרות החסידים האוהבים את הקצור, גם הספר נכתב בסגנון זה, ולא מצאתי לנכון להרחיב סתם מלים ליתר הסברה או לתפארת המליצה ואקוה כי כל אלה ששמעו את הרב ז"ל בע"פ, ואלה הרגילים בספרי החסידים יבינו את הענינים, ויהי רצון שהספר הזה יהי' לכבוד לרבנו ז"ל ויהי' שפתותיו דובבות בקבר, ומובא בתנחומא (פ' תשא) על הכתוב והשובע לעשיר אינו מניח לו לישון, כיצד היה אדם גדול ועשיר בתורה למד תלמידים הרבה ורבץ תורה ברבים, אע"פ שהוא מת אין התלמידים שהעמיד מניחין לו לישון אלא יושבין ועוסקין בתורה בהלכה ובאגדה ואומרים הלכות ושמועות משמו ומזכירין שמו בכל שעה וע"ז נאמר דובב שפתי ישנים.

ואני תפלה כי הספר הזה יתקבל, כי גם ספר תורה שבהיכל צריכה מזל ושיהי' משתעשעין ומתענגין על דברי תורה הנאמרים בספר זה, וזכות הרב ז"ל יעמוד לי ולזרעי שלא ימוש התורה מפינו ומפי זרעי ונזכה בקרוב לישועת ד' לעם ישראל וארץ ישראל בגאולה שלמה בב"א.

קלמן אליעזר פרנקל בהרב החסיד ר' אברהם אבא שיחי

פ' בראשית (שנת תר"ץ)

מן התוכן:

חסד וגבורה דין ורחמים, אהבה ויראה, ספור ומצוה, שכל ורצון, שכר ופעולה, אי ועמלק.

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ.

חסד וגבורה, דין ורחמים אהבה ויראה. דין מציין את הגבורה, הזכיר
בדין נותן את הגבורה, נותן את הכח, כמו במקום שאין אפשרות לברור הדין,
אומרים כל דאלים גברי*) כך הבירור והזכוי של הדין, נותן את הכח והחוזק להקיים.
חסד זה רחמים, רחמים מבקשים בזמן שאין לזכות בדין, במקום שאין לסמוך על
גבורה, אז מבקשים חסד, חסד זה לשון מתנה, אומרים עושה חסד חנם. שם אלקים,
מציין את מדת הדין, כתוב א) אלקים נצב בעדת אל, אלקים במשפט יבוא,
שם הויה: מרמו על מדת הרחמים. בחז"ל ב) בתחלה עלה במחשבה לברוא
את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שתף מדת הרחמים, הדא
דכתיב ג) ביום ברא ד' אלקים ארץ ושמים** א"כ זה רק שתוף של מדת
הרחמים למדה ד', שתוף זהו יסוד הפשרה. בחינת תפארת. תפארת זו התורה ד)
תפארת לעושיה. ע"י השתוף זכו לתורה. שתוף זהו בחינה פרטית, ידיעה

נחמת ישראל

*) בראש מס' ביב פיג ט' כיב מבאר את הסברא מדוע פוסקים בהלכה כל דאלים גבר, מכיון
שראים שבך אדם מוסר נפשו ע"ז, סימן הוא שהדבר שייך לו.

**) המלבי"ם אומר מדוע בתחלה נזכר רק שם אלקים אחרי החטא כתוב זה ספר
תולדות אדם ביום ברא ד' אלקים ארץ ושמים נזכר ד' אלקים ביחד, כי לפני החטא לא היו צריכים
לתורה כתובה והחיים בעצמם היו מתנהלים ברוח התורה, אולם לאחר החטא היו זקוקים כבר לתורה
כתובה, נזכר ד' אלקים ביחד לשם קיום העולם.

א) תחלי

ג) ברא

ג) בראש

ד) ברכה

זו כללית, רצון ד' היה כי הכל בדיעה *). כתוב וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים (ח), הכל ביראה, כתוב (ח) מה ד' אלקיך שואל ממך כי אם ליראה, ואמרו חז"ל (ח) אין בבית גזזיו של הקב"ה רק יראת השם בלבד. אבל ראה שאין העולם מתקיים, שתף מדרגת הרחמים ונתן את הבחירה הפרטית, וזהו החסד, כי מצד הבחירה אין החטא גדול כל כך, כי ישנו גם יצר הרע, אולם מצד הידיעה הרי החטא גדול ביותר. לפני החטא היתה הנהגה נסית לבד, ולא היה צורך להראות טבעיות בעולם, אולם אחר החטא בא קלקול בהנהגה וגם את האוכל מוצא האדם רק ביגיעה. ובחז"ל (ח) גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות, כתוב (ח) אל דעות ד'. לפני החטא כתוב (ח) ויקרא האדם שמות. המלאכים לא ידעו לקרא שמות, אדם הראשון קרא את השמות. לזה שור וכו' וגם הקב"ה שא"ל אותו: ואני מה שמי? אמר לו אדם הראשון: אדון, שאתה אדון של כל העולם. וכתוב (ח) אני ד' הוא שמי. דרשו חז"ל (ח) זה שמי שקרא לי אדם הראשון, הקלקול היה מיסוד החטא של עמלק, כי מקודם כתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, נזכר רק מדה"ד. עמלק הביא את הקלקול אשר קרך בדרך, ואמר שיש להפריד בין נס לטבע, שהם שני הפכים, והנס סותר את הטבע, אדם הראשון הפריד את עץ הדעת טוב ורע, ואמר שא"א שיהיו שני הפכים בנושא אחד, טוב ורע ביחד. ד' הראה לו כי זה קיום העולם, חסד וגבורה, דין ורחמים. והתחלת הדברות משותף כבר אנכי ד' אליהך, אלקים והויה, אהבה ויראה ביחד.

ובזוהר (ח) על הכתוב (ח) ויקח ד' את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, לעבדה זו מצות עשה, לשמרה זו מצות לא תעשה, מצות עשה מקורה באהבה, ואהבת את ד' אלקיך, מצות ל"ת מקורה ביראה, אהבה זו מדת החסד, ויראה זו מדת הגבורה, א"כ כל קום ועשה מקורה במדת החסד, וכל לא תעשה מקורה במדת הגבורה, אבל אנו מוצאים כי גם מצות היראה היא בכלל מצות עשה, כתוב (ח) ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוה היום, (ח) את ד' אלקיך תירא וזה בכלל מצות עשה. ע"כ עלינו להגיד כי יש בכלל היראה בחינת האהבה, ואהבה מסותרת בתוך היראה, דאי אפשר להגיד כי המחשבה העליונה היתה לכרא את העולם רק במדת הדין, בלי חסד, בלי אהבה, כי מאהבה

(ה) דברים י'
(ה) דברים ד'
(ו) ברכות ל"ג

(ז) ברכות ל"ג
(ח) שמואל ב'
(ט) בראשית ב'
(י) בראש' רבה י"ז
(יא) ישעיה מ"ב
(יב) ברבה שם

(ג) בראשית
דף כ"ז ז'
(ד) בראשית ב'

(טו) דברים י"א
(טז) שם ו'

נ ח מ ת י ש ר א ל

(*) ובזוהר פ' וארא, על הכתוב וידעת היום והשבות אל לבבך, לבבך לשון רבים, דא יצר טוב ויצר הרע, אי בעית אתה למיקם על דא, ולמצדע כי ד' הוא האלוקים, והשבות אל לבבך, וכדין תנדע ליה, דאיתכליל דא בדא ואיהו חד עכיל, ומשום זה ביום הקדוש אחרי כל התפלות כאשר ישראל יוצאים וזכאים בדין, אומרים ד' הוא האלקים.

הרי זדונות נעשו זכיות, והקב"ה הרי יושב תהלות ישראל, אלא ע"כ כי גם ביראה ישנה אהבה, וזה בכלל יש במאתים מנה, אלא, כי אהבה המסותרת בתוך היראה נקרא חסד-עולם, כי אמרתי עולם חסד יבנה יי, והפירוד של אהבה מתוך היראה בא ע"י קלקול העולם. ומכיון שהמחשבה העליונה היתה לברא את העולם במדת הדין, ע"כ בעתיד, שהעולם יתנער מהחטא וישוב לתיקונו הראשון, יתקיים רק בדין, זאת אומרת ביראה שאהבה מסותרת בה, ומובא בשם הר"י ז"ל ע"ד המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, בית שמאי מחמיר ואין הלכה כמותו, ובית הלל מקיל והלכה כמותו, זה רק בעולם הזה, אולם בעתיד כאשר העולם יתוקן, תהי' הלכה כב"ש, ואמרו בתלמוד לאו דלא תעשה חמור, ומפני זה אין עשה דוחה ל"ת רק בעידנא, פירוש רק במצב כזה שאהבה ויראה אינם עדיין בבחינה אחת, והעולם זקוק לשתוף של חסד ודין, אולם בעתיד שיתגלה האחדות שביניהם, של אהבה מסותרת בתוך היראה, אז לא תהיה זאת בבחינת דחיה, דוגמא לזה אנו מוצאים בספרי המקובלים שאמרו כי זהב הגון האדום שבו מרמו על דין, וכסף, הגון הלבן שבו מרמו על רחמים, ואמרו יי הזהב קונה את הכסף, יש בכלל זהב גם כסף, וכך נאמר בכתוב יט כסף לא נחשב בימי שלמה, בזמנו של שלמה שישראל הגיעו לפארם שבהמ"ק נבנה בימיו, או הגיעו לאותה הבחינה, שאהבה הנפרדת מיראה לא נחשבה לכולם, והעיקר היה הזהב שבכללה גם כסף, אהבה המסותרת בתוך היראה, ע"ז יובן לנו מאמר חז"ל ס שאמרו לא היה העולם כדאי להשתמש בוהב אלא בשביל בית המקדש, הכונה, מכיון שאין קיום העולם הזה על הדין לבד, כמאמרם, בתחלה עלה במחשבתו לברא במדת-הדין, ראה שאין העולם מתקיים, א"כ הזהב שהוא בבחינת דין למה נברא, אלא בשביל בית המקדש, המקדש היה מכפר על עונות ישראל, ואמרו חז"ל כא בשעיר המשתלח לשון של זהירות היה תלוי על פתחו של היכל, וכשהיה הלשון מלבין היו יודעין שעונותיהם נתכפרו, שנאמר כב אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו, ונתגלה בבהמ"ק הכח לעשות מדין רחמים, זה מה שאנו קוראין זדונות נעשו זכויות, בשביל זה היה כדאי שהזהב יהי בעולם.

ההבדל הזה שהיה בהכרח לקיום העולם אחרי הקלקול, לחלק בין דין וחסד, בין יראה לאהבה, הביא לאותו הדרש של חז"ל על הכתוב כט אשר אנכי מצוך היום לטוב לך, דרשו כד היום לעשותם ומחר לקבל שכרם

נחמת ישראל

י לכן אהבה בלי יראה אינה תמידית, זה שאמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט) עבוד מיראה שאם באת לבעוט אין ירא בועט, עבוד מאהבה, שאם באת לשנא אין אוהב שתא.

(ז) תהלים פ"ט

(ח) במשנה

בבא מציעא פ' ד.

(ט) מלכים א'

(כ) מס' ע"ז נ"ב

כא) בגמ' יומא ס"ז

כב) ישעיה א'

כג) דברים י'

כד) מס' ע"ז ג'

(כה) אבת פ"ד

שהשכר מחולק מהפעולה. וזה שאמרו חז"ל (כ) יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעולם הזה מכל חיי עוה"ב. לפי שבאמת בעשיה עצמה של המצוה גנוז גם השכר.

(כו) דברים י"ז

ע"פ א"י (כתוב כו) וקמת ועלית. דרשו חז"ל (כ) מלמד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. ובית המקדש גבוה מכל המקומות. והיא בבחינת הלב של כל העולם. ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית השנה. לפני הגלוי של ארץ ישראל לקדושה. היה זה גן העדן. דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את כל הגן. ובגן העדן כתוב (כ) ויקח ד' אלקים את האדם לעבדה ולשמרה. גן העדן הוא השכר של המצוות. ושמה היו גם הפעולות של לעבדה ולשמרה. כדרשת הוהר מצות עשה ומצות ל"ת. הכונה.

(כז) סנהדרין פ"ז
ובספרי שוטים

(כח) בראשית ב'

שהפעולה והשכר היו בזמן אחד. ומכיון שעכשיו ארץ ישראל היא המשפיעה על כל העולם. כמו אז גן עדן דכתיב (כ) והתפללו אליך דרך ארצם. דרשו חז"ל (ח) שכל התפלות של ישראל בגולה עוברים דרך ארץ ישראל. לכן הרי היא א"י בבחינת גן עדן. למי שיושב בה ומקיים לעבדה ולשמרה. מצות עשה ול"ת. וזה מה שאמרו חז"ל (ט) כל המהלך ד' אמות בא"י מובטח שהוא בן עוה"ב. אמנם א"י לע"ע הוא בבחינת טבור הארץ. בבחינת עבור. שאמרו חז"ל (י) תינוק במעי אמו פיו סתום וטבורו פתוח. ואוכל כל מה שאמו אוכלת. אולם בעתיד תהיה א"י בבחינת לידה. דכתיב (ט) תחול הארץ וגם יולדה. ואמרו חז"ל (י) אמר ר' יצחק לא היתה התורה צריכה להתחיל אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. אלא משום כח מעשיו הגייר לעמו. א"י בעצמה היא בבחינת כח מעשיו. ועוד שלא יאמרו הגויים ליסטים אתם. ומשום זה מתחילה התורה בבראשית. ומספר הכתוב לא רק מעשי בראשית. אלא כל ספור היצירה עד שהגיעו לפרשת החודש הזה לכם. שכדאי היא א"י שיש לה שייכות מיוחדת למצות להאריך בשבילה לכן הקדימו את הספור למצוה.

(כט) מלכים א'

(ל) ספרי ואתחנן

(לא) כתובות ק"א

(לב) מדרש

חזית פ"ז

(לג) ישע"י ס"ו

(לד) תנחומא

בראשית י"א

ספור ומצוה: ספור היא בחינה שכלית, מצוה היא בחינת רצון ובחינת

בחירה.

שכל ורצון: לכאורה השכל קודם לרצון. כי לרצון בעצמו דרוש שכל. בכ"ל זאת אנו מוצאים שהרצון גדול מהשכל. בספרי המקובלים אמרו אע"ג דלית מחשבתא תפיסא בל, אבל רעותא דליבא תפוס בל, מחשבה זו חכמה ואין החכמה יכולה להשיג הכל, אולם יש שני מיני רצון: רצון עציון ורצון תחתון. רצון תחתון בא אחרי מחשבת השכל של דבר דבור על אופניו. רצון העליון זה מתנת ד' ממעל, והוא קודם להשכל, וקודם שנולד באדם

השכל, לכן השכל תלוי ברצון העליון, ורצון התחתון תלוי בשכל, ארץ ישראל קשורה ברצון העליון, וכך אמרו חז"ל (ט) ברצונו בראה, ברצונו נתנה לכם וברצונו החזירה לנו. לכן זה קודם להשכל, והסיפור בעצמו הוא רצון כמו מצוה, לעתיד כאשר יכירו וידעו כל יושבי חבל, כי לך לבד תכרע כל ברך ויחזירו לנו את ארץ ישראל ברצון, אז יתמלא רצונו של מקום, ברצונו נתנה לנו.

והנה ידוע, כי כל דבר הנדחה חוזר ונראה, ואם המחשבה העליונה היתה לברא את העולם במדת הדין, הרי לעתיד שיתוקנו כל הקלקולים ישמש רק מדת הדין בלבד. משום זה אמרו חז"ל (י) לעתיד שהקב"ה ירצה לזכות את ישראל בדין, יקרא את אברהם זו מדת החסד, ואת יעקב זו מדת התפארת המשתף חסד וגבורה, ויאמר, לא בסבי טעמא ולא בדדקי עצה, ויצחק המרומו בסחד יצחק, המרמז על גבורה. בדין יזכה את בני ישראל, דכתיב (י) כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, אתה ד' אבינו גואלנו מעולם שמך. משתוקקין ישראל למדת היראה שאהבה מסותרת בה*), ולכן אף אמנם שאות א' היא ראשונה להאותיות, נברא העולם באות ב', שהיא לשון ברכה, כי ראה שאין העולם מתקיים, שתף מדת הרחמים למדת הדין, וזו היא הברכה בשביל קיום העולם. משום זה כשנכנסו ישראל לא"י, נתחיבו בתחילה על מחית עמלק דכתיב (י) והיה בהניח לך ד' מכל אויביך מסביב בארץ, אשר ד' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק. ארץ ישראל בעצמה היא נגד עמלק, בא"י רואים את הנס בתוך הטבע, כי מזמן בואם של ישראל לא"י, נפסק המן, ואכלו מעבור הארץ, וכתוב (י) ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית השנה, לכן שובם של ישראל לא"י, היא מתקון החטא של אדם הראשון ותקונו של העולם כולו.

נ ח מ ת י ש ר א ל

(*) וזה שאנו מתפללין כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, כמו בגן עדן מקדם היתה הפעולה והשכר ביחד כדברינו לעיל כך לעתיד, שהעולם יתנהג בדין, זו היראה ובתוך היראה תהיה אהבה, אז יוכלו לעשות המצוות ותיקף להנצח מהשכר, ובזהר ס' נשא באדרא קדישא קציג ולית דינא ולא היו ביה רחמי.

(ח) תנחומא
בראשית י"א

(י) שבת פ"ט

(י) ישעי' ס"ג

(ח) דברים כ"ה

(ט) דברים י"א

ביה

פ' בראשית תרצ"א

מן התוכן:

התורה מתחילה באות ב, הזמן ולמעלה מן
הזמן, כח ופועל, שבת ומועד, גן ועדן, מדבר
וערבה, אמת וצדק, טוב ורע.

בראשית ברא אלפים את השמים ואת הארץ. כל קדושה היא למעלה
מן הזמן, הגבלה בזמן הרי זו כבר ירידה לגבי קדושה, הקדושה שרשה בעולם
העליון ובעולם העליון אין אנו יכולים גם לקרא השגה של זמן. הרמב"ם ז"ל א'
וגם ר' סעדיה גאון ז"ל ב' אומר על מושג של זמן, כי קל לנו יותר להבין עצם
מאשר מקרה, גם מקרה אפשר להשיג בשעה שזו קבוע במקום, אולם מקרה
מתנענע קשה יותר להשיג ומכ"ש מקרה של מקרה, את הזמן שלנו אנו
משיגים ע"י מקרה וע"י מקרה מתנענע. כתוב א' ויאמר אלפים יהי אור.
אמרו חז"ל ד' מכיון שראה שאין העולם כדאי להשתמש באור מעשה בראשית גנוז
לצדיקים לעתיד לבא, והיכן גנוז, בתורה. התורה היא קדומה לעולם, ממקור הקדושה
של למעלה מן הזמן, האור שאנו משתמשים בו, בא מן המאורות, המאורות
הנם מתנועעים. ועי"ז אנו באים להשגת הזמן: "והיו לאותות ולמועדים לימים
ולשנים". יוצא שהזמן שלנו נלקח ממקרה, מתנענע, וזוהו יוצא "ראשית
ואחרית". ודרשו המקובלים על משה: מה שהיה הוא שיהיה, משה רבנו הוא
הראשית של התורה והמשיח שיתגלה במהרה הוא האחרית של התורה. ושאלו
בגמרא ה' משה מן התורה מנין, לכאורה, כמה פעמים נזכר שמו של משה בתורה
ואנו מיחסים את התורה על שמו וקוראים תורת משה דכתיב ו' זכרו תורת משה עבדי
אלא לגבי משה דכתיב ו' אשר ידעו ד' פנים אל פנים, א"כ קדושתו של משה, היא
קדושה של למעלה מן הזמן. ועי"ז שואלים איך מרומז משה בתורה שלנו, התורה
שנתנה לבני אדם, בבחינת קדושה שבתוך הזמן, על זה אמרו חז"ל ז' כתוב בשגם
הוא בשר, והיו ימיו מאה ועשרים שנה ח', בשר מראה את הזמניות, והיתה קדושת
משה בחינה של למעלה מן הזמן, וגם מבחינת קדושת הזמן מכיון שבתוך הבריאה
של עוה"ז דרושות שתי הקדושות, וכן דרשו חז"ל ט' מתחילה התורה בב'
שהיא לשון ברכה, הברכה היא בזה שהכפילה בה שתי קדושות, וכמו"כ דרשו חז"ל י'
באו האותיות לפני הקב"ה, אות א' אמרה בי צריך הקב"ה לברא את העולם שאני ראשון
לכל האותיות, אמר הקב"ה אברא באות ב' שהיא לשון ברכה הלואי שתתקיים.
אולם, אמר הקב"ה לאות א', מכיון שאת ראשונה לאותיות, אפתח בך את
עשרת הדברות, המתחילים באות א' אנכי ד' אליהן. קדושה של למעלה מן

א' במורה ח"ב
פ' ט"ו
ב' בס' אמנות
ודעות בשער הזמן

ג' בראשית א'
ד' ילקוט שמעוני
בראשית

ה' חלין קל"ט
ו' מלאכי ג'
ז' דברים ל"ד

ח' חלין קל"ט
ט' בראשית ו'

י' ילקוט שמעוני
בראשית א'
שם

הזמן וקדושת הזמן מורגשת תיכף בספור מעשי-בראשית בתורה. אחר יום הששי כתוב ויכולו השמים והארץ, וישבות ביום השביעי, ויקדש אותו, נזכר השבת. על שבת אמרו חז"ל^(יא) כי היא קבועה וקיימא. דכתיב ויקדש אותו, ובכל זאת אנו עושים קידוש בשבת, הנקרא קידוש היום. ובגמ' (ב) מספקינן לענין שבע ל' טומאה, אם טומאה חל על טומאה כמו שאמרינן אין איסור חל על איסור מפני שאין מקום שזו תחול, א"כ לכאורה יש לשאול, איך קדושה יכולה לחול קדושה. וא"כ שבת אשר נתקדש כבר ע"י שמים, איך הקידוש שלנו יכול לחול עוד. אלא מכיון שיש בשבת לתת השפעה על קדושת הזמנים, ואמרו חז"ל (ג) ישראל מקדשי להו לזמנא ואנו מברכין מקדש ישראל והזמנים, היינו שהשם קדש את ישראל בזה שנתן לנו את השבת, וע"י קדושה זו אנו מקדשין לזמנא. עי"ז יש הבדל בין מלאכות שבת למלאכות יו"ט. ביו"ט התירו אוכל נפש, מפני שזה נלקח מצורך הבריאה מבחינת קדושת הזמן, שבת נלקחה מקדושה שהיא למעלה מן הזמן ואסור בה גם מלאכות אוכל נפש, אולם יש בזה השפעת גומלין, השבת משפיעה על קדושת המועדים וקדושת המועדים משפיעה על קדושת השבת, ואנו מקדשין את השבת, אשר מלבד הקדושה שהיא קביעה וקיימא, מכניסין לשבת גם קדושת הזמן, וזה דכתיבי (ד) אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי, ששת ימים תעשה מלאכה. להראות כי היסוד של קדושת המועדים, שיש בכח לישראל לקדש זמנים, נלקח מקדושת שבת. וכן אמרו חז"ל (ה) כי בשבת יש לישראל נשמה יתירה. נשמה של כל ימות החול, שהיא המנהיגה את הגוף, היא בבחינת זמנית, כמו שהגוף הוא זמני, ובשבת מתגלה אצל ישראל חלק הנשמה של למעלה מן הזמן, נשמת ישראל ששרשה בעולם העליון.

לכן אנו מזכירין בקידוש שלנו זכר למעשה בראשית זכר ליציאת מצרים. מעשה בראשית זו בחינת הקדושה של למעלה מן הזמן. זכר ליצ"מ זו בחינת הקדושה שבתוך הזמן. כמו כח ופועל. לפי מושגנו הפועל יותר חשוב מהכח. מפני שזה בא לידי גלוי, אולם באמת גדולה בחינת הכח מהפועל, כי ההוצאה לפועל זו כבר הפחתה ממדרגה הקודמת. כמו שאנו מרגישים בדבור. ואנו אומרים יהיה לרצון אמרי פי והגיון לבי. הגיון הלב הרי הוא יותר גדול ויותר רחב מאמרת פה, כי הדבור המתבטא זה כבר צמצום מהגיון הלב שמתרחב ומתפשט. לכן אנו מבקשים מקודם שיתקבל אמרי פה מה שבא לידי בטוי, וגם המחשבה החלק שלא יכול עוד לבא לידי בטוי. זכר למעשה בראשית, זו בחינת הקדושה של למעלה מן הזמן קדושת הכח שלא יצאה עדיין לפועל, זכר ליצ"מ, זו בחינת הקדושה שבתוך הזמן בחינת קדושת הפועל, ואיתא בזהר (ו) : על הכחוב וחמשים עלו בני ישראל, חמשים חסר, חמשים פעמים נזכר בתורה יצ"מ

(יא) ילקוט שמעוני
בראשית ב'
(ב) מנחות כ"ד

(ג) ילקוט שמעוני
אמור

(ד) ויקרא כ"ג

(ה) ביצה ט"ז

(ו) ס' בראשית

מפני שהיו צריכין לגילוי של חמשים שערי בינה. מפני שהמצרים הכניסו את גלות ישראל למ"ס שערי טומאה והיה צורך לגלוי של כל כחות הקדושה לעזור ליצ"מ, להכשיר את העם לקבלת התורה. וזו היא הברכה של בראשית, הברכה הכפולה, קדושת הכח וקדושת הפועל, קדושה של למעלה מן הזמן, וקדושת הזמן. ואמרו חז"ל (ט) אמת אמר אל יברא העולם שהוא מלא שקרים. מה עשה הקב"ה השליך את אמת ארצה. במעשה בראשית כתוב וישם ה' אלהים את האדם בגן העדן מקדם, יש גן ויש עדן, גן זו בחינת קדושת הזמן, בחינת קדושת הפועל. עדן זו בחינת הקדושה של למעלה מן הזמן, בחינת קדושת הכח, לעתיד הנביא מנבא (י), אמת מארץ תצמח שיתגלה האמת, וכתוב (י) וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ד'.

(ט) בראשית רבה פ"ח ה'

(י) תהלים פ"ה
(י) ישעיה ג"א

מדבר והערבה. הערבה יותר פחותה ממדבר, כי במדבר אפשר עוד למצא נקודה ישובית, הערבה זו הכי פחותה שאין בה מקום לשוב, לעתיד יתהפך המדבר לעדן והערבה לגן ד', עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע, זו בחינת האמת ובחינת הצדק, בחינת האמת יוצא מהמוח השכל מחייב את האמת, הצדק יוצא מן הלב, הלב דורש את הצדק, ההבדל בין אמת וצדק הוא בזה, כי האמת שולל מעיקרא את השקר ועושה את השקר כמו שאינו, הצדק מרחיק את אי-הצדק, אבל אינו שולל אותו לגמרי, עץ החיים זו בחינת האמת, אשר שולל את החטא ושולל ממילא את המיתה. עץ הדעת זו בחינת הצדק, שיש בו טוב אבל יש בו גם רע, מכיון שאינו שולל רק מנצח, הצדק מראה פנים להרבות צדקות. אמת יש רק אחת, צדקות יש כבר הרבה, לכן אמר ד', ועתה פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים, אם כבר נתגלה בחינת הצדק שיש בה פנים לכאן ולכאן, אי אפשר לו יותר להשתמש בבחינת האמת.

אולם אמרו חז"ל (ט) בראת יצה"ר בראת תורה תבלין כנגדה, דרשו חז"ל (ז) על הכתוב (ח) אותי עזבו ואת תורתי לא שמרו, הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו, כי המאור שבה היתה מחזירן למטוב, יש מאור נגנו בתורה כדרשת חז"ל (כ) ראה שאין העולם כדאי להשתמש באור מעשה בראשית גנוז לע"ל והיכן גנוז בתורה, והנביא (כ) אמר כה אמר ד' דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו, יחתו הגוים המה, ובחז"ל (כ) עכו"ם יחתו ואין ישראל יחתו, מעמד הר-סיני היה לתקן את החטא של עץ-הדעת, אמרו חז"ל (כ) בשעה שבא הנחש על חוה הטיל בה זיהמא, ישראל שעמדו על הר-סיני פסקה זיהמתם. התורה מטהרת, התורה שנתנה בהר סיני באה לגלות את האור של מעשה בראשית, הקדושה של למעלה מן הזמן, וע"ז כתוב (כ) אמת מארץ תצמח

(ט) קידושי ל'
(כ) ירמיה חגיגה
פ"א ה"ז ותמיחא
איכה רבתי
(כא) ירמיה ס"ז
(כב) לקט שמועוני
בראשית
(כג) ירמיה ו'
(כד) סוכה כ"ט
(כה) שבת קמ"ו

(כו) תהלים פ"ה

שיתגלה עץ-החיים. מכיון שהתורה היא תבלין לחטא ומתקנת את החטא, הרי זו בעצמה ברכה. לכן הדבור הראשון של נתינת התורה, בלוחות, מתגלה באות א', אנכי ד' אלהיך.

ביה

פ' בראשית תרציה

מן התוכן:

תורה וא"י, עשרה מאמרות ועשר ספירות,
שכר ועונש, מחשבה ופעולה, משקל ראשון וסוף
מעשה, שבת של ישראל ושבת של גר חושב,
ברית וקידוש החודש, קידוש החודש וא"י.

בחז"ל וברש"י: אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, אלא משום חבת א"י שלא יאמרו הגוים לסטים אתם, כח מעשיו הגיד לעמו וכו'. הרי בשביל א"י, צריכה התורה לפרט ענין מעשה בראשית, לפני צווי כל המצות אשר מצד התורה עיקר תורת המצות היא ללמד, לכאורה: הלא היה צווי של מצוות גם לפני פרשת החודש, וכנראה שעיקר התורה הרי היא מאותם המצוות המיוחדות לישראל שנאמר בהן לכם. ולהבין זאת: אנו מוצאים במשנה א) בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד היה יכול להבראות, אלא ליתן שכר טוב לצדיקים ולהפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. באמת הלשון והלא במאמר אחד היה יכול להבראות, ע"כ רק לפי מושגנו, כי א"א להגיד אצל הבורא שהיה צורך לבריאת העולם גם למאמר אחד, אלא ע"כ הכוונה, כי לצורך המושג הרוחני היה חשוב מאמר אחד, וביחוד בשביל ישראל שהם מטרת הבריאה. ובריאת העולם בעשרה מאמרות, הרי זה ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם שנברא ביגיעה של עשרה מאמרות. א"כ יש לנו בזה ענין עם שכר ועונש. לעתיד הבטיחו לנו חז"ל ב) לימים שאין בהם זכות וחובה, הכונה, שעם ישראל יגיעו למדרגת האבות שקיימו את התורה לפני שניתנה, בחינת אינו מצווה ועושה. מזה מוכח שענין של עשרה מאמרות הגורמים זכות וחובה, אינו מצד המעלה, לעתיד נגיע למדרגה של הלא במאמר אחד יכול להבראות. והרמב"ם ז"ל א

א) אבות פ"ה

ב) בגמ' ע"ז ג'

ג) במד' הסוף ח"ב

אומר, כי כל המושגים של וידבר, ויאמר, ה זה רק לפי מושגנו כי כל אמירה שייך להזולת, מה שאין ליחס אל הבורא ב"ה, ולכן יש יותר ליחס ענין מחשבה, שזה יותר דק ויותר אציל, וזה שאמרו חז"ל עלה במחשבה לברא את העולם*). ורבינו סעדיה גאון ז"ל (בס' אמונות ודעות) אומר על מושג של עשר ספירות, כי מה שנקרא בתלמוד בלשון מאמרות נקרא בפי המקובלים בלשון עשר ספירות.

מחשבה ופעולה: מחשבה קודמת, ואי אפשר לשום פעולה בלי מחשבה, וכל פעולה דורשת מחשבה, וזה שהרמב"ם מלמד אותנו בהלכות דעות, ע"ד מעשי האדם הליכותיו ופעולותיו, בינו, לבין עצמו ובין הבריות, אשר כל עשיה, אם בשבילו לבד או עם הזולת, צריכה שתהיה בשכל ובמחשבה, וזה נקרא חכם, עי"ז שהמחשבה קודמת להפעולה, וענין המחשבה זה חלק אלוה ממעל, כשם שהנשמה היא חלק אלוה, וזה היה בצלא, שאמרו עליו חז"ל (ה) בצל-אל היית, כתוב ׀ וימלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה, והעיו לשאול נגד משה רבנו, כדעת חז"ל ׀ ששאלו, שמא נצטוית מקודם על המשכן ואח"כ על הכלים, ולא היה לבצלא דבור מיוחד או מראות נבואה, ע"ד עשית המשכן לפני הכלים, וזה נקרא חכם שמישיג מדעתו ועל זה נאמר (ו) תן לחכם ויחכם עוד, אבל המחשבה הראשונה ניתנה לאדם וזו המתנה שנתן לו מאת הבורא יתברך, ומחשבה חלה על כל אדם שנברא בצלם, ומי שמעשיו וחיייו אינו במע"ט, אז גם המחשבה שלו אינה נקיה וזה נקרא חכם להרע, ותלוי הדבר בהכנה עצמית לקבל אותו השפע שיורד ממעל ואמרו עי"ז חז"ל (ז) אמר ריב"ל אם יקלוט אדם מטר מאויר של סדום ויתן בערוגה אינה מצמחת, הגשם שיורד מן השמים, להרוות את האדמה, אז גם לפני שיורד בסדום, כבר אינה מצמחת, אם נקליט מאויר של סדום, יען כי השפע היורדת מן השמים תלויה במי שמוכן לקבל את השפע, ומכיון שהאדמה של סדום אינה מוכשרת להצמיח, אז אותו המטר שנופל במקום זה, לו גם יתנו במקום אחר לא יצמיח, וזה שאמרו

(ד) כגון ויאמר ד' הן האדם היה כאחד ממנו (בראש' י"ג) או ויאמר ד' אמחה את האדם (שם, ו')

(ה) ברכות ג"ה
(ו) שמות ל"ה
(ז) ברכות שם

(ח) משלי ט'

(ט) מדרש רבה נשא

נחמת ישראל

(*) ואי מורי שיחי אמר, מדוע לא נברא העולם במחשבה, יען כי אז היו מענישין גם על מחשבה, כי לצד הזכות הרי אמרו חז"ל (קידושין מ') כי מחשבה טובה מצטרפת למעשה, חכם אחד אמר, כי זה מה שאנו מברכין ברוך שאמר והיה העולם, להודות על זה שהבריאה היתה באמירה, ולא במחשבה.

סוף מעשה במחשבה תחלה, כי משה רבנו הודה אח"כ לבצלאל ואמר לו כך שמעתי, לעשות מקודם את המשכן ואח"כ את הכלים. ולכן, אם לבן אדם נופל איזה מחשבה לעשות דבר מה, ואח"כ מתחרט ומחפש בזה חסרונות, וחושב לתקן או לעשות אחרת כדי לשכלל יותר את הדבר, הנה סוף הפעולה מוכיחה כי המחשבה תחלה היתה לעשות ככה כמו סוף המעשה. אלא שהאדם לא השיג באותו הרגע יותר, לא הבין את מחשבתו בעצמו, עד שחשב מחשבות הרבה והגיע לאותה הנקודה, שהמחשבה תחלה אמרה לו לעשות, יען כי המחשבה היא חלק אלוה ממעל שנתנה לאדם, וכנראה כך היה רצון הבורא, שכן אדם זה יעשה פעולה זו, מכח נעשה אדם בצלמו, שנתן לאדם כח של יצירה ולשם פעולה זו נתן לו המחשבה. אולם כשם שהפעולה זקוקה למחשבה, כך המחשבה זקוקה לטהרת המעשים וההכשרה עצמית כמו שאמרנו לעיל, ובזמן שהפעולות מעוטרות במצות ובמע"ט או גם המחשבה טהורה ונקיה ויכולה להשיג גדולות, כמו שאנו מוצאים אצל בצלאל, וזה ברוך מן רוח הקודש, מה שהרמב"ם ז"ל מונה להכשרת האדם לקבלת רוח הקודש, ולכן אמרו בשעה שאדם בא לעשות מעשה גשמי ביותר, לצורך קיום העולם, אמרו יתקדש במחשבתו כדי לטהר את הנולד, וע"ז אמר שלמה י' גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו, וכך נקראים ישראל עושי רצונו של מקום, כי עוזרים עי"ז שרצון השם יצא לפועל, אולם כל זה שייך לקרוץ מחומר, לבן אדם אשר גם החכמה והמחשבה שלו נתנה לו במתנה, או זקוקה הפעולה למחשבה והמחשבה לטהרת המעשים, ולא עוד אלא שמחולקת הפעולה מן המחשבה ואין בכוחו בשום אופן שבעולם לעשות איזה פעולה תיכף עם ברוך המחשבה, אבל אצל הבורא, אין הפעולה זקוקה למחשבה, אין הפעולה מהולקת מן המחשבה והמחשבה בעצמה היא כבר פעולה, מפני שכך רצונו ורצונו זו היא הפעולה. בשביל זה בא הרמב"ם לכלל דעה כי העולם נברא במחשבה, אשר לפי מושגנו זו נקרא אמירה, ואמרו"א בעשרה מאמרות נברא העולם*).

(ט) משלי כ"ג

(יא) אבות פ"ד

נחמת ישראל

(*) ומה זה שאמרו חז"ל בתחלה עלה במחשבתו לברא את העולם במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים, וכי יש חרטה או נסיגה אצל הבורא, והלא התורה קדומה לעולם, והסתכל הקבי"ה בתורה וברא את העולם, ואז מתחלה ראה שאין העולם מתקיים במדת הדין ע"ז אמרו חז"ל (בראשית רבה ב') אמר ר' אבהו מלמד שהיה בונה עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי דין לא הניין לי וכשחפץ בקיום העולם הזה, שתף מדת הרחמים למדת הדין היינו דכתיב ביום ברא ד' אלקים ארץ ושמים.

(יב) מס' מגילה כ"א

(יג) בראש' רבה א'
 (יד) דכתיב קודש
 ישראל לר' ראשית
 תבראתו (ירמ' ב')
 (טו) מס' ע"ז ה'
 (טז) שמות ל"א
 (יז) סנהדרין נ"ח
 (יח) כריתות ס'

וחז"ל (יב) העירו על עשרה מאמרות, הני תשעה הוי, ואמרו בראשית נמי מאמר הוא, אפשר להגיד, כי מה שאמרו והלא במאמר אחד היה יכול להבראות, הכונה היא על מאמר אחד של בראשית, כדרשת חז"ל (יג) בשביל ישראל שנקראו ראשית (יד), כי אנו מוצאים שכל הבריאה כולה היתה בשביל ישראל, דכתיב יום הששי, אמרו חז"ל (טו) תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובוהו, וכמו בפרשת החודש כתיב לכם, כמו"כ בשבת כתיב (טז) כי קודש היא לכם, אמרו חז"ל (יז) עכו"ם ששבת חייב מיתה, ובגמ' (יח) יש מחלוקת על גר תושב, באיזה בחינה השבת אצלו, דעה אחת אומרת, שהיא כמו מועד, שאוכל נפש הותר לו, ודעה שניה אומרת ששבת אצלו כמו חול מועד שלנו, שגם דבר האבוד מותר לו, גר תושב: הרי זה שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז, ואף שלא נכנס עדיין בקדושת ישראל שיאסור אותו מלעשות פעולה בשבת וטרם חל עליו קדושת השבת, אבל הקבלה בעצמה שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז, מוציאה אותו מכלל יום ולילה לא ישבותו ואינו נחשב עכו"ם, לענין עשית מלאכה בשבת.

היסוד לזה: מפני כי לגבי שבת כתוב (יט) כי אות ברית היא ביני וביניכם, ולכן רק אלו שנכנסו בברית השלימה של ישראל יכולים להנות מקדושת השבת, אולם גר תושב שלא נכנס בקדושת ישראל, השאלה היא באיזה בחינה השבת היא אצלו, כן הדין במילה שנצטוו מקודם, לפני מצות החודש, ג"כ נזכר בזה ענין ברית, דכתיב (כ) זאת בריתי אשר תשמורו, לכן אמרו חז"ל (כא) אמר קונם שאני נהנה לערלים מותר בערל ישראל ואסור בנמולי עכו"ם, יען כי אלה המצות שנוכר בהם ברית, או המצוה אינה תלויה ביחיד בפעולתו אם קיים מצוה זו או לא, אלא הברית נתנה בתור חטיבה לכלל ישראל וכן קדושת הכלל מחייב גם את היחיד בפעולה להכנס בברית, לכן אמרו חז"ל (כב) כל המהלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבר, מפני שע"ז הוא מוצא את עצמו מרשות כנכת ישראל, מהברית של קדושת ישראל, אולם יש בשתי מצות אלו של מילה ושבת פעולת יחיד, שכל אב חייב למול את בנו וכל יחיד מחויב למול א"ע, אם לא נמול עדיין כגון מתו אחיו מחמת מילה וכדומה, כן הדין גם בשבת, כל יחיד מחויב במנוחה וקדושה, ולא עוד, אלא כל דבר שנכנס לרשות ישראל, הנה בעליו מצוה כבר על שבייתו, וכתוב (כג) למען ינוח עבדך ואמתך כמוך, עבד ואמה אם היו ברשות עצמם היו מחויבים מיתה על שבייתו מכלל יום ולילה לא ישבותו, אולם ישראל שנכנס בברית של קדושת השבת, לא רק הוא מחויב על השבייתה, אלא הכל שנמצא ברשות כל יחיד מישאל, יש לזה שיכות לקדושת כלל ישראל, ומחויבים כבר בשבייתה, אולם מצות קידוש

(ט) שמות ל"א

(כ) בראשית י"ז
 (כא) נדרים ל"א

(כב) חולין ה'

(כג) נדרים ה'

החודש, אם כי מצוה זו היא מתרי"ג מצות וחלה על כל אחד מישראל, אבל אין ראית הירח מסורה לגל אדם כמו ברית, ושבת בראשית^(א), ואופן קיום מצוה זו, הרי לכלל ישראל נאמרה, בשעה שהם כבר חטיבה אחת, כי מצוה זו נמסרה לבי"ד ויש מקודם מצוה של מינוי בי"ד ושופטים, ואין כל אחד מישראל יכול בעצמו לקדש את החודש, אלא הצבור צריך לקדשו, וקידוש זה היה בבית-דין הגדול בירושלים, או ע"י סמוכין מבי"ד הגדול בירושלים ובזמן שאין סנהדרין בא"י, אין קובעים חדשים אלא עפ"י חשבון^(ב) לכן מצוה זו נקראת מצוה ראשונה, שנצטוו בה ישראל, בתור עם קדוש היושב על אדמתו, במינוי בי"ד גדול או סנהדרין בארץ יהודה, שהשכינה בתוכה^(ג) ולכן דרשו חז"ל^(ד) על הכתוב^(ה) אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם, אתם אפילו שוגגין אפילו מוטעין, כי קדושת ישראל בטהרתה ובשלימותה, בתור חטיבה של כנסת ישראל ובארץ ישראל, ובקביעות של בי"ד גדול בירושלים, באלו אין שוגג ואין מזיד, השגגות וגם הודונות של כלל ישראל הנם זכויות, ומכיון שאופן קיום מצות קידוש החודש, קביעת הזמנים והמועדים תלויה בקדושת א"י, א"כ הרי קדושת א"י היא יסוד ומכשיר לקיום מצוה זו, לכן לפני שהתורה מודיעה לנו מצות קדוש החודש, מספרת לנו ספור מעשה בראשית והשתלשלות מעשי האבות, שקנו את א"י בכסף ובחזקה, שאם יאמרו העכו"ם לסטים אתם, הרי כח מעשיו הגיר לעמו, כי ברצונו בראה, ברצונו נטלה מהם והחזירה לנו.

(א) רמב"ם פ"א
מ"ח קה"ח

(ב) רמב"ם פ"ה
מ"ה קה"ח

(ג) רמב"ם שם פ"ד
(ד) בגמ' ר"ה כ"ה
(ה) ח"ה ויקרא כ"ג

פ' נח (שנת תר"ץ)

מן התוכן:

מבול - ותורה, שמים וארץ, כח הטבע לפני
המבול וכח הטבע אחר המבול, ענין הקשת,
דור המבול ודור הפלגה, המבול בבחינת טהרה,
התורה בבחינת שלמות, שכר רוחני ושכר טבעי,
פעולת נח ופעולת האבות.

אלה תולדות נח, ואלה תולדות יצחק, בחז"ל א' אלה פוסל, ואלה
מוסיף. איש צדיק תמים בדורותיו בחז"ל ב' יש שדורשין אותו לשבח ויש
שדורשין אותו לגנאי, כי רק בדורו היה צדיק, ואין אנו מוצאים דוגמא לזה בחז"ל
שידרשו לגנאי. שבע מצות בני נח, ומדוע לא של נח, אהת מהן ברכת השם,
וע"ז נצטוו כבר אדם הראשון ג'. באור זה: מבול ותורה. כתיב ד' עוז לעמו
יתן ד' יברך את עמו בשלום. ואמרו חז"ל ה' בשעה שנתנה תורה בסיני,
בקולות וברקים, פחדו העמים ואמרו כלום מבול חדש ד' מביא על העולם,
היה שם בלעם מחסידי אומות העולם, ואמר להם ד' למבול ישב, מבול לא
יביא לעולם, אלא ד' עוז לעמו יתן, הכוונה בזה: הנה בעת מעשה בראשית
היו הטבע והרוח שניהם שוים בבחינתם, וכך היה רצון הבורא שנתן את הבחירה לאדם
שהטבע והרוח ישלטו שוה במהלכם, וזה שאמרו חז"ל ו' על אדם הראשון מלא
קומתו נברא מן השמים עד הארץ. פירוש שלא היה הבדל בין הכחות
הרוחניים הנקראים שמים ובין הכחות הטבעיים הנקראים ארץ. ולכן
האריכו ימים מצד חוץ כח הטבע, אולם לאחר חטא של עץ הדעת נחלש
הכח הרוחני והכח הטבעי נשאר כאשר היה, האדמה אמנם נתקלקלה, כתוצאה
מן הקללה ארורה האדמה, וקוץ ודרדר תצמיח, אבל הכחות
הטבעיים נשארו כאשר היו והיו זקוקים לכחות רוחניים גדולים להוציא
את הכח אל הפועל, אמנם גם על אדם הראשון נקנסה מיתה, כי עפר אתה
ואל עפר תשוב, אבל כל זמן שנשאר בחיים, נשארו בו אותן הסגולות

א) בראשית רבה
י"ב
ב) בראשית רבה ל'

ג) דברים רבה ב'
ד) תהלים כ"ט
ה) ילקוט שמעוני
יתרו

ו) חגיגה י"ב

הטבעיות ואריכת ימים, עד כי החל האדם לרוב על פני האדמה. ויָדוּ
הגבורים אנשי השם, ואז, וירא ה' כי רבה רעת האדם, ונגזר עליהם המבול
ואז נחלש הטבע ביותר והיו ימיו מאה ועשרים שנה. ועי'ו יובנו לנו הכתובים.
(ז) בראשית ט' דכתיב ׀ זאת אות הברית אשר אני נותן ביני ובינכם, משמע שנותן עכשיו
וכתוב את קשתי נתתי בענן, משמע שנתן מכבר. ופירוש הדברים: הקשת
אמנם נמצאה בטבע עוד לפני המבול, אבל לפני המבול, מכיון שהטבע היה
חזק יותר מדי, וכתוב ׀ ואד יעלה מן הארץ והשקה את פני האדמה, כי
אד אחד היה בכחו לתת גשמים בשביל כל פני האדמה, לכן מפני חוזק האד לא
נראתה הקשת. אבל לאחר המבול שהטבע נחלש וגם האדם בכלל, נעשתה
אפשרות לראות את הקשת מתוך הענן. וזה דכתיב ׀ והיה בענני את הענן על הארץ
ונראתה הקשת בענן. הענן הלא מכסה, אלא ע"י החלשת הטבע נחלשו העננים
ונראתה הקשת בענן. הקשת וצבעיו באו להזכיר את הכח הטבעי המתגבר
בעולם. ועל החלשת הכח הרוחני, וזה האות שלא יבוא עוד מבול על הארץ
אף שהדור חטא, מפאת השבועה של זאת אות הברית אשר אני נותן ביני
ובינכם, ואמרו חז"ל ׀ כי בזמנו של חזקיהו המלך ובזמנו של רבי שמעון
בר יוחאי לא נראתה הקשת. ובגמ' ׀ הובא מעשה ברבי יהושע בן לוי, שאמרו
חז"ל שנכנס חיים לגן עדן. בשעה שבא אליהו זכיר לטוב ושאל אותו אם
נראתה הקשת בימיו, אמר הן, אמרו בגמ' ׀ ולא הוא, אלא רבי יהושע בר
לוי לא חפץ להחזיק טיבותא לנפשיה. ואמר הרב זצ"ל בשם אביו
ר' שלמה זלמן ז"ל, מדוע אין בשאר הצדיקים הכניסה לגן עדן בחיים, משום
שאינם יכולים לזכך את הגוף שיהיה ראוי לשם כניסה לגן עדן, אבל רבי
יהושע בר לוי זכה להכנס לגן עדן בחיים משום שזיכך את הגוף, אבל
חשובחו לגבי אל"י כדברי הגמ' משום שלא חפץ להחזיק טיבותא לנפשו.
משמע שעדיין לא הגיע למדרגה של נשמות הצדיקים שנמצאים בגן עדן.
שאינם מפחדים מלהגיד את האמת משום להחזיק טיבותא לנפשו.
היסוד לזה: כי „צדיק באמונתו יחיה" ומחיה ומשפיע על כל הדור, ומכיון
שאחרי המבול נחלש הכח הטבעי והתגבר הכח הרוחני, היו צריכים לצווי
מיוחד לכחות הטבעיים. כגון „פרו ורבו", „כל ימי הארץ זרע וקציר", התרת
אכילת בשר, „יום ולילה לא ישבותו", למדו מזה חז"ל ׀ שבן נח ששבת חייב
מיתה. החלשת הכחות הטבעיים שלא במדרגה עם הכחות הרוחניים, הביא אח"כ
לידי מעשה דור הפלגה. שאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים,
יתכן שהלכו לחפש את הרוחניות בעיר ובמגדל, בטבעיות לבד חפשו את
הרוחניות ובוזו חפצו לעשות להם שם על פני כל הארץ, בפחדם, פן נפוץ

(ז) בראשית ט'

(ח) בראשית ב'

(ט) בראשית ט'

(י) ילקוט שמעוני

ס' נח

(יא) כתובות ע"ז

(יב) כתובות שם

(יג) סנהדרין ג"ח

פן יסלו במעשה טבעיות גרידא. אבל גם כונתם לחפש את הרוחניות הביא להם תועלת. וע"כ קרא את שמה בכל, ומבבל יצאה אחר כך תורה שבעל פה, שהיא כולה רוחנית לשם שמים, וכך אמרו חז"ל (ד' דור המבול אין להם חלק בעולם הבא ואין עומדין בדין. דור ההפלגה לא נאבדו מן עוה"ז רק נפוצו ועומדין בדין. חפוש הרוחניות כשהוא לעצמו אף שהיתה מוגבלת במעשים טבעיים, הביא אותם לידי דרגא אחרת מאשר דור המבול. המבול כשהוא לעצמו היה בבחינת טהרה לארץ, מכיון שבחטא נכלל האדם וגם האדמה, שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ. לכן היו צריכים לטהרה, והיה במבול השחתה מצד אחד, וטהרה מצד שני, וכל זה היה מתוצאות החטא של עץ הדעת, התורה באה לתקן את החטא של עץ הדעת, לכן אם יש תורה אין צורך במבול, יש בכוח התורה לעקור את החטא משורשו, ולטהר את האדם מהחטא. וזה שאמרו ד' למבול ישב ד' עוז לעמו יתן, עכשיו לא יבא תיקון העולם ע"י מבול, אשר יש בו צד השחתה עכשיו יבא תיקון העולם ע"י תורה, בלי כל השחתה, וזה שגומר הכתוב ד' יברך את עמו בשלום. עכשיו יכול לבוא שלימות בעולם, עכשיו שיש תורה לא צריכים להשחתה לעקור את שורש החטא ולטהר ע"י מבול, כי התורה בעצמה עוקרת את החטא ומטהרת את האדם. וכך אמרו חז"ל (ט) עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה, מכיון שהתורה עוקרת את החטא, התורה מטהרת את האדם ומונעת ממנו את החטא, וזו השלימות, לכן נקראת התורה עוון, דכתיב ד' עוון לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום. כי ע"י התורה מגיעים לשלימות, ולא זאת אלא שהתורה מראה גם על השכר הגשמי, הרמב"ן ז"ל (ט) אומר מדוע מבטיחה התורה שכר גשמי, ונתתי גשמיכם בעתם, ואספת דגגך תירושך ויצהרך, על שכר המצוות. הלא התורה כולה היא רוחנית והיה צריך השכר גם כן להיות רוחני, ואומר הרמב"ן ז"ל, כי השכר הרוחני הוא ידוע, כי מרוחניות נהנים הנאה רוחנית, אולם שכר גשמי לא הייתי ידוע מזה, לכן התורה הודיעה לנו מה שלמעלה מן הטבע, זהו השכר הגשמי עבור התורה הרוחנית, וכל זה הוא בישראל, שהתורה כוללת את המצות הטבעיות יחד עם המצות הרוחניות, בישראל, שהתורה שלנו היא חיובית ושלילית, מצות עשה ומצות לא תעשה, לכן השכר הוא גם גשמי, אולם בשבע מצות בני נח, שהן שליליות, ממצות לא תעשה, לכן השכר הוא רוחני וכתוב בקרבן נח שהקריב אחר. המבול וירח ד' את ריח הניחות, ואלו בקרבנות ישראל כתוב, את לחמי לאישי ריח ניחות, הקרבנות בישראל, הנם בבחינת לחם וגם ריח ניחות, ועי"ז יובן לנו מדוע נמנה ברכת השם, בין שבע מצות

(ד) משנ' סנהדרין ט' י"א

(ט) טוסה כ"א

(טז) ט' בחקותי

- של בני נח, והלא לפי דרשת חז"ל ויצו ד' אלקים לאדם יו, דרשו אין צו אלא ברכת השם, א"כ זה נאמר עוד לאדם, אלא מכיון שהמבול בא לתקן את החטא של עץ הדעת של אדם הראשון, לא נזכר שמו על צווי מצוה זו, אולם גם שבע מצות אלו נתנו לנח, ונקראים מצות בני נח, מכיון שתפקיד המצוה והתורה היא, למען לצוות לדור אחריו, וכך נאמר לאברהם יו, כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט, ולכן גם שבע מצות של בני נח נכנסו אחר כך בבחינת תורה, ע"י המשכת האבות שהמשיכו לבניהם אחריהם עד משה רבנו, וזה דכתיב ואלה תולדות יצחק בן אברהם, ואלה מוסיף על הראשונים, כמו אברהם כך יצחק, המשיך את התורה והמצוה לדור אחריו, אבל נח היה מקטני אמנה, אמנה הוא מלשון המשכה לשון חנוך כמו דכתיב^ט ויהי אומן את הדסה, נח לא המשיך את צדקתו לבניו אחריו, והיה תמים בדורותיו לבד, ומשום זה אין דורשין אותו לשבח.

ב"ה

פ' נח

ת ר צ א

מן התוכן:

המבול בבחינת גלות, חיבת נח וחיבת משה, כל מצוה שנשנית בסיני לזו ולזו נאמרה, חכמה ורצון, תרי"ג ותרי"ב מצות, בפניו או שלא בפניו, דור המבול ודור הפלגה, אם דורשין מעמא דקרא, אוכל וריח, מבול וא"י, יש דורשין לשבח, ויש דורשין לגנאי.

- הנביא אמר^ק כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ, כי ההרים ימוש והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש. כנראה כי מי נח זה רמז על הגלות, והיה המבול בבחינת גלות, וישנה דעה בחז"ל^ב שבא"י לא ירד המבול.

תיבת נח ותיבת משה, שניהם הוצרכו להצלת העולם. היה מבול של מים בימי נח, והיה מבול של מים הזידונים בימי משה. תיבת נח

א) ישע"י נ"ד

ב) זבחים ק"ג.

הצילה את החומר של העולם, תיבת משה הצילה את הרוחניות, את נשמת היהדות, וכמו לתיבת נח ירדו כל הנשאים חיים, כך ירדו לתיבת משה כל הנשמות שניצלו, אולם בתיבת נח, מכיון שהיתה השחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, והשחתה משמעתה גופנית, כי בנפש אין השחתה, אבל מכיון שאי אפשר להשחתה גופנית בלי קלקול היסודות הנפשיים, והיה קלקול החומר והרוח, דרשו חז"ל^א כי טבת הנה, כשהיו מטיבין להכנס לחופה היה גדול נכנס וכ"ו, לכן השחית המבול את החומר ואת הרוח, ואמרו חז"ל^ב דור המבול אין להם חלק לעולם הבא, ולהצלת הנשאים היו צריכים וכפרת מבית ומבחוץ בכופר, אולם במצרים שלא היתה השחתה, כדברי המדרש אחת היתה ופרסמה הכתוב, ופרעה אמר לאברהם הנה אשתך קח ולך, והקלקול היה רק נפשי בבחינת שריפת נשמה וגוף קיים והיו צריכין רק לתיקון הנפש, לכן היתה תיבת משה זפת מבחוץ וחמר מבפנים, כמו שהנפש בעצמותה אינה מקבלת טומאה, כך החמר בעצם אינו מקבל טומאה לכן לא נתן לבני נח יותר משבע מצות שהם לקיום העולם, אולם אנו מוצאים בדברי חז"ל^ג שאמרו כל מצוה שנשנית בסניליו ולו נאמרה, מצוה שלא נשנית בסני ל"ישראל בלבד נאמרה, באור זה; ולכל היד החזקה דרשו חז"ל^ד כי ארכן של הלוחות היו של ששה טפחים, שתיים בידיו של הקב"ה, שתיים בידו של משה, ושתיים רוח ביניהן, ומכיון שראו שעתידין הן ישראל לחטא בעגל, חפצו מלאכי מעלה להוציא את הלוחות מידי של משה, וזהו היד החזקה המרומזת במשה, שלחם עם מלאכי מעלה, ואמרו חז"ל^ה בקשו אף וחימה לפגוע בו, אמר לו הקב"ה אחוז בכסא ואעמוד אתה נגד חימה ואני אעמוד נגד אף, הדא דכתיב קומה ד' באפק, ואף שהלוחות נשתברו אח"כ בחטא העגל, אבל קדושת הלוחות חתקיימה בישראל, והטפחיים בידי הקב"ה והטפחיים בידי משה, אפשר להגיד כי הם שתי בחינות: הבחינה של חכמה והבחינה של רצון, חכמה מונחת בטבע, אבל גם מוגבלת כמו הטבע בעצמו, הבחינה של רצון זו הבחינה של למעלה מן הטבע שאין על זה הגבלה, בספרי המקובלים אמרו, אף על גב דלית מחשבתא תפיסא ביה, אבל רעותא דליבא תפיסא ביה, ישראל מתקשרין לד' לא רק מבחינת חכמה הנמצאת בטבע, אלא מבחינת רעותא דליבא, מבחינת הרצון שאינה מוגבלת כלל, ואמרו חז"ל^ו ישקני מנשיקות פיהו, משל לבן מלך שנשק לאביו ואמר מנשיקות פיו במה שבתוך הפה, לנו יש תרי"ג מצות שהם בבחינת חכמה, ובספרי המקובלים מונים תר"כ מצות כמנין כתר, שזה לפני החכמה ואמרו כתר חכמה, כי כתר היא בבחינת הרצון וחכמה היא בחינת הטבע, שבע

א) בראש' רבה כ"ו

ד) במשנה סנהדרין ס' ר"א

ה) סנהדרין ג"ט

ו) ילקוט שמעוני תשא

ז) שם

ח) ילקוט שמעוני שיר השירים

מצות של בני נח הן כולן טבעיות, וכמו הטבע הן מוגבלות. לכן בראשונה כתוב איש צדיק תמים, ואח"כ כתוב כי אותך ראיתי צדיק לפני, ולא נזכר כבר תמים. ובחז"ל^ט כאן בפניו כאן שלא בפניו, מכאן דאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, הענין של בפניו או שלא בפניו, זה ג"כ מבחינת הגבלה אשר נאמרה על מצות הטבע, והם מחלק המצות שהן בבחינת חכמה. אבל בכל מצוה יש מעין תרי"ג משום שהן ממצות ד'. ולכן בהכרח עלינו להגיד כי גם בשבע מצות של בני נח אף שהן בחינת טבע שזו נקראת חכמה, ד' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. היה בהן מעין בחינת הרצון, אלא דקודם המבול היו שולטים שניהם ביחד, עם עבודת הטבע עבדו את ד', ועם גודל חוזק הטבע כך גדלה עבודת ד', והיו צדיקים כמו מתושלח וחנוך דכתיב ויתהלך חנוך את אלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים, ויש מדרש נעלם כי חנוך היה תופר נעלים, ועל כל תפירה ותפירה היה נותן שבח והודיה לד', אבל מכיון שהשחיתו את דרכם על הארץ, ויראו בני אלקים את בנות האדם, היה בהכרח להביא את המבול ולהפריד את הטבע מן הרוממות, את החכמה מן הרצון, ולכן אחר המבול קם דור ההפלגה, שחפצו להביא את הדור לתיקונו הראשון, ואמרו עם אחד ושפה אחת, אבל מכיון שכבר נקבעה הבריאה ככה, נפרדו ונתבלבלו לשונותיהם שלא הכירו אחד את שפת רעהו, ואמרו חז"ל^י דור המבול אין לו חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדין, דור הפלגה לא נאבדו בעה"ז רק נפוצו, מכיון שהם חפצו אותו חלק האיחוד, השייך לעולם התיקון*) התיקון הזה בא בתורה הכוללת כתר וחכמה, מצות הטבעיות יחד עם מצות הרצון שאין ע"ז טעם, וצדקו שתי הדעות. אם דורשין טעמא דקרא או אין דורשין טעמא דקרא, מצד מצות החכמה המוגבלת יש לדרוש טעמא דקרא, אולם מצד בחינת הרצון, רעותא דליבא המקשר את ישראל להקב"ה, אין לדרוש טעם, והתיקון הכללי יבא בעתיד, אז יתבטל הטבע ותהיה תחית המתים, ועל זה נאמר וחפרה החמה ובושה הלבנה, ולכן אמרו כל מצוה שנשנית בסיני לזו ולזו נאמרה, הכונה מכיון שנשנית בסיני, נתוסף בהמצוה חלק הרצון שזה בבחינת שמים בידו של הקב"ה, ואז נשאר חלק הטבע לבני נח, אבל מצוה שלא נשנית בסיני, לישראל בלבד נאמרו מכיון שבן נח אינו יכול לקחת חלק בכתר, חלק ברצון, ובכל מצוה בע"כ יש בה מעין תרי"ג מחלק הרצון, לכן לישראל בלבד נאמרה, דכתיב^{יא} וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, כי לו חפצו העמים לקבל את התורה, היו הם מקבלים את חלק הטבע חלק החכמה, וישראל היו מקבלין את חלק הרצון, אבל מכיון שבני עשו היושבים בשעיר ובני ישמעאל היושבים בהר פארן, לא חפצו לקבל את

ט) בראש' רבה ל"ט

י) במשנה חלק

סנהדרין

יא) דברים ל"ג

התורה. ע"כ לקחו ישראל את חלקם גם במצות הטבע. וזה דכתיב וזרה משעיר למו. הזריחה משעיר היתה למו. בשבילם. יוצא מזה: כי בישראל, התורה כוללת שתי הבחינות כזר והכמה רצון וטבע. לכן בקרבנות ישראל כתוב י' את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוח תשמרו. נקראים הקרבנות בבחינת אוכל וריח, כמו מצות ישראל הכוללים רצון וטבע. אולם קרבן נח כמו מצות בני נח שהן טבעיות לבד, כתוב י' וירח ד' את ריח הניחוח. ודרשו חז"ל יד' ע"פ הכתוב ארץ אשר לא הגשמה ולא הסהרה ביום זעם. טו' כי בארץ ישראל לא ירד המבול. הראה לו לנוח בתיבה טעם של גלות, ועד שנתפשטו העמים בעולם. היה צריך לעשות פעולה בשביל ארץ ישראל לדורות הבאים, שלא יצטרכו אח"כ לחזקה וגבולות. וכך אומר הכתוב טו' יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם תחיה. מי נקרא צדיק תמים, מי שדואג בשביל נחלת ישראל לעשות קנין בא"י לעולם. אבל נח שטעם טעם גלות ולא עשה פעולה בשביל א"י, לכן דורשין אותו לגנאי. כי רק בדורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם אשר קנה קנין בא"י בארבע מאות שקל כסף, לא היה נחשב לכלום.

(יב) במדבר כ"ח

(יג) בראשית ח'

(יד) זבחים ק"ג

(טו) יחזקאל כ"ב

(טז) תהלים ל"ז

נחמת ישראל

(*) וחכם אחד אמר, כי יתכן שדור הפלגה אמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, שחפצו לעלות ולהלחם עם כניכול: וסירוש הדברים, שאמרו כי בכח של אחדות נוכל להתגבר גם על הכחות הרוחניים ששולטים עלינו, ואמרו הבה נבנה עיר ומגדל. נראה, איך בתנים עיר ומגדל כל גרגר חול הוא לחרד ובשעה שזה מתחבר נעשה לחמר. כל חתיכת חמר היא לחרד אלא שזה מתחבר נעשה מזה לבנר, כל לבנה היא לחרד ובשעה שהן מתחברות נעשה מזה מגדל, כן אנחנו נקח זאת למשל בשביל האחדות שלנו.

פ' נח

משיחתיו בקודש

של מרן הגאון הרי"מ חרל"פ שליט"א

מן התוכן:

באור בדברי חז"ל, יש דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי, אברהם ונח, מסירת נפש והעלאת הנפש.

איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח. וברש"י, בחז"ל יש דורשים אותו לשבח ויש דורשים אותו לגנאי, כי רק בדורו היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. וכבר שאלו המפרשים: אם יש אפשרות לדרשו לשבח, מדוע דרשו אותו לגנאי ואמרנו, מכיון שלא מצינו שהתפלל בעד דורו, וקרבו הקריב נח רק אחר המבול בצאתו מן התבה, אולם באמת, מדוע לא התפלל נח על דורו ולא החזירם לתשובה לעומת אברהם שהתפלל על סדום. אנו מוצאים הבדל בין אברהם לנח. אצל נח כתוב: איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח. ואילו באברהם כתוב: התהלך לפני והיה תמים. ומדוע אצל אברהם לא כתוב, את האלקים התהלך. באור זה: את האלקים בגמטריה סבע. ההפרש בין אברהם ונח הוא בזה, אברהם אבינו הראה דרך של מסירות נפש בעד ד' ונח נסה להמשיך את הקיום הטבעי. מכיון שכך נוצרה הבריאה, ואם נסבעו בהבריאה כחות כאלה אשר לכאורה הנם נגד רצון ד', מכיון שאין עוד מלבדו אין למחות נגד זה. ולהפך, לחכות עד שמעו הזה יצא מתוק אשר אליו כיונה החכמה העליונה ואין לאבד בידים מעשי ד' למסור את נפשו בעד זה, ובאמת אנו מוצאים בד"ן של יהרג ואל יעבור רק בשלש מצוות: ע"ז, עריות ושפיכת דמים, יש ד"ן של יהרג ואל יעבור. ובשער המצוות לדעת הרמב"ם ז"ל אם נותן אי"ע להרג הרי הוא כאילו שופך דם מפני, שאין שאין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש ואמנם, אברהם אבינו הראה כח של מסירת נפש בעד ד', מתחלתו מסר אי"ע לכבשן האש נגד ע"ז. וגם בעקדה לקיים מצות בוראן, השריש בזה כח בישראל זרע אברהם אוהבו, שכל חפץ החיים שלהם לא תהי' מצד רגילות הטבע, אלא כולם יהיו נמשכים ממרום הגובה של חפץ

ה' החפץ בחיים, ובשביל זה מוכנים הם למסור את נפשם על שלש עבירות שהדין נותן עליהם להרג וזו התהלך לפני, שגם החיים שלך יהיו מצד שכך אני רוצה. ואתה מוסר את נפשך לקיים את רצונו לחיות ובזה תהיה תמים אולם נח, כאמור, לא היה דרכו עפי' דרך של מסירות נפש, של השחתת הגוף הנברא בצלם אלקים כדי למנוע עיז פעולה של בן־אדם. וזה את האלקים התהלך נח. אלקים בגמטריא הטבע, דרכו היתה להמשיך את הקיום הטבעי, ולכן גם לא התפלל בעד דורו, או הקרבת קרבן, ובאמת גם דרכו היתה נובעת ממקור עליון, אלא שלא הגיעה עדיין השענה לזה, דהנה, אלמלא חסא עץ הדעת אשר גרס את המיתה בעולם, הרי בהכרח לא היתה אפשרות של מסירות נפש בפועל גם בדין של יהרג ואל יעבור. וכשם שהוא יחיש חי וקים לעד, כן גם נצח ישראל לא ישקר, ולכן מכיון שהענין של מסירות נפש בכללה בא רק כתוצאה מהחסא, היתה שיטתו של נח שכבר הגיעה השענה שאפשר להחזיר את העמרה ליושנה, וזהו את האלקים התהלך נח, חשב להמשיך את הקיום הטבעי, וכן לעתיד, כאשר יבולע המות לנצח, ולא תהיה אפשרות של מסירות נפש בפועל עד מות, תהיה אז המסירות נפש לדי', לא איבוד נפש אלא העלאת נפש, ושהחיים הטבעיים יהיו מלאים שירה לדי', בסוד לאשתאבא בגופא דמלכא. לכן יש מרבתינו שדורשים את נח לשבת, כי אילו היה בדורו של אברהם היה יותר גדול. היינו, דדרכו של נח אילו בא אחרי דורו של אברהם שסלל דרך של מסירת נפש, ה' דרכו של נח יותר גדול, דוגמת מה שיהי' בעתיד, כולו אומר כבוד בבחינת שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו, יש שדרשו לגנאי שאעפי' שהוא תפס את הדרך של עתיד, ה' זה עדיין בוסר בימיו, ושניהם כיונו לדבר אחד, שחפץ להחזיר את העולם לתיקון ולא יצטרכו למסירת נפש ולא גם לתפלה, אשר נקראת השתפכות הנפש, אלא כולו שירת אל עליון וזמרת מהללו, והגנאי הזה הוא גם שבחו.

פ' לך לך

שנת תר"ץ

מ | ה | ת | ו | כ | :

הנאה וטובה, צדק וחסד, שתי השגות נבואה: לעצמו
נבואה ונבואה בשליחות להכלל, אחד וכאחד.
מצות התלויות בארץ ומצות של חובת גברא,
נבואה וא"י, יסוד השליחות בישראל, מצווה
ועושה ושאינו מצווה ועושה, שתי בחינות באינו
מצווה ועושה: כהונת שם וכהונת אהרן.

ויאמר ד' אל אברהם לך לך, וברש"י ז"ל להנאתך ולטובתך.

ה נ א ה ו ס ו ב ה : הנאה מציינת ביותר ענין גשמי, אם
כי ישנה הנאה גם בריח ומברכין על הבשמים שהנפש נהנית מזה,
אבל בעיקר הנאה מציינת הנאת גוף.* הנאה מציינת יותר את הפרט, כי אין
הנאת הכלל בלעדי טובת הנאה של היחיד. טובה שייכת ביותר אל הזולת.
העושה חסד עם אחרים, טובה שייכת גם אל הכלל וישנה טובת הכלל. והנה
כאן בפרשה זו ישנה כפילות הלשון לך לך ודרשו להנאתך ולטובתך, כאילו
זה מציין רק את הטובה העצמית. כמו"כ אנו מוצאים בפרשה זו: מקודם
כתיב א ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, ואח"כ כשבא לבית אל כתיב ב
ויבן שם מזבח ויקרא בשם ד'. באור זה: כתוב ב אני ד' אשר הוצאתיך
מאור כשדים, והנביא אמר ד' כה אמר ד' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם,
דרשו חז"ל ה כי אברהם לא ניצל אלא בזכותו של יעקב. לעומת זה אמרו
חז"ל א על הכתוב וואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה

- א) בראשית י"ב
- ב) בראשית י"ג
- ג) בראשית ט"ו
- ד) ישעי' כ"ט
- ה) סנהדרין י"ט
- ו) פסחים ק"ט
- ז) בראשית י"ב

נחמת ישראל

* ובגמ' (ראש השנה כ"ח) אמר רבא הנודד הנאה ממעין, טובל בו טבילה של מצוה
בימות הנשמים אבל לא בימות החמה, דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה.

שיזכירו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב: יכול בכלן חותמין ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בכלן. א"כ מה הוא הדרש כי יעקב פדה את אברהם. ולהבין זאת: צדק וחסד, יש צדק ויש חסד, צדק ישנו גם בדין, הכוונה, שהמשפט מראה ומוכיח שאין להטיל עלה נאשם את האשמה שחשבו קודם. והנשפט הוא צודק, אבל אין בזה ממדת השפעה על הזולת, על הדור, על הכלל. לעומת זה מדת החסד מציינת את הטבה לאחרים. כתוב מ ומלכי צדק מלך שלם והוא כהן לאל עליון. אמרו חז"ל ט זה שם, בן נח. ובקש הקב"ה להוציא כהונה משם, ומכיון שהקדים ברכת הדיוט לברכת קונו שאמר ברוך אברם לאל עליון, נפסל מכהונה. ומה היתה כהונת שם, בחינת הצדק, דכתיב י ומלכי צדק. אברהם אבינו היה ממדת החסד דכתיב יא תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. וכך דרשו חז"ל יב כתיב יג ואת הנפש אשר עשו בחרן שהיה מגייר גרים ומכניסן תחת כנפי השכינה. על שם כתיב והוא כהן לאל עליון, הכוונה שהיו מרימין את האלקות, ואמרו שהאנושית היא רחוקה מאלקות, ואין בן-אדם יכול להשיג אותו ולהדמות ליוצרו, ואין בכח האלקות להשפיע על כל בן-אדם ורק איש אחד ומיוחד אשר הצטיין והכשיר את עצמו, הוא המושפע מאלקות והמשפיע על האנושיות, וזה מוכח במלת והוא כהן לאל עליון, שכך טעו בני הדור הזה, כי לעבודת אלקות אי אפשר שכל בני הדור יסתגלו לזה, והיו בוחרים אחד מהדור שיהיה מיוחד לעבודת אלקות, וזה נקרא כהן לאל עליון, ולהפך מבריאת מעשה בראשית שברא את האדם בצלם אלקים, ולהפך ממדת הכהונה בישראל, שהכהן היה מכפר על העם ומכשיר את העם לקדושה, כהונה כזו היה אפשר להוציא רק מאברהם, ממדת החסד, מדת הטבה עם הזולת, עם אחרים. כתיב יד יומם יצוה ד' חסדו, אמרו בזוהר כי בחינת הקדושה וההשפעה נקראה יומם, (וכתיב טו כי ששת ימים — ולא בששת — עשה ד' את השמים ואת הארץ), וזאת היתה הבחינה של אברהם, השפעה והמשכה על דורות הבאים. גם בנבואה ישנן שתי השגות נבואה, ישנה נבואה שכן אדם זוכה ע"י הכשרה להשגת מראות הנבואה בשבילו ובשביל עצמו, וישנה מדרגה נבואה שהיא בשליחות, אשר מלבד השגת נבואה בשביל עצמו, ישנה נבואה זו מעין הדרכה להכלל כולו, דור הפלגה חפצו להטיב להכלל כולו. אמרו נהיה עם אחד שפה אחת, אבל מכיון שחסרה להם הכשרה עצמית נטרדו מן העולם, לאברהם היתה הכשרה עצמית דכתיב טז מי העיר ממזרח צדק, הבחינה של צדק היתה בו מקודם, כדרשת חז"ל טז בן שלש או בן חמש הכיר אברהם את בוראו, לשון הכיר מציין הכרה עצמית, מקודם בא להכרה עצמית, ואח"כ היה יכול להיות שליח בשביל הכלל, להראות וללמד

(ח) בראשית י"ד

(ט) נדרים ל"ב

(י) בראשית י"ד

(יא) מיכה ו'

(יב) ברא' רבה ל"ט

(יג) בראשית י"ב

(יד) תהלים מ"ב

(טו) ישע' מ"א

(טז) נדרים ל"ב

אחדות הבורא להכלל כולו. להשפעה על הכלל ג.כ שני דרכים: אם השליח משפיל את עצמו להכלל, או שמעלה את הכלל אליו כדי להשפיע עליו. על אברהם נאמר העיר ממזרח צדק, שבמדרגת צדקו לא נפל בהיותו שליח אל הכלל, והעיר והתעורר, ואח"כ זכה לבחינה שניה של התהלך לפני, בחינת שליח של המקום, משל לעבד שרץ לפני המלך ומודיע על בואו. ובלשון הזהר נקראים הצדיקים בבחינת סוסי אש, ובעלות אליהו הנביא זכור לטוב כתוב י' והנה רכב אש וסוסי אש, ובמה זכה אברהם לשתי בחינות אלו, בזכות המצות, ע"י מצות של ברית וארץ ישראל. בברית כתוב י"ז זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו, כדרשת חז"ל י"ט ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק, וזאת היתה הבחינה של יעקב שממנו מתחילה קדושת ישראל, אחדות האומה, ולכן אף אמנם שקדושת האבות נכללה באברהם דכתיב ה הביטו אל אברהם כי אחד קראתיו, וכידוע: יש אחד, ויש כאחד, כאחד משמע שמצדפין שני דברים ביחד, אחד משמע התמזגות שלמה כדבר נולד בטבע, לכן ישראל שהם בבחינת שבת אמרינן גוי אחד בארץ, אברהם אבינו אף שהיה בבחינת אחד, אולם קדושת הברית וקביעת החותם של קדושת ישראל מתחילה ביעקב שלא נמצא פסול בזרעו, וזה שכינו חז"ל כא' כי יעקב פדה את אברהם. כה אמר ד' לבית יעקב אשר פדה את אברהם כ"ט, קדושת ארץ ישראל, היא המקור לכל המצוות, כדרשת הרמב"ן כ"ט כי יסוד מצות התלויות בארץ הוא המקור למצוות של חובת הגוף כגון תפילין וציצית, כדרך שאמרו חז"ל כ"ח נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות, כתפלה, תפלה היא בטח חובת הגוף ואעפ"כ כתוב כ"ח והתפללו אליך דרך ארצם, להראות לך כי גם מצוה של חובת הגוף קשורה בארץ ישראל שהיא המקור לכל המצוות, גם קדושת הנבואה קשורה בקדושת א"י, כדברי הזוהר כ"ח כי יונה הנביא ברח מא"י לחו"ל, כדי שלא תחול עליו נבואה, בשעה שאמר לו ד' עוד ארבעים יום ונינוה מתהפכת, ויונה לא חפץ להיות השליח לנבואה זו וברח לחו"ל, כדי שלא תחול עליו קדושת הנבואה שאינה חלה בחו"ל, מכאן שקדושת הנבואה קשורה ג"כ בקדושת ארץ ישראל, לכן שם בן נח שלא נפקד בקדושת המצוות, לא היה יכול להגיע לשליחות של כהונה או של נבואה, כי מקור השליחות הוא מקור הכלליות והערבות שבישראל, דכתיב כ"ח ושחטו אותו כל עדת ישראל ושאלו בחז"ל כ"ח וכי כל הקהל שוחטין אלא מכאן ששליחו של אדם כמותו, ומקור הכלליות והערבות הוא הצווי, שכל ישראל נצטוו בצווי אחד, ולכן כל אחד יכול להוציא את השני ידי חובתו, צו וצווי הוא גם כן לשון צוותא, לשון התחברות, ולהתחברות לא יכולים להגיע

(ז) מלכים ב'

(ח) בראשית י"ז

(ט) ברא' רבה ג"ג

(כ) ישע' ג"א

(כא) סנהדרין י"ט

(כב) ישע' כ"ט

(כג) ס' עקב

(כד) מטי בי"ב ד'

(כה) מלכים א' ח'

(כו) ס' לך

(כז) שמת י"ב

(כח) גמ' קידושין

מ"ב, מכלתא פ"ח

בלי קדושת מצות הברית, חותם היהדות, ובלי קדושת א"י, מקור המצות ומקור הנבואה כדברנו לעיל, ואף דאמרינן בחז"ל כט) קיימו האבות את התורה לפני שנתנהו כידוע יש פלוגתא בחז"ל ה אם מצווה ועושה יותר גדול, או אינו מצווה ועושה יותר גדול, אנן פסקינן כי מצווה ועושה יותר גדול, אולם ישנה בחינה, אשר אינו מצווה ועושה גבוה יותר, מה שאנו מוצאים במעמד הר סיני אמרו ישראל נעשה ונשמע, דרשו חז"ל לא) אמר הקב"ה מי גלה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשין בו, של העשיה לפני השמיעה, הבחינה של אינו מצווה ועושה, אבל מכיון שמצאנו שגם עכו"ם הגם בבחינת אינו מצווה ועושה, כדרשת חז"ל ג) על הכתוב (ט) עמד וימודד ארץ, ראה ויתר גויים, שאפילו עושין שבע מצוות אינן מקבלין שכר כמצווה ועושה, אלא כשאינו מצווה ועושה, בע"כ עלינו להגיד כי בענין אינו מצווה ועושה ישנו ג"כ שתי בחינות, בחינת האבות היתה בחינה גבוהה וגדולה עוד יותר ממצווה ועושה, מעין בחינת מעמד הר סיני ובחינת המלאכים, אבל העכו"ם שלא חסצו לקבל את התורה במעמד בהר סיני ולא חסצו לקבל עליהם צווי, אבדו את השכר של מצות גם לגבי שבע מצות שנצטוו עליהן, וכדי להתקדש בקדושת הברית ולהתקדש בקדושת המצות שהמקור לזה הוא א"י, היה אברהם זקוק לצווי, להתחברות, בנגוד לקדושת שם בן נח שלא חל עליו צווי, ונבואתו היתה רק בשביל עצמו ולא בשביל קדושת הכלל כולו, לכן נצטוה אברהם בשני עקרים, ברית וא"י, ואמר לו ד' לך לך, אולם כשבא לא"י כתיב (ד) ויבן שם מזבח לד', הנראה אליו, וזאת היתה הודאה על בחינת הצדק שהיתה באברהם שזכה למעלת נבואה, ואח"כ כשהגיע לבית אל כתוב (ה) ויבן שם מזבח ויקרא בשם ד', כי אז התחיל נבואה של שליחות אל הכלל, ופרסם את שם ד' בעולם, וזה שדרשו חז"ל*) לך לך להנאתך ולטובתך, הבטיחו לו שלא

(כט) יימא כ"ה

(ל) מס' ע"ז ג'

(לא) שבת פ"ח

(לב) מס' ע"ז ב'

(לג) חבקוק ג'

(לד) בראשית י"ב

(לה) בראשית י"ג

נחמת ישראל

(י) ואי מורי שיחי אמר בשם חכם אחד משם במדרש תנחומא פ' לך לך, המתחיל: ילמדנו רבנו אדם מישאל מאי שיקבל מלכות שמים כשהוא מהלך, והמדרש מסיים כי באחד הוא צריך לעמוד וכשמחליל ואהבת רצה מהלך רצה עומד, אשר לכאורה אין כל סמיכות דין זה של קריאת שמע לפרשה זו, וביאור כזאת המדרש, ששואלים, ד' אמר לאברהם צווי ראשון לך לך, איכ כאשר אברהם קיים צווי זה קבל עליו בזה עול מלכות שמים, איכ נלמד מזה גם דין של קיש שאפשר לקבל מלכות שמים כשהוא מהלך, ועיז מבאר המדרש כי עד אחד צריך לעמוד ומן ואהבת אפשר מהלך אפשר עומד, פירוש הדברים כי אי אפשר ללמוד דין של קיש מן צווי זה מכיון שקבלת אחדות השם קבל עליו אברהם מקדם באור כשדים עיי מסירת הנפש בשביל אחדותו, ועכשיו הוא הגיע כבר לאהבה, ולכן רצה מהלך רצה עומד, ודפח"ח.

יחסר מבחינת הצדק שלו, לטובתך שיהי ברכה, ויאמרו אלקי אברהם בתפלה, שהיא חובת הגוף מיסוד קדושת א"י. וזה שהכפיל הכתוב פעמים לך לך, שתי הבטחות שלא יחסר ממדרגה הפרטית ושיוכה לבחינת נבואה של שליחות להכלל. לכן בכהונת שם בן נח שהיתה רק לעצמו בלי השפעה על הזולת, על הכלל, כתוב והוא כהן לא עליון בלי ה' הידיעה. אולם הכהונה שנמשכה מאברהם היא כהונה של השפעה, של מכפר על העם, של הכשרת העם לקדושה. כהונה זו היא בה' הידיעה. לכן נתוסף לאברהם ה' בשמו, ובמקום אברם נקרא אברהם. להראות על כהונת ישראל שנמשכה ממנו, כמו דכתיב לו וראה הכהן.

(לו) ויקרא י"ד

ב"ה

פ' לך לך

ת ר צ א

מן התוכן:

כהונת שעה וכהונת דורות, שתי בחינות בבגדי כהונה, בחינת משה רבנו בכהונתו, באור בדברי חז"ל על תחית המחיס ק"ו מחסה, שתי בחינות במידות, סוד מרע ועשה טוב, כהונת שם וכהונת אברהם, שתי בחינות בא"י, מצוח המעשיות וקדושת הארץ.

פעמים כתוב בפרשה זו ענין ארץ ישראל, בתחלה ויעבור אברהם בארץ ואח"כ בברית בין הבתרים, הבטיח לו ד' ירושת הארץ, לזרעך אתן את הארץ הזאת, כמו"כ נזכר בפרשה זו פעמים בנית מזבח, בתחלה ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו, ואח"כ כתוב ויבן שם מזבח לד' ויקרא בשם ד' ומפירשי התורה (אבן-עזרא והרמב"ן ז"ל פ' נח) מחולקין אם הדבור לאברהם ע"ד הליכה לא"י היה בחייו של תרח, ואין מוקדם ומאוחר בתורה ורק מפני כבוד-אב של אברהם כתוב מוקדם וימת תרח בחרן, אולם תרח לא יכול היה להכנס לא"י, מפני שקדושת א"י לא יכלה לשאת אותו, ודעה שניה אומרת, כי יש סדר בכתובים בפרשה אחת, והדבור לאברהם ע"ד הליכה לא"י היה

בחרן, אחרי מיתת תרח. בפ' זו כתוב כי שם בן נח קדם את אברהם אחרי הנצחון של המלחמה. אמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ. ואמרו חז"ל^א בקש הקב"ה להוציא כהונה משם, אבל מכיון שהקדים ברכת הדיוט לברכת קונו, לא הוציאו ממנו כהונה.

(א) גררים ל"ב

לכאורה, מדוע הקדים שם ברכת הדיוט לברכת קונו.

באור זה, כהונת שעה וכהונת דורות. ישנן שתי מדרגות של כהונה, ישנה כהונת שעה שאין בה המשכה, וישנה כהונה ש" המשכה. כהונת-אהרן זו כהונה של המשכה להמשיך לזרעו אחריו, ומברכין היום, אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, אולם גם משה רבנו היה כהן גדול, דכתיב^ב משה איש האלקים בניו יקראו על שבת השני ומשה כהן גדול היה ואכל מקדשי שמים, אולם כהונת משה היתה רק כהונה לשעה ולא לדורות, אמרו חז"ל^ג משה אמר, הנני הנני, הנני לכהונה, הנני למלכות, אמר לו ד' אל תקרב הלום, אין הלום אלא מלכות ואין הלום אלא כהונה, משה בבחינתו וכהונה שלו היתה למעלה מכהונה של המשכה, כי הכהונה הרי היא זקוקה לבגדים, ואמרו חז"ל^ד כהנים בשעה

(ב) דברי הימים

א' כ"ד

(ג) רבה שמיני

(ד) רבה שמת' ב'

(ה) זכחים י"ז

(ו) ע"ז ל"ד

שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, ויש שני מיני בגדים, ישנם בגדים שהם לכסות בשר-הערוה וישנם בגדים שהם לכבוד ולתפארת, ושאלו בגמ'^ה במה שמש משה בו' ימי המלאים, ואמרו בחלוק לבן, כשה באימרא. משה רבנו היה למעלה מבחינת בגדים כי שתי בחינות בכהונה, בחינת שלילת הרע שלילת החטא, ובחינת השאיפה לעליה, הבגדים לכסות בשר הערוה, זוהי הבחינה של שלילת הרע של שלילת החטא, הבגדים לכבוד ולתפארת, זו הבחינה של העליה, משה רבנו שלא היה צריך לשלילת החטא, דכתיב^ו ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, ולא היה צריך לשאוף לעליה כדרשת חז"ל^ז על הכתוב ותחסרהו מעט מאלקים^ח כי חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכיום נתנו למשה חסר אחד, לא היה יכול לבוא לעליה יותר גדולה, ממילא לא היה זקוק לבגדי כהונה.

(ז) דברים ל"ד

(ח) ראש השנה כ"א

(ט) תחלים ח'

לכן שמש בו' ימי המלאים בחלוק לבן, הכונה שהיה מוכרח להלביש דבר מה, אבל כשה באימרא, כמו השה באימרא שלו, אין זה לבוש מיוחד אלא שנתגדל בזה. כהונת אהרן היתה זקוקה לבגדים, ולשני מיני בגדים לכסות בשר ערוה, ולכבוד ולתפארת. הצורך בבגדים לכסות בשר-הערוה בא מסבת החטא של אדה"ר, לפני דחטא כתוב^י והיו שניהם ערומים ולא יתבוששו, אחרי החטא עשו להם עלי תאנה, חגורות לכסות בשר הערוה ועי"ז מובנים דברי חז"ל ששואלים בגמ'^{יא} צדיקים בתחית המתים, ערומים

(י) בראשית ג'

(יא) כתובות קי"ט

יעמדו, או בלבושיהן יעמדו, לכאורה מה זה חשוב, איך יעמדו בעתיד, אולם הכונה, מכיון שבעתיד יתקן החטא א"כ השאלה, איך תהיה אז האנושיות אם במדרגה של אדם לפני החטא שלא יצטרכו לבגדים כלל, או בלבושיהן, ואמרינן בגמ' ^(א) קל וחומר מחיטה שנקברה ערומה ועומדת בכמה לבושין, הכונה, אמנם החטא גרם לבגדים, אבל לאיזה בגדים רק לחגורות לכסות, אבל בעתיד שיתקן החטא מעיקרו ומקור החטא ילקח, אז יעמדו בהרבה לבושין^(ב), כי הבגדים יהיו לכבוד ולתפארת, ולכבוד אין שעור, ואין שעור לבגדי כבוד, וזהו הק"ו מחיטה שיוצאת בהרבה לבושין.

(יב) שם

אברהם אבינו נקרא האדם הגדול בענקים, כתיב ^(א) האדם הגדול בענקים דרשו חז"ל ^(ב) מדוע נקרא האדם הגדול, מפני שבא לתקן את החטא של אדה"ר אמרו חז"ל על הכתוב^(ג) אחות לנו קטנה, זה אברהם שאחזה כל באי עולם^(ד), עד אברהם לא נקרא שם ד' בעולם, והתפשטה ע"ז בעולם, ע"ז אמרפל אמרו חז"ל ^(ה) זה נמרוד, ונקרא נמרוד ע"ז שמרד בד', אברהם אבינו היה הראשון שהכיר את בוראו וקרא בשם ד', וכמו בבגדים של כהן יש בחינת שליטה, ש"ל שלילת החטא, כמו שאמרו בגמ' ^(ו) שכל בגד ובגד ש"ל כהן היה לו רמז מיוחד לתקון חטא ולשרש את כח החטא, ויש בבגדים שהם בבחינת העליה, לכבוד ולתפארת למה שישראל צריכין להגיע ולעלות, כך יש גם במדות, ישנה מדה של הסרת החטא, בבחינת סור מרע, וישנה בחינה של העליה בבחינת עשה טוב, לכן שם בן נח שכל דורו היה שקוע בע"ז ועדיין לא התנערו מהגשמיות ש"ל עולם המבויל, ברך את אברהם בשלילת החטא בבחינת בגדים של לכסות משום זה הקדים ברכת הדיוט, פירוש בחינת סור מרע לבד, ובשביל זה אי אפשר היה להוציא כהונה ממנו, כי בכהונה צריך להיות העיקר העליה, ובחינת עשה טוב, ובחינה של בגדים לכבוד ולתפארת אולם אברהם הכשיר את עצמו והכשיר את דורו, וזכה לכהונת דורות, לכן מקודם כתיב ^(ז) ויבן מזבח לד' הנראה אליו, מקודם השגיח ותקן את עצמיותו

(יג) יהושע י"ד

(יד) ברא' רבה י"ד

(טו) שה"ש ח'

(טז) ילקוט שמעוני

בראשית י"ב

(יז) עירובין ל"ג

(יח) ערכין ט"ו

(יט) בראשית י"ב

נחמת ישראל

(י) בדרושי אמרתי על דברי הגמ' בלבושיהן יעמדו, הלא הלבושין באו רק אחר החטא אי"כ לשתיד הלא יתקן החטא, תראה לי באור הדברים, היות כי חסרתו של הצדיק מורגש בכל זמן ועת, ולפי רוח הזמן הודחק רואים את עדרו של הצדיק, לכן השאלה אם באותם הלבושים שאנו מלבשים את הצדיק בעת שמזכירים אותו מידי שנה ושנה, או ערומים שיתגלה הצדיק כמו שהיה חזק קצו מחיטה שהלבוש מחחלק מידי שנה בשנה, לומר לך, כי, מעשיהם ופעולתם של הצדיקים אשר מתגלים גם אחרי מותם יעמדו אתם, שיתגלה כחה של פעולתם.

ב) בראשית י"ג ואח"כ כתיב ^א ויבן שם מזבח ויקרא בשם ד' אל עולם. הרים את האנושיות לאלקים וגרם שיצא ממנו כהונת אהרן לכן מקודם כתוב ויעבור אברהם בארץ. חפץ לקנות את א"י מצד בחינת מצות המעשיות שהנן בבחינת הכשרה ותיקון לישראל. ואח"כ הבטיח לו ד' את א"י לזרעך אתן את הארץ הזאת. מצד קדושת הארץ מצד הסגולה המיוחדת שישנה לישראל לעלות בקדושה ע"י ישיבת ארץ ישראל.

ביה

פ' לך לך

תרצ"ב

מן התוכן:

ראיה והליכה, חוש ושכל, בחינת משה ובחינת אברהם, עלמא דאתגליא, ועלמא דאתכסיא, שתי קדושות בא"י, קדושת גוש וקדושת ארץ, שתי בחינות בברית, יעקב ואברהם.

לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, ^א ראיה והליכה; למשה רבנו נאמר ^ב כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא, וכתוב ^ג ויראהו ד' את כל הארץ את הגלעד עד דן עד צער, נתן ד' כח ראיה יתרה במשה לראות את כל הארץ, אולם באברהם היתה ראיה והליכה, והבטחה של הראיה היתה קודמת. בנח כתוב ^ד איש צדיק תמים, כאשר מזכיר הכתוב תולדות נח, מזכיר תכף צדקת נח איש צדיק תמים, ואולם באברהם אינו מזכיר הכתוב צדקת אברהם. בברית כתוב ^ה המול לכם כל זכר, יליד ביתך ומקנת כספך, ואח"כ ואת בריתי אקים את יצחק, כתוב; ^ו ואגדלה שמך והיה ברכה, ובחז"ל ^ז יכול בכלום חותמין, תלמוד לומר והיה ברכה, כך חותמין ולא בכלום, והנביא אומר ^ח כה אמר ד' ליעקב אשר פדה את אברהם, כי מאברהם יצא ישמעאל ובני קטורה, מיצחק יצא עשו, ויעקב היתה מטתו שלימה, שלא היה פסול בורעו, ובזוהר מובא כי כל האבות נקראו בשם ישראל ומדוע איפוא רק כך חותמין, באור זה; יש חוש ויש שכל, החוש כאשר רואה איזה דבר הוא רואה ומשיג את הנראה,

- א) בראשית י"ג
- ב) דברים ל"ב
- ג) דברים ל"ג
- ד) בראשית ו'
- ה) בראשית י"ז
- ו) בראשית י"ב
- ז) מסתים קייט
- ח) ישע' כ"ט

השכל, כאשר השכל משיג דבר מה הרי הוא משיג לא רק את הנראה, אלא את כל המין, למשל כאשר רואים בחוש הראיה מין יונה, נדע שיש יונה בזו במציאות, אולם כאשר השכל משיג מין יונה, הרי השכל מקיף באופן כללי את כל המין, ולכן החוש הוא פרטי, והשכל הוא כללי ומקיף. ראייה שייכת גם על שכל, כתוב ^{טו} וירא וירץ לקראתם, דרשו חז"ל ^{טז} וירא לשון הבנה, משה רבנו שהיה בעצמו מעין כלליות ישראל, ואמר שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבן, יכול היה לתפוס קדושת א"י מבחינה הכללית, ולכן רק מבחינת ראייה כי מנגד תראה את הארץ, אברהם אבינו שהיה המקור לקדושת ישראל, הראשון שהכיר את בוראו, והיה צריך להנחיל את קדושת הארץ לו ולזרעו אחריו, היה בהכרח צריך לכלול קדושת א"י מצד שתי הבחינות, מצד הבחינה הכללית והפרטית, מצד השכל הכללי אל הארץ אשר אראך, ומצד החוש הפרטי קום התהלך בארץ, לארכה ולרחבה, ואמרו חז"ל כתוב ^{יז} אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ב"ה-בראם, דכתיב ^{יח} כי ביה ד' צור עולמים, דרשו חז"ל ^{יט} כי העוה"ז נברא ב"ה ועוה"ב נברא ב"י, וכמו"כ דרשו חז"ל ^כ בהבראם, באברהם, לאברם נתוספה ה' לשמו, בהבראם אלו אותיות אברהם, ובטח דרשת חז"ל של בהבראם ב"ה בראם, או באברהם, עולים בד בבד, והכונה בזה: כי באמת אברהם היה מיוחד להתגלות השכינה, ובהיותו נולד מבית תרח, אף לפני הברית הכיר בעצמו את בוראו וניצל מאור הכשדים והלך לקנות את א"י לאחוזת עולם לו ולזרעו אחריו, ודרשו חז"ל ^{כא} על אברהם לשון עבר, שהיתה כל העולם מעבר מזה, ואברהם היה מעבר מזה, אולם לפני הברית, היה אברהם בבחי' עלמא דאיתכסא, בחינת עוה"ב לבד, לאחר הברית נתוספה לו ה' מבהינת עלמא דאתגליא, מבחינת עוה"ז, ושתי הדרשות של בהבראם עולים שוה, וכתוב ^{כב} קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו, כי עין בעין יראו בשוב ה' את ציון, ואמרו בגמ' ^{כג} מנצפ"ך צופים אמרו, דרשו מ' פתוחה ומ' סתומה, כי באות מ' כאשר מבטים, מבטים את הפתוחה ואת הסתומה, ולכן דרשו מאמר פתוח ומאמר סתום, בתורה ישנה בכל מאמר פתוח וסתום, אתגליא ואיתכסא, ולכן בהכרח שהקנין של א"י, ע"י אברהם אבינו, היה צריך להיות משתי הבחינות, מבחינת איתכסא היתה הראיה, זו בחי' השכל והשגה, ומבחינת אתגליא היתה ההליכה, של קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, שזה קנין של חזקה וכיבוש, אולם די אמר לאברהם לך לך, הדבור היה לאברהם לבדו, וכתוב וילך אתו לוט, לוט, מכיון שבו היתה גנוזה נשמת המשיח שבא מרות המואביה ונעמן העמונית, כדברי חז"ל ^{כד} על הכתוב ^{כה} רבות עשית אתה ד' ונפלאותיך ומחשבותיך אלינו, שאמר דוד המלך, בשעה שהחזיק את רחבעם בחיקו שהיה

(ט) בראשית י"ח
(ז) רש"י שם

(יא) ברא' רבה י"ב
(יב) ישעי' כ"ו
(יג) ברא' רבה י"ב
(יד) ברא' רבה שם
ובזהר ס' לך

(טו) לקוט שמעוני
לך ע"ג

(טז) ישעיה נ"ב

(יז) שבת ק"ד

(יח) יבמות ע"ז
(יט) תהלים ק"ז

בנו של עמונית, ודוד בא מרות המואביה, הרגיש לוט צורך בנפשו להתגרר אחר אברהם, האומות אשר כל כונתם היא רק הפירוד מהכלליות, הרגישו בלוט שבתוכו עצור איזה מין כלליות מיוחדת, אשר חזיל רמזו על מלך המשיח אשר ילמד תועים בינה, ויחזיר את הכלליות בעולם, ואת השלום גם בין אומות-עולם^(א).

במלחמה זו הכיר אברהם את נשמת מלך המשיח שהציל, ואח"כ את לוט הגשמי, וזה היה הפחד של אברהם בברית בין הבתרים, מכיון שנשמת מלך המשיח, ראה אצל לוט, א-כ אפשר שממנו תבנה האומה הישראלית ג"כ, לכן היה דבר ה' אליו במחזה ואמר לו ^ב אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד, ואמר לו כה יהיה זרעך, לכן מקודם כתוב ^א ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו, כאשר בא אברהם לשכם, מקום המוכן לפרעניות, מקום מכירת יוסף, שהביאו אתו בהכרח שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, בשכם אשר נתחלקה המלוכה אח"כ בין רחבעם וירבעם, בנה שם מזבח לד' הנראה אליו, להבחינה דאתכסיא, לאותה הבחינה המיוחדת לישראל בלבד, כידוע יש לא"י שתי קדושות: קדושת גוש, וקדושת אויר, קדושת גוש מביאה אתה קדושת המצות, ומצות התלויות בארץ, קדושת חמצות זו קדושה דאתגליא, ויכול גם לאומות עולם להיות בהם אחיזה ע"י קיום שבע מצות שנצטוו בני נח, לפני נתינת התורה אמרו חז"ל ^ב על הכתוב ^א הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש, מלמד שהציע הקב"ה לבני עשו ולבני ישמעאל לקבל את התורה, ואם הציעו להם רק, אף שלא קבלו, סימן שיש להם קצת אחיזה ושיכות מצד מצות בני נח שנכנסו אח"כ בתרי"ג מצות, אף אמנם שו' מצות אלו, קבלו אח"כ צורה אחרת בקבלת התורה ע"י בני ישראל, בכל זאת השאירו קשר גם לאומות עולם אל התורה, לעתיד אומר הנביא ^ד ועמדו זרים ורעו צאנכם שדיכם וכרמיכם, יכנסו העמים בעול המצות ואתם כהני ד' תקראו, אולם יש לא"י גם קדושת אויר, זו היא הבחינה דאיתכסיא, אשר התחילה עוד לפני נתינת התורה ולפני הכיבוש של א"י, מצד ישראל עלה במחשבה תחלה, אשר ספור

(א) בראשית ט"ו

(ב) בראשית י"ב

(ג) מט' ע"ז ב'
(ד) דברים ל"ג

(ה) ישע"י ט"א

נחמת ישראל

^(א) ובדרושי אמרתי: כתוב ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו: לכאורה מצד הלשון היה צריך לכתוב ויקחו את לוט בן אחי אברם ואת רכושו, אולם הכתוב מרמז לנו בזה, כי חפצו לשלול מלוט את אותו הרכוש שהוא בן אחי אברהם, ולכן כתוב אח"כ כאשר נצח איתם אברהם. וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו, לכאורה, כל עיקר המלחמה שאברהם לחם היתה רק להציל את לוט, והיה צריך להקדים לקחת לוט לפני הרכוש, אלא הכתוב מרמז לנו בזה שאברהם הדר להציל את הרכוש את השביה של נשמת המשיח, ולכן הקדים את הרכוש לפני לוט.

שמים וארץ הקדימו לעצם מצות התורה, מצד כח מעשיו הגיד לעמו ברצונו בראה וברצונו נתנה לנו, וזו היתה ראית ארץ ישראל של משה רבנו בחינת השכל והשגה כדברינו לעיל שקלט את האויר של א"י, ויראהו ד' את כל הארץ (כה), אשר האויר לא תלוי בכיבוש, וזו קדושה דאתכסיא, כי אין מכירים ומבדילים בהבדלה חיצונית בין אויר לאויר, וקדושה זו רק ישראל יכולים להשיג ע"י בחינת השכל, שיודעים שהם מטרת הבריאה כולה, מצד המחשבה תחלה, לכן בנה אברהם מזבח לד' הנראה אליו, אולם אח"כ שהלך לארץ לארכה ולרחבה, וקנה את א"י בקנין של חזקה, בקנין של כבוש, בבחינת התגלות, כתוב (ס) ויבן שם מזבח לד' ויקרא בשם ד' אל עולם, מצד הופעת ד' על כל העולם שיצא מציון, כמאמר הכתוב (ס) כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים, וזה הוא שני המזבחות מצד שתי הבחינות של אברהם, ומצד שני הקנינים של א"י (י) ומכיון שעיקר תפקיד אברהם שהקנה לו ולורעו אחריו זו היא הבחינה דאתכסיא, אין הכתוב מפרסם צדקתו כמו אצל נח, כי נח בין חסידי אומות העולם, היה הוא הצדיק והטוב שבאומות, ומשום שכל בחינתו היתה ההתגלות להראות לעמי התבל דרך ד', מפרסם הכתוב צדקתו, אולם אברהם אשר עיקר בחינתו שקנה והנחיל לבניו אחריו, זוהי בחינת דאתכסיא שישנה בישראל, אין הכתוב מפרסם את צדקתו. ועיזו מובן גם ענין הברית, חז"ל (כח) אמרו מצוה שנשנית בסיני לזו ולזו נאמרה, מילה נשנית בסיני וביום השמיני וכו', וחז"ל (כט) אפקו לדרשא של וביום אפילו בשבת, ועיזו אמרו בתלמוד (ל) הנודר מן הערלים מותר בישראל אף שאינו נמול, ואסור בעכורים אף שהוא נמול, מכיון שבישראל לא שייך ערלה כלל, ובעכורים לא מועיל הברית להוציא מידי ערל. וזה הוא מצד שתי הבחינות שישנן בברית, דאתגליא ואתכסיא, ומצד שתי הבחינות שבישראל של איתגליא ואיתכסיא. אבל מכיון שסו"ס מצות מילה נאמרה לבני נח עוד לפני נתינת התורה, חלה החובה של מילה גם על ילידי בית ומזה בעצמו אנו יודעים, ואת בריתי אקים את יצחק, כי אלמלא לא נצטוו על מילה מקודם, רק בסיני, הייתי אומר לזו ולזו נאמרה, אבל מכיון

נחמת ישראל

(י) אולם אח"כ כאשר שב ממצרים, כתוב וילך למסעיו מנגב ועד בית אל, אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, שחזר אברהם להבחינה המיוחדת שלו, אם כי בבית אל הראה אברהם על קדושת המקום הופעת השכינה שתגלה וחופיע על כל העולם, אולם אח"כ שב לבחינתו העצמית, וזה אשר עשה שם בראשונה,

(כה) בספרי ס' האזינו כי נתן ד' כח ראייה יתירה במשה לראות גם את הגבולין של כל שבט ושבט.

(כו) בראשית י"ג

(כז) ישעיה ב'

(כח) סנהדרין ג"ט

(כט) שם כ"ט

(ל) נדרים ל"א

שמילה נצטוו עוד מקודם, אנו יודעים את החובה מהציווי הראשון, והציווי השני של סיני, מלמד וביום אפילו בשבת י, ושבת היא טמירא ונעלם, אמרו בזוהר (א) כל שחא יומי מיניה מתברכין ובשבת אין עשיה אפילו של אוכל נפש והברכה של ששת ימי המעשה טמירא ביה, ועיין ממצוה של המול לכם כל זכר, אנו יודעין ואת בריתי אקים את יצחק, לכן אף אמנם שעיקר קדושת ישראל והשתלשלות הדורות מתחילה ביעקב, והנביא אומר (ב) אמר ד' ליעקב אשר פדה את אברהם, וכל האבות נקראו בבחינת ישראל, אבל מכיון שהבחינה המיוחדת של ישראל זוהי של אתכסיא, ובחינה זו התחילה ושרשה באברהם, לכן נאמר לאברהם והיה ברכה, ודרשו חז"ל (ג) כך חותמין ולא בכולם, כי חותם זה דבר שסגור וטמיר, כתוב (ד) צור תעודה חתום תורה, לכן כך חותמין כך יברך ישראל, והיה ברכה, אותה הברכה אתה מנחיל בראשונה.

(א) יתרו פ"ח

(ב) ישעיה כ"ט

(ג) פסחים קי"ט

(ד) ישעיה ח'

נחמת ישראל

י' וידידי הרב ר' יוסף חיים מר"חיים דל, הקשה על הגמ' שבת קליב על דברי ר"א שחפץ ללמוד פקוח נפש שדוחה שבת ממילה שהיא אחת מאבריו של אדם, ובגמ' יומא פיה הגידסא שהיא אחת מרמיח אבריו של אדם. והקשה הג"ל איך הפסים ללמוד על פקוח נפש ממילה, הלא במילא ישנה דרשא מיוחדת של הגמ' שבת שם וביום אפילו בשבת, ואיך איך אפשר ללמוד מזה על פקוח נפש בכלל. וא"א אבי שיחי אמר לתרץ זאת, כי קושיה זו הקשה רש"י דל ביומא שם באמרו מה מילה שהיא תיקון אחד מאבריו של אדם, אשר לכאורה מה מוסיף רש"י בזה, אלא זו כונת רש"י אם אנו רואים מדרשא דקרא של וביום אפילו בשבת כי על תיקון של אבר אחד התירו לחלל את השבת, איך נלמד מזה על פקוח נפש של כל רמ"ח איברים. דרך אנב הגני להזכיר כאן מה שאבי שיחי אמר לתרץ את דברי השי"ך ביוריד סי' קנ"ז באונס לדבר עבירה ואם לא חותמין לו אבר אשר מסיק להקל, ומקשין על השי"ך מאור"ח סי' שכיח דעל סבת אבר אין מחללין את השבת (עי' בהקדמה של סי' באב"גנזר) ואבי שיחי אמר לתרץ את דברי השי"ך הג"ל. עמי דברי בעל התניא דל על המשנה יומא האומר אחסא ואשוב אחסא ואשוב פעמים, אין מספקין בידו לעשות תשובה. ואומר בעל התניא דל מכיון שבעת עשית עבירה הוא נזכר בתשובה, עיני חלשה עצם עבירה. ואין בה משום מרדות לכן לשון המשנה אין מספקין בידו לעשות תשובה אבל אם התאתן ועשה תשובה מוחלין לו, כן יש לחלק בין הדין של אונס לדבר עבירה מכיון שסו"ס הרי הוא עושה את העבירה מתוך אתם, אשר בעצמו אינו מרוצה מזה לכן מוסק השי"ך שם להקל, אבל השרע אריח של סבת איבר פירוש שהאיבר הוא חולה, וטרם ברור אם החליל שבת יתקן את האיבר, לכן מסקו שאין מחללין ורפוחיה.

הרב ר' יוסף חיים מר"חיים הנ"ל נפטר ביום כ"ה אב תרצ"ט.

תהא נפשו צרורה בצרור החיים.

פ' וירא

ת"ץ

מן התוכן:

ראיה ושמיעה, באור בדברי חז"ל, אם השמונה פסוקים מן וימת משה, משה כתבם או יהושע כתבם. תורה שבכתב ותורה שבעל פה שם הויה ושם אדנות, ערלה באדם וערלה בעולם קידוש השם בפועל ובכח.

וירא אליו ד' באלני ממרא.

- (א) כתוב א) אוןן שומעת ועין רואה, ד' עשה גם שניהם. בפרשה הקודמת שנאמר לאברהם מצות הברית, זו היתה בבחינת שמיעה ואחרי קיום המצוה בפועל הגיע לבחינת ראייה. וירא אליו ד', ואו של וירא מוסיף על הראשונים. כדרשת חז"ל ב) ואלה שמות. אלה פוסל ואלה מוסיף. מקודם שמע את הדבור והציווי של מצות הברית ואח"כ זכה לראית השכינה.
- ראיה ושמיעה: הראיה מצומצמת רק בקירוב, שמיעה אפשר גם מרחוק, כתוב ג) שמועה טובה, מארץ מרחק כמים קרים על נפש עיפה, התורה נקראת מים דכתיב ד) הוי כל צמא לכו למים, יש מים עליונים ויש מים תחתונים. הרמוז לתורה עילאה שהיא למעלה מהשגתנו ועל זה נאמר ה) הביט הקב"ה בתורה וברא את העולם, הביט, זה לשון הסתכלות עמוקה, כמו דכתיב ו) הביטו וראו וראיה היא מוגבלת לפי מה שהעין יכולה לראות. ואמרו חז"ל ז) אלמלא נתנו רשות לעין לראות, אם כן הראיה היא מוגבלת ואמרו בכתובים ח) תהום אל תהום קורא לקול צנוריק, התורה עילאה קוראת להתורה תתאי, בחז"ל ט) מצינו פלוגתא אם השמונה פסוקים, מן וימת משה עד לעיני כל ישראל, סיום התורה, אם משה מפי הגבורה כתבם או יהושע כתבם. ישנה דעה בחז"ל י) כי משה כתבם בדמע ואמר הגר"א מוילנה ז"ל כי בדמע זהו לשון מדמע, לשון
- (א) משלי כ'
(ב) שמות רבה א'
(ג) משלי כ"ה
(ד) ישעי' נ"ה
(ה) בראש' רבה א'
(ו) איכה א'
(ז) ברכות ה'
(ח) תהלים מ"ב
(ט) בבא בתרא ט"ו
(י) שם

ערבוב, מפני שהתורה כוללת רמזים שמות וצירופים ובכל תג ותג שבתורה ישנם רמזים, אבל לא נתפרש ולא נתברר אלא עד כמה שהעין יכולה לראות אולם מן וימת שם משה עד הסוף, מכיון שנקבעה כבר מיתת משה בתורה ומשה רבנו היה שייך כבר לעולם העליון, לכן שמונה פסוקים אלו, נכתבו כבר בבחינת תורה עילאה ולכן אצלנו הם מדומע, לעומת כל התורה שנכתבה ונתנה לפי מושגינו, וצדקה גם הדעה השניה, שיהושע כתבם מפי הגבורה, מכיון שאחרי סיום התורה שבכתב היה צורך להתחיל בתורה שבע"פ, שהיא הביאור לתורה שבכתב, א"כ זה המדומע העברה מתורה שבכתב לתורה שבע"פ, לכאורה תורה שבכתב קדושה גדולה מתורה שבע"פ, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן בע"פ בגמ' (א) כמו"כ אמרינן בגמ' (ב) ובהלכה ש"ע של הרב בעל התניא ז"ל או"ח של"ד, ובאר הטיב ס' הג"ל בשם פ"ח, לענין דליקה בשבת מצילין קידם תורה שבכתב ואח"כ תורה שבע"פ, אולם בפנימיות התורה, תורה שבע"פ יותר גדולה מתורה שבכתב, התורה שבכתב מוגבלת כמו חוקי הטבע דרשו חז"ל (ג) על הכתוב אם בחקותי תלכו חקה שחקקתי לכם, העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ, קשר את התורה, את קיום התורה לקיום הטבע של שמים וארץ, אולם בתורה שבע"פ אנו אומרים ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים (ד) האורך והרוחב של תורה שבע"פ אינה נמדדת יחד עם הארץ והים, הכח והקשר לתורה עילאה היא בלי גבול, כשם שהעולמות העליונים הנם בלי גבול, וזה הביט הקב"ה בתורה וברא את העולם, הבטה והסתכלות של ד', כשם שכל עין לא ישיגוהו, כן ההבטה של השם היא בלתי מוגבלת בלי ראשית וכלי תכלית, דומה הצורה ליצורה, ומה זה דאמרו חז"ל (ה) כי שם היה נתן לכתוב ולא להגות, ואנו מבטאים רק את שם אדנות, ואין אנו כותבים את שם אדנות, (ו) הכונה כי לפי מושגנו אנו מוצאים שם של ד' אותיות, שם של מ"ב ושם של ע"ב אותיות, ובוהר מובא (ז) כי כל

(א) גיטין ס'
(ב) שבת קט"ו

(ג) ילקוט שמעוני
ס' בחקתי

(ד) איוב י"א

(ה) שמות רבה ג'

(ז) זוהר פ' אמור

נחמת ישראל

(*) ובדרושי אמרתי לבאר דברי המדרש, שם היה נתן לכתוב ולא לכטאות, ושם אדנות לכטאות ולא לכתוב ומצינו בגמ' גיטין דף ס' דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על סה, דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב דרשו מהכתוב, כתוב לך את הדברים האלה (שמות ל"ד) והתירו לכתוב משום דלא אפשר אחרת מטעם עת לעשות לך הפרו תורתך, אולם האיטור הזה נשאר בכתיבת השם, אשר שם היה בבחינת תורה שבכתב מותר לכתוב ולא להגות, ושם אדנות בבחינת תורה שבע"פ מותר לכטאות ולא לכתוב.

התורה כולה שמא חדא דקודשא בריך הוא, והאמת היא כי הכל הוא שם אחד, אלא כי שם הויה מציין את הויה ה' של הויה, הויה ויהיה, עבר, הויה ועתיד, והויה הכפול של כל השמות. וזה למעלה מן התורה שלנו אשר לפי ראיית עין היא מוגבלת, אבל זריחתה גדולה כ"כ כדוגמת השמש שאנו מוצאים בחוקי הטבע. למרות זה שהשמש רחוקה כ"כ מן הארץ, בכל זאת במקום נמוך השמש מחממת יותר מאשר במקום גבוה, ובעמקי העמק חם יותר מאשר בהר, וכן היא בשם הויה, בחורה שבכתב המוגבלת, הרי זיו קדושת השם הויה מורה על הכל. כמו שאמרו במדרש י"ו כלום תאמר שהעולם הזה הוא בלי מנהיג הציץ עליו בעל הבירה, ולכן אף בתורה שבכתב אין לבטאות את שם הויה רק שם אדנות וכדברינו לעיל תורה שבכתב היא בבחינת ראייה, שוית ד' לנגדי תמיד, והתורה שבכ"פ בבחינת שמיעה, ובשמיעה כתיב שמועה טובה מארץ מרחק, ומשום זה אחרי הראיה באברהם. דכתיב וירא אליו ד', בחינת תורה שבכתב, לא נתפרש מה ראה, ואח"כ כתוב וירא והנה שלש האנשים, אמרו חז"ל יחזקאל דומה לבן כתר שראה את המלך אשר מתפעל ומתרגש מראית המלך ומספר את כל הפרטים, ישעיה' הנביא דומה היה לבן כתר שראה את המלך, בן כתר רגיל כבר לראות את המלך, הוא ג"כ מפרש, אבל אינו מרחיב כ"כ את הדבור, וישנו גם כן בן פלטיין, בן פלטיין יותר רגיל הוא במלך ואינו מבאר כלל מה ראה, אולם אברהם היה בן פלטיין כדברי המדרש י"ט הציץ עליו בעל הבירה, לכן לא באר מה שראה, מיסוד בחינת תורה שבכתב, שנתן לכתוב ולא לבטאות. בראיה השנייה כבר ראה שלשה אנשים זו דמות אופני המרכבה, את האופן הרביעי לא ראה עדיין, כדברי חז"ל צורת האדם במרכבה, זו צורת יעקב אבינו ע"ה, וצורה זו אי אפשר היה לראות קודם שבאה הצורה לעולם הזה, אולם גם לראית השלשה זכה רק אחרי הסרת הערלה שהגיע לשלימות הבריאה, וזה דכתוב כ"א התהלך לפני והיה תמים, זהו התמימות שלמות הבריאה שנתן ד' לבן אדם אחרי קלקול הבריאה ע"י בן אדם, ועי"ו מובן מה שאנו מוצאים במקום אחד כתוב כ"ב אשרי תבחר ותקרב, משמע שיש לבחור את החלק הטוב מתוך החלק הרע, וכתוב כ"ג שומר כל עצמותי אחת מהנה לא נשברה, אומרים כאן לפני הברית, כאן לאחר הברית, לפני שנקטטה הערלה והחטא בעולם, היו ישראל בבחינת כל עצמותי, אולם אחר החטא, הוברר שיש בעולם העשייה מה לתקן ולהשלים את הבריאה, או זו בבחינת אשרי תבחר ותקרב. אולם כמו שיש ערלה באדם כן יש ערלה בעולם, סודם היתה הערלה של העולם, ולכן כתיב כ"ד כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, כי לפני שמונה ימים אין הערלה נקלטת, ואברהם וישמעאל שנמלו אחרי שמונה, כבר נקלט

(ח) ברא' רבה ל"ט

(יח) חגיגה י"ג

(יט) שם

(כ) ילקוט שמעוני איכה תפ' וי"א

(כא) בראשי י"ז

(כב) תהלים ס"ה

(כג) תהלים ל"ד

(כד) ישעיה' ס"ד

בהם הערלה. יצחק היה הראשון שנמול לשמונה, ולא היתה הערלה נקלטת בו, ולכן ביצחק יקרא לך זרע, ואת בריתי אקים את יצחק, כדרשת חז"ל (כח) ביצחק ולא כל יצחק, ועליו נאמר אשרי תבחר ותקרב.

(כה) ברא' רבה נ"ג

בזוהר איתא (כו) ארבע מאות ע'מין דכסופין, מאתים לנוטרים את פריו הנוטרים את פריו זה קדוש השם: בקדוש השם אנו מוצאים שתי בחינות, בחינת הכח ובחינת הפועל, קידוש השם זהו מסירת הנפש והקרבה עצמית בשביל ד', מכאן ההבדל בין קידוש השם לשאר המצות, בכל מצוה יש מעשה בפועל, ובקידוש השם זהו רק בכח, מלבד בג' עבירות שבהן הדין של יהרג וא' יעבור, אבל המצוה של קידוש השם בעצמו הוא רק בכח, להיות מוכן להקריב א"ע ולהסתלק מהחיים, בשביל קדושת שמו הגדול, אולם בפועל אנו מוצאים כתוב (כז) וחי בהם, ולכן בעקידה אמרו חז"ל (כח) כי אברהם היה מתמה בשעה שאמר לו ד' אל תשלח ידך אל הנער והזדעזע, שמא יצחק אינו ראוי להקרבה, אבל האמת היא כי השם אמר לו רק והעלהו לעולה, ולא להקריבו לעולה, וזהו ההבדל בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, תורה שבכתב היא בפועל ותורה שבע"פ היא בכח, ולכן אחרי העקדה שבא לקידוש השם בפועל, כתוב (כט) ויקרא שם המקום ההוא ד' יראה, בבחינת תורה שבכתב.

(כו) מדרש הגעלם
זוהר ס' חיי שרה

(כז) ויקרא י"ח
(כח) ילקוט שמעוני
וירא

(כט) בראשית כ"ג

ביה

פ' ו י ר א

תרצ"ב

מן התוכן:

ראיה ואמירה, באור במראות נבואה, נבואת משה
ונבואת אברהם, ענין סדופ, באור במאמר חז"ל
וירא והנה שלשה אנשים.

וירא אליו ד' באלני ממרא.

ראיה קודם לאמירה. למשה רבינו נאמר א' ויקרא וידבר, היה הדבור קודם ואח"כ הראיה. ראיה ואמירה: באמירה להזולת משתמשים שני כחות, של המדבר ושל השומע, השומע אינו שומע עפ"י את כל הדבור של המדבר, גם הדבור שהוא כן שומע אינו מבטא את כל המחשבה של המדבר, א"כ ישנם בזה

א' ויקרא א'

שני צמצומים ושני כחות. יש מדבר ויש שומע, אין פעולה של דבור בלי שומע ואי אפשר להיות שומע בלי פעולה של דבור, המדבר מצמצם את כח המחשבה והשכל להוציא בטוי של דבור, ואחרי צמצום החוש והשכל בהכרח שהמדבר צריך להחזיר את הבטוי להשכל ולהתאימו שיהיה נעים להמבטא ונעים להשומע. גם השומע צריך לצמצם את חושיו לשמוע את הדבור ובכל זאת אינו שומע את כל הדבור. לכן באמירה יש צמצום כמו"כ הרי בשמיעה, גם בחינה פרטית. כאשר השומע שומע איזה ענין, הרי הוא שומע רק את הפרט המדובר ואינו שומע את ההיקף, את כוונת המדבר. אולם בראיה אפשר לראות עד כמה שהרשות נתונה להעין לראות. בראיה, ברגע אחד מתעלים. בראית פנים בעזרה דכתיב ו שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך, אמרו חז"ל כשם שבאו לראות כך הוא בא לראות, וברגע אחד קיים מצות הראיה, משה רבנו בקש ה' הראני נא ענה לו ד' את כבודך לא יוכל אדם לראות את פני וחי. וכאן היו מראות ד' והראית פנים לאברהם, דכתיב וירא אליו ד'.

באור זה:

במדרש (ה) אחרי טענת השטן שערער על גודל מצות הברית דכתיב ו נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה, בשביל להתקשט מדת הדין בעולם, אמר לו ד' אתה תראה אם אני אגיד לו תקריב את עצמך כולך לד' ג"כ יקריב את א"ע והיתה מראות ד' לאברהם. בחז"ל ו' אנו מוצאים כי מנשה הרג לזקנו ישעיה הנביא, ואמר מנשה כי מצא שישעיה כחש בתורה וכך טען אליו, למשה רבך נאמר כי לא יראני האדם וחי, ואתה אומר ראיתי את ד' יושב על כסא רם ונשא, וישעיה לא הפך להצדיק את עצמו לפניו, אמר כי בין כך לא יאמין לו, אולם חז"ל ו' אמרו כי יש הפרש בין ראית משה, לראית ישעיה וההבדל הוא בין אספקלריה מאירה ובין אספקלריה שאינה מאירה. נבואת משה רבנו היתה מתוך אספקלריה מאירה, ומתוך ראייה זו בקש הראני נא את כבודך, אולם נבואת ישעיה היתה מתוך אספקלריה שאינה מאירה, ומתוך אספקלריה זו אפשר היה לראות, נבואת משה היתה באספקלריה המאירה דכתיב ו אשר ידעו ד' פנים אל פנים, שאר הנביאים ראו באספקלריה שאינה מאירה ובמפרשים ישנן חילוקי דעות ע"ד עצם מראות נבואה, אם זו היתה שפחות של מלאך או דמיון וזה נקרא מחזה, כל הנביאים יכלו לעמוד בעת המחזה, בלעם, המיוחד בין אומות העולם, כאשר ראה את המחזה נפל, דכתיב ו מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עינים, אולם באברהם נאמר וירא אליו ד', ואח"כ היה לו ראית המלאכים, וירא והנה שלשה אנשים, א"כ ראית ד' לחוד וראית מלאכים

(ג) דברים י"ז

(ג) ספרי פ' ראה

(ד) שמות ל"ג

(ה) ברא' רבה ג"ה
(ו) תהלות ס'

(ז) ילקוט שמעוני
מלכים רמ"ז

(ח) שם

(ח) דברים ל"ד

(ט) במדבר כ"ד

לחוד, ובודאי יש הבדל בין ראייה זו לראיית שאר הנביאים, כי פה היה מראות ד' לחוד וראיית מלאכים לחוד. ואי אפשר להגיד גם כן ראייה זו של אברהם היתה באותה אספקלריה המאירה של משה דכתיב ו לא קם בישראל עוד נביא כמשה אשר ידעו ד' פנים אל פנים, ומצד השני אנו מוצאים דרשת חז"ל^(א) בשעה שעלה משה למרום בקשו המלאכים לפגוע בו, עשה הקב"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם ואמר כלום אין אתם מפחדים ממנו, הלא זה הוא שהתאכסנתם אצלו ואכלתם בביתו, א"כ היה הכרח למשה רבנו להתלבש בצורתו של אברהם, ואם משה רבנו היה זקוק להשגת נבואה של אספקלריה מאירה לקלסתר פניו של אברהם, סימן הוא שראייה זו של אברהם היתה ממוצע בין אספקלריה מאירה לאספקלריה שאינה מאירה. אולם כל מראות ד' לאברהם בענין זה היו להודיע לו על ענין של סדום, ואח"כ בא ענין של עקידה, ובמדרש^(ב) אמר הקב"ה אמרתי לו כי לזרעך אתן את הארץ הזאת ואני הולך להחריב ששה כרכים, ולא הודיע לו, וכתיב^(ג) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט. בסדום היתה רשעות מיוחדת ולא היה לזה תיקון אלא ע"י מהפכה. והכתוב אומר^(ד) כמהפכת סדום ועמורה, ובמדרש^(ה) על הכתוב^(ו) זעקת סדום ועמורה כי רבה, אמר הקב"ה לו חפצתי לשתוק, אולם זעקת אותה ריבה שהרגו אותה על שנתנה פת לעני לא נותנת לי לשתוק, וכל הענין הזה בשביל שלא עשו צדקה, והנה בשבע מצות בני נח אין צווי מיוחד של צדקה וא"כ איך נענשו, שאלה זו תובן לנו ע"י דיוק אחר. כתוב וירא והנה שלשה אנשים, אמרו חז"ל^(ז) מכאן שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ועי"ז בא לדרשה שאחד בא לבשר את שרה ואחד לרפא את אברהם ואותו מלאך הציג את לוט, מפני שרפואה והצלה הם ענין אחד, ושלישי בא להפוך את סדום, וא"כ למה הוא בא לאברהם, אלא מכיון שאברהם היה ממדת החסד, מתפקידו היה להשפיע ממדת החסד בעולם, וסדום להפך. הכתוב מעיד עליהם ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאד, כי הרשעות שלהם לא היתה בשבילם לעצמם, אלא רשעות של שטה והשקפה, להפיץ בעולם מדה של רשעות, כדרשת חז"ל^(ח) במדרש^(ט) אמר הקב"ה הייתי שותק, מכיון שסוף סוף לא נצטוו על זה בני נח אלא צעקת ריבה זו שהרגו, אם הרשעות שלהם למנוע את החסד מביא כבר לידי רציחה ועל רציחה כבר נצטוו בני נח, לכן לא אוכל לשתוק, אבל מכיון שברציחה רק המשתתפים יוכלו להענש, והשאלה היא אם עלולה שיטה זו להביא לידי השחתה בעולם כדור המבול, לכן בהכרח היתה צריכה לבוא הפיכת סדום ועמורה, אם מבול לא יוכל לבוא, אולם כדי להצדיק מעשה זה היה צורך

(א) דברים ל"ד
(יא) ילקוט שמעוני
תשא

(יב) ברא' רבה מ"ט

(יג) בראשית י"ח

(יד) ישעי' י"ג

(טו) ברא' רבה מ"ט
(טז) בראשית י"ח

(יז) ברא' רבה ג'

(יח) ברא' רבה מ"ט

לראות בפועל אם ישנו מדת החדד בעולם, כדי להעריך את גדול רשעתם של אנשי סדום, כי אולי לא נתגלתה עדיין מדת החדד בעולם, לכן אותו המלאך שבא להפוך את סדום בא מקודם לאברהם וראה אצל אברהם את גדול מדת החדד השוררת באותו זמן בעולם, כי אחרי שהיה ביום השלישי למילתו, ועדיין היה בחזקת סכנה כדרשת חז"ל (ט) על הכתוב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. מנין שמרחיצים את התינוק ביום השלישי שחל להיות בשבת ואעפ"כ וירא אברהם וירץ לקראתם ויביא להם בן בקר, א"כ אין מקום כבר להשאיר רשעות כזו של סדום בעולם, לכן אותו המלאך שראה מדת החדד אצל אברהם נהפך להיות מלאך רע בשביל סדום*). וזה זכתיב ט המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, אשר הלשון המכסה לכאורה בלתי מובן, וכי למלך צריך ד', אלא, כך טענה מדת הרחמים אברהם שהוא בעל מדת החדד, אולי ימצא בחינה של חסד להצלתם. ואברהם באמת התפלל עליהם ושאל, אולי ישנם חמשים צדיקים עד שהגיע לעשרה. מפני שסו"ס גם אברהם בעל מדת החדד בא לידי הכרה כי אם אין גם עשרה צדיקים בכל סדום, אז באמת אין הוא כדאי להתפלל עבורם. וסימן הוא שלא פעל עדיין להפיץ את תורת ד' של חסד בעולם, ומשום זה הסתלק אברהם מלהתפלל עבורם בשעה שלא מצא אף עשרה צדיקים. לכן היתה ראית פנים לאברהם, ראיה לפני אמירה, ראית מדת החדד, שזו הביאה את האמירה אח"כ ויאמר ד' וכו'.

(ט) שבת ס"ו

ג) בראשית י"ח

נחמת ישראל

(*) ועיי' תוכן לנו קושית המדרש בראשית רבה (מ"ט) מה שהכתוב מפסיק באמצע ענין, הכתוב מתחיל ויאמר ד' המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היה יהיה לגוי גדול תברכו בו כל גויי הארץ, כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט, ויאמר ד' זעקת סדום ועמורה כי רבה, איך עיקר הדבור היה לאברהם על זעקת סדום ועמורה כי רבה, ומדוע מפסיק הכתוב באמצע כי אברהם יהיה לגוי גדול תברכו בו כל גויי הארץ, אלא ראית ד' המלאכים בתחלה לאברהם, לא היה בשביל הדבור, אלא לראות עד כמה השתרשה מדת החדד בעולם ולא אצל אברהם לבד כי אם לראות עד כמה מדת החדד נתפשטה כבר וכתוב תברכו בו כל גויי הארץ. ובמה נברכו בו? על הצווי לבניו ולביתו אחריו לעשות צדקה ומשפט איך אם להשאיר את סדום, ישנה סכנה להתפשטות הרשעה בעולם, ולכן ארדה נא ואראה הכצקתה, זעקת ריבה זו הבאה אלי עשו כלה, אם הרשעה התפשטה כבר בכל העולם אעשה כלה, ואם לא אדעה.

פ י ה י י - ש ר ה

תר"ץ

מן התוכן:

קדושת ישראל – קדושה לאומית, בחינת תרומה
 ובחינת קודש, הר, שדה ובית, מצות, יהרג ואל
 יעבור וקידוש השם, קנין וקידושין בארץ ישראל.
 כח ופועל.

במדרש א) על הכתוב יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה ב) כשם
 שהם תמימים כך שנותיהם תמימים. ומה היא הסמיכות ונחלתם לעולם תהיה,
 באור זה: כתוב וישכון ישראל בטח בודד עין יעקב ג), שרה אמרה כי לא
 ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, קדושה מיוחדת נקבע לישראל בעולם.
 הבטיחות של קדושת ישראל הוא רק ע"י בדירות וזה בטח בודד עין יעקב,
 וכתוב ד) קודש ישראל לד' ראשית תבואתו, בישראל שתי בחינות של קדושה,
 בחינת תרומה, ובחינת קודש, ההבדל שבין בחינת תרומה לבחינת קודש, וז"א
 בזה: אמרו חז"ל ה) כי בתרומה צריך להיות שיריה נכרים, אם אמר כל הגורן
 תרומה לא אמר כלום, ואילו בקודש, אפשר להקדיש דבר שלם ואפשר להקדיש כל
 נכסיו, רק לעצה טובה אמרו, המקדיש לא יקדיש יותר מעשר שבנכסיו, אבל יש
 בכח ישראל לעשות הקדש, ובזוהר: הקדש נקרא דמגרמיה, מגרמיה זהו בחינת
 קדושת העצם, קדושת העצם של ישראל הרי היא קדושת האבות, דכתיב כה
 אמר ה' ליעקב אשר פדה את אברהם ו, במה פדה יעקב את אברהם כי מאברהם
 יצא ישמעאל ובני קטורה, מיצחק יצא עשו, לכן היו בחינת תרומה, ואילו ביעקב
 היתה מטתו שלימה שלא נמצא פסול בזרעו וזהו בחינת הקדש, קדושה דמגרמיה,
 וקדושת תרומה בישראל היא להשאיר מקום לקדושה גם לאומת עולם,
 דכתיב ו והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך, כי חלק ד' עמו יעקב חבל
 נחלתו, וכתוב ח) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר
 בני ישראל למספר אין גבול, לקדושת בני ישראל אין גבול, אבל ישנו גבול

- א) ברא' רבה ג"ח
- ב) תהלים ל"ז
- ג) דברים ל"ג
- ד) ירמיה ב'
- ה) פסחים ל"ג
- ו) ישעי' כ"ט
- ז) ישעי' ס'
- ח) דברים ל"ב

לקדושת עמים. האחיזה של קדושה לעמים הרי היא מצד הגבול, מצד קדושת תרומה שישנה לישראל, שיש לזה גבול, שאינה חלה אם אין שיריה נכרין. וכתוב (ט) והלכו גויים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' ואל בית אלקי יעקב. בחז"ל: (י) אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית. אין זה כי אם בית אלהים, הר ושרה, זהו בחינת התפשטות בחינת הפקר, באברהם כתוב (יא) כי אב המון גויים נתתיך, אברהם נקרא האדם הגדול בענקים, אמרו חז"ל (יב) כי בא לתקן את החטא של אדם הראשון ואמר כי אי אפשר להשאיר את העולם בקלקולו, ויקרא בשם ד', סרסם את שם ד' בעולם, יצחק קדש את שם שמים בעולם, אולם יעקב קראו בית, יעקב צמצם את קדושת ישראל כבית המוקף, קדושת ישראל יכולה להיות בטוחה, רק בשעה שהוא בדד, ו"ישכון ישראל בטח בדד". קדושת ישראל היא נבדלת מכל העמים להכשיר את עצמו מקודם, וגם להכין את הבחינה של והלכו גויים לאורך, להראות דרך לאומות עולם, ולכן בשעה שהעמים ירצו להתחבר אל הקדושה, יבינו כי קדושת ישראל היא נפרדת מהעמים, ואמרו לכו ונעלה בית אלקי יעקב, נתחבר אל הקדושה, הנפרדת, וכתוב (יג) ראה ויתר גויים, אמרו חז"ל (יד) ראה שאין האומות חפצים לקבל את התורה ויתר עליהם הקב"ה, שאף ז' שנצטוו, אינם מקבלים שכר על עשיתם כמצוה ועושה, אלא כשאינו מצוה ועושה. עבודה זרה היא בכלל שבע מצות, בישראל, הרי זו ממצות של יהרג ואל יעבור. בעכו"ם אין בחינה של יהרג ואל יעבור מכיון שבעכו"ם אין קידוש השם. קידוש השם הרי הוא הבריח התיכון הקשר של המצות, כתוב (טו) ונקדשתי בתוך בני ישראל. בעכו"ם אין קידוש השם, ולכן אין להם קשר אל המצות. בזהר (טז) ארבע מאות עלמין דכסופין מאתים לנוטרים את פריו. נוטרים את פריו זהו קידוש השם הקשר של כל המצות הנביא ישעי' מנבא (יז) לעתיד, ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכרמיכם ואתם כהני ד' תקראו, אכרים וכורמים זהו בבחינת לעבדה ולשמרה, דרשו (יח) לעבדה זו מצות עשה, לשמרה זו מצות ל"ת, וכתוב (יט) ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד', בשעה שהעמים יכירו וידעו את מהות קדושת ישראל הנבדלת, וכי זה לטובת השפעת הקדושה בעולם, אז ירעו זרים צאנכם, ינסו העמים בעול המצות שיהי' בבחינת מצוים ועושים, וישראל יעלו במדרגה ויקראו כהני ד' משרתי אלקיננו, כי ישראל הגם בבחינת מעין כתוב (כ) וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב, ישראל הם בבחינת מעין, מעין זה מים חיים, שמביאים חיים לעולם בשעה שאברהם אמר לאליעזר, כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק,

(ט) מיכה ד'

(י) מסחים ס"ה

(יא) בראשית י"ז

(יב) ברא' רבה י"ד

(יג) חבקוק ג'

(יד) צ"ז ב'

(טו) ויקרא כ"ב

(טז) מדרש הנעלם

זוהר ס' חיי שרה

(יז) ישעי' ס"א

(יח) זוהר בראשית

דף ז'

(יט) ישעי' ס"א

(כ) דברים ל"ג

<p>ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה, אמרו חז"ל (א) אולי, אולי כתוב כי בת היתה לאליעזר ואברהם אמר לו כי אתה ארור ואני ברוך ואין ארור מתדבק בברוך, באליעזר נאמר וכן משק ביתו הוא דמשק אליעזר. אמרו</p>	<p>(כא) ילקוט שמעוני בראשית ק"ז</p>
<p>חז"ל (ב) שהיה דולה ומשקה, הכונה שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים אבל לא היה מחדש בעצמו וכתוב ויאמר עבד אברהם אנכי, עבד זה מושפע ואינו משפיע, בישראל, עין יעקב, שהם כמעין המתחדש ומתגבר</p>	<p>(כב) יומא כ"ח</p>
<p>מעצמו, ולכן אח"כ כתוב (ג) ואברך את ד' אלקי אברהם אשר הנחנו בדרך האמת, יצא אליעזר מכלל ארור לכלל ברוך, מעשי אבות אלו הם סימן</p>	<p>(כג) בראשית כ"ד</p>
<p>לבנים ובחז"ל (ד) יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, לקבורת שרה קנה אברהם את שדה עפרון, ומזה ילפינן בגמ' (ה) קיחה קיחה משרה עפרון, ואמרינן בקדושי אשה יש קנין ויש קידושין, קנין, הכונה קנין בפועל,</p>	<p>(כד) ברא' רבה ס' (כה) קידושין ב'</p>
<p>קידושין הכונה בכח, רש"י ז"ל אומר על קידושין לשון מוזמנת, בארץ-ישראל יש ג"כ קנין בפועל וקידושין בכח, במדרש (ו) כי האדם נברא ממקום כפרתו</p>	<p>(כו) ברא' רבה י"ד</p>
<p>בריאת האדם מן האדמה נלקח ממקום המזבח ומצינו בגמ' (ז) פלוגתא אם קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד-לבא, ובירושלמי (ח) נזכר</p>	<p>(כז) זבחים ק"ז (כח) ערלה פ"א ה"ב</p>
<p>הלשון כבשה לשעתה וכבשה לעתיד לבא, ובאמת היינו הך, הכיבוש של ישראל בארץ ישראל קובע את קדושתה, מקום המקדש נקרא קנין בפועל,</p>	<p>(כט) במדבר י"ג</p>
<p>כי ממקום זה נלקח האדם, חברון ע"י קברי האבות נקרא קנין בכח, וכתוב (ט) חברון נבנת שבע שנים לפני צען מצרים, בוהר: צוען לשון רבוותא, אם כי</p>	<p>(ל) אבות פ"ו</p>
<p>המלוכה היתה במצרים אבל צוען נקרא הרבוותא, גם חברון היה המקום המיוחד להתחלת המלוכה בישראל, ולכן התחלת המלוכה של מלכות בית דוד</p>	<p>(לא) ב"ב ק"ז</p>
<p>היתה בחברון, מפני שחברון היה חקנין בכח של קדושת א"י, בית המקדש נקרא קנין בפועל, אמרינן (י) חמשה קנינים הם ואחד מהם בהמ"ק ואמרינן</p>	<p>(לב) ויקרא כ"ה</p>
<p>בהמ"ק מנין, דכתיב מכון לשבתך פעלת ד' הרי זה קנין בפועל אבל גם בבהמ"ק היו מזכירים את הקדושה בכח, בליל יוה"כ"פ, היה אומרים ברקאי,</p>	
<p>האיר המזרה שבחברון, ולכן נקרא מצרים מרכבת המשנה כי צוען מצרים היתה ההיפוך מקדושת א"י ומקדושה בכח של א"י, והיו צריכין לטהר את</p>	
<p>מצרים בגלות יוסף, הנקרא צדיק יסוד עולם, ואמר שמני אלקים לאדון לכל מצרים, ומשום זה אמרינן בגמ' (יא) כי בחלוקת הארץ היתה הארץ</p>	
<p>מתחלקת למשפחותיהם לבית אבותם, להיפוך מכל מקום שהחיים יודשים את המתים, וכאן המתים ירשו את החיים מכה הקדושה בכח,</p>	
<p>שנאמרו גם כי לוי כל הארץ ואמרה התורה והארץ לא תמכר לצמיתות, כי גרים ותושבים אתם עמדי, הקדושה בכח שייכת לד', ואין אף בן ישראל</p>	

יכול למסור קנינו. רק עד יובל. וביובל שנקרא דרור חוזרת הקדושה בכח. כפי חלוקת הארץ למשפחותם לבית-אבותם*). וכך זה הוא מיסוד הדברים שאמר אברהם (ג) גר ותושב אנכי עמכם תנה לי אחוזת קבר. וקנה בארבע מאות שקל כסף חלק בא"י בחברון. לכן בשעה שאמר הקב"ה לאברהם (ד) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה. כתוב (ה) ויאהל אברהם. מהר אברהם עד חברון. כי שמה נתנה בכח קדושת א"י. וככה בכל כיבוש הארץ של יחיד או של רבים. יש בזה שני כיבושים בפועל והחזרת קדושת הכח ובשעה שחפצו להוסיף על קדושת א"י ע"י כיבוש המלכות אמרינן בנמ"ו (ו) אין מקדשין אלא בנביא ולחמי-תודה. ומפני מה לא קידשוה. שאין מוספין. הכונה כי מקדשין מראה על הקדושה בכח שיש בכיבוש זה. אבל גם הקדושה בכח. לא נתקדשה א"י. אלא בגופי האבות וקבורתם**). וע"י קבורת שרה בראשונה בא"י נעשה הקידוש בכח וקדושה זו קובעת את קדושת א"י לעולם. וזהו שאמרה (ז) שרה לא יירש את בין האמה הזאת עם בני עם יצחק. וקורא המדרש (ח) על שרה את הכתוב יודע ד' ימי תמימים. שרה קדשה קדושת ישראל בתור עם לבדד. ואמרה לא יירש בן האמה עם בני עם יצחק. ונחלתה לעולם תהיה וקובעה ע"י קבורתה קדושת א"י. לקדשה בכח. וקדושה בכח. עומדת לעד עד ישובו בנים לגבולם.

(ג) בראשית כ"ג

(ד) בראשית י"ג

(ה) שם

(ו) משנה בפ"ג

דשבועות וברף

ט"ז שם

(ז) בראשית כ"א

(ח) ברא' רבה ג"ה

נחמת ישראל

(*) ולכן כתוב (ויקרא כ"ז) חכרתי את בריתי יעקב, ואחיכ ואף בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם, אזכור הארץ אזכור. תזכר יעקב בתחלה, כי על כריתת הברית של אברהם היה ישמעאל יכול לטעון על חלק בארץ. ואם כיצחק היה עשו יכול לטעון על חלק בארץ. ולכן מתחיל יעקב בראשונה, שממנו מתחילה קדושת ישראל. בלי תערובת זה. כי חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו, וע"י יעקב שכולו מיוחד לבטת ישראל הארץ אזכור.

(**) ובדרושי על דברי המדרש רבה ויחי, למה האבות היו תובעין ומחבבין את קבורת א"י מפני שמתי איי חיים תחלה לימות המשיח. ולכאורה, וכי בגלל זה שקמים זמן מה לפני ימות המשיח, היו מחבבין את קבורת א"י, כמריכ מה הלשון מתי א"י. הלא מצינו דרשה בחדל שאמרו על ארץ שבא להקבר אל א"י וקראו ע"ז ותבאו ותטמאו אתו ארצ'י. ואמרת'י בדרושי, כי מתי איי פירוש שמטרו נפשם בעד א"י, וזה חיים תחלה לימות המשיח, כי עוד לפני תחית המתים חיים הם אלו, מכיין שרואים את פעולתם שעשו בשביל בנין א"י. וזה תחלה לימות המשיח, פירוש בחייהם עשו התחלה לימות המשיח, ואלו הם דברי המדרש האבות היו תובעין בחייהם את א"י, וגם בקבורתם עשו פעולה של קצין בא"י, כדברי הרב ד"ל לעיל. וזה הלשון תובעין ומחבבין.

פ' חיי - שרה

מדברי מרן הגריימ חרליפ שליטיא

מן התוכן:

נצח ישראל וקדושת א"י, כי זעירה, מספר ובכי.

ויהיו חיי שרה ואח"כ ותמת שרה, לכאורה הכתוב בא לספר מיתת שרה, וקניית מערת המכפלה והכתוב מתחיל ע"ד חיי שרה, ביעקב כתוב, ויחי יעקב בארץ מצרים מספר כמה שנים גר בארץ מצרים, וכאן מה זה מסמן, כמו"כ אומר הכתוב ויבא אברהם לספור לשרה ולבכוחה, הלא הבכי הוא לפני ההספד.

באור זה: ארץ ישראל היא ארץ חיים, דכתיב, ונתתי צבי בארץ החיים (יחזקאל כ"ז) כשם שהיא אינה סובלת את שאר העמים ולגבי דידהו היא ארץ אוכלת יושביה, כן היא ארץ חיים לישראל, וכשם שהמבול לא ירד בארץ ישראל, כדעת חז"ל: בארץ ישראל לא ירד המבול, דכתיב, ארץ אשר לא הגישימה ביום זעם, כן גם בעת החסא הכללי של עץ הדעת, לא נממאה הארץ בהחסא ולא עליה נאמרה הקללה של ארורה האדמה בעבורך, רק מי שמעות את דרכיו אינו יכול להנות מרוב שפעת קדשה, אברהם שהתחיל לתקן את העולם ה" צריך לנצח גם את המות וכשניתנה לו הארץ נתנה לו על מנת לחיות חיי שלום, חיי נצח בארץ, ואמנם תיקונם של אהבות בלבד, בלי גלוי גזע קודש של ישראל לא יכלו עדיין להגיע לידי התיקון בשלימות, ביעקב, שכבר היה בו שתי הבחינות, אביהן של ישראל וגם זרע יעקב אשר בס בחר ד'; הוא, רק הוא, הגיע לידי השלימות הזאת, יעקב אבינו לא מת, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, לזאת לפני שמחה שרה לא הכין אברהם מקום אחחת קבר, כי צפה לגאולה שיהי' נגאל גם מן המות וישלים התקון להיות בארץ חיים, וגם אחרי שמחה שרה והיה זקוק לקנות אחחת קבר, אמר גר ותושב אנכי עמכם, שאעפ"י שהוא חושב לחיות בארץ חיי קודש, חיי נצח ולעם זה נתנה לו הארץ, וע"כ קנה מאת עפרון את השדה והמערה, והתורה חוזרת בכל מקום ומזכירה את מערת המכפלה, שנקנתה מאת עפרון וכ"י להודיע שמצד האבות ומצד הארץ לא היה צריך להיות להם אחחת קבר בארץ כי היא ארץ חיים לישראל.

ואמנם, אם לא נצחו לגמרי את המות בארץ, בכל זאת, אין זו המות שנגזרה מתוצאות החטא. החטא נאמר, כי ביום אכלך ממנו מות חמות, היינו מיתה אחר מיתה, שהיא כולה ירידה ולא כן המיתה לישראל בארץ ישראל, שהיא אך מיתה לשם תחיה, שמרוב הגעגועים שהנשמה מתגעגעת לשוב למקורה להתענג על ד', היא נפרדת מן הגוף וזה שנאמר בספר, חסד לאברהם כי בארץ ישראל המיתה ע"י מלאך גבריאל, לא ע"י מלאך המות, שאין זו בכלל מיתה, אלא כולה תחיה נפלאה. מיתת נשיקה וזהו, ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, הקדים הספד לבכי, לגלות, שידעו כי אין לדמות מיתתם למיתתה של שרה, שמיתתה היתה ע"י פריחת נשמתה, מרוב וגודל השמחה, על שזכתה שבנה יחידה נעקד על גבי המזבח ועד שלא הספיק להגיד שלא נשחט פרחו נשמתה, מרובי דבקות ושמחת קדש, וזהו כי זעירה דלבכותה היינו ולבוחה לשון לבבתיני אחותי כלה שנחלבה בגעגועיה וזאת גילה אברהם אבינו כי מיתתה היא המשכה אחרי אורו יתביש, וכן הוא גם כן מיתתן של כל ישראל בא"י, וכיון אברהם בקניה זו, לאחוזת קבר לזרעו אחריו שבא"י יהיו כל מיתתם מצד הדבקות, וזהו חיי הנצח בישראל, להדבק באלקים חיים. וזה שמתחיל הכתוב והיו חיי שרה להראות, כי מימתם של צדיקים, זו התחלה של חיים אחרים כמו דכתיב גבי יעקב ויחי יעקב דרשו חז"ל יעקב אבינו לא מת.

פ' תולדות

שנת תר"ץ

מן התוכן:

קדושת בכור וקדושת לוי, בחינת ריח ובחינת טעם, משקל ראשון ומשקל שני, נעשה ונשמע, צדיק ורשע, טוב ורע, מצות במלות לעתיד לבוא, מצות צריכות כונה או לא צריכות כונה, קדושת אי, בחינת החשובה.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק. במדרש א על הכתוב ב גי' יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו, משל כבורר מרגליות מתוך החול, כשמצא את המרגליות משליך את החול, עד עכשיו היה זה מעורב עם החול בני ישמעאל בני קטורה, מכאן מתחילה קדושת ישראל, את יצחק לא ברך אברהם כדי שהברכות לא יחולו על עשו ויעקב קבל את הברכות, מכיון שממנו מתחילה קדושת ישראל, יצחק היה המרכז שהעביר את ברכת אברהם ליעקב וברכות אלו ניתנו ליעקב שלא בכונה, כי יצחק התכוון לברך את עשו והברכות נתנו ליעקב, יצחק טעה ורבה לא טעתה ושלחה את יעקב לקבל את הברכות, יצחק אמר לעשו עשה לי מטעמים ואוכלה ואברכך, ואח"כ לא ברכו עד שהריח את ריח בגדיו, דכתיב וירח את ריח בגדיו ויברכהו, בשעה ששאל יצחק את יעקב מי אתה, היה לו להגיד אנכי עשו ולמה הוסיף עשו בכורך, באור זה: קדושת בכור וקדושת לוי שתי קדושות נקבעו בישראל, קדושה טבעית וקדושה עילאה, קדושת בכור היא קדושה טבעית פטר רחם, נולד ראשון, ראשון להולדה ומכיון שתפקיד ישראל בעולם לטהר ולקדש את הטבע, להכניס קדושה גם לחיים הטבעיים, לכן ישנה קדושה גם בבכור הנולד ראשון, בלי כל הכשרה עצמית יתרון או כשרון מיוחד והתורה זכתה את הבכור בכמה דברים, עבודה היתה ע"י בכורים, הבכור לוקח פי שנים בירושה, ולא רק אדם מישראל אלא גם

(א) בראש רבה ס"ג
(ב) משלי כ"ג

(ג) בראשית כ"ז

- בבהמת ישראל יש להבכור קדושה מיוחדת, וכתוב (ד) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא, ולא רק בהמת ישראל הכשרה לאכילה ולקרבת, אלא גם פטר חמור בהמה טמאה, אם היא של ישראל קדושה מיוחדת לה ומחויבת בפדיון, דכתיב (ה) וכל פטר חמור תפדה בשה, זאת לא זאת, אלא מכיון שקדושת בכור היא קדושה טבעית, ובעולם הזה יש גם לאומות העולם חלק בקדושת הטבע, ומחויבים בו מצות טבעיות, נזכר ענין של בכור גם בעכו"ם, במצרים נזכר מבכור פרעה עד בכור השפחה, ויצא להם ע"ז טעות שגם בעבודה זרה וכשפים השתמשו בבכור, על התרפים של לבן אמרו חז"ל (ו) שהיה ראש בכור, ואולי מכאן יסוד הדין שהבכורים מתענים בערב פסח, לעומת הדין המפורש שאין מתענין בכל חדש ניסן, הגה הבכורים מתענים להראות על הירידה והחילול של קדושת בכור, קדושת לוי היא קדושה עילאית, למעלה מן הטבע שנקבעה ע"י הבורא יתברך שמו, וכך היה רצונו שבחר בשבט לוי וקדש אותם, ובחז"ל אמרו (ז) מקודם היתה עבודה בבכורים, משהקימו את המשכן נלקחה העבודה מן הבכורים ונתנה להלויים, דכתיב (ח) כי נתונים נתונים המה לך, והתורה שיעבדה את הבכור לבן לוי וחייבה אותנו בפדיון ממנו בחמשה סלעים, לקדושת בכור לקדושה טבעית ישנה פדיון, לקדושת לוי אין פדיון, קדושת לוי בא מכח התורה, נתונים נתונים המה לך, כח התורה זו בחינת שמועה, בחינת צווי, לשון צוותא, לשון התחברות, מתחברים לתורה, מתחברים להקדושה עילאה ע"י שמירת התורה ע"י קיום מצות (*), בחינת האבות שקיימו את התורה לפני שניתנה, בחינת אינו מצווה ועושה, היתה בחינה טבעית, בחינת כתבם על לוח לבך, ואמרינן במדרש (ט) על הכתוב (י) לריח שמניך טובים, עד קבלת התורה זו היתה בבחינת ריח ומקבלת התורה בכחינת טעם, טעם וריח: ריח זה שוה לכף נפש, טעם אינו שוה לכל, לזה מתוק לחיך ולהשני לא, בריח כולם מריחים שוה וכבת אחת, טעם זה כבר תלוי באופנים שונים, יש דבר שבא לבן אדם לתוך פיו ותכף מרגיש בטעמו המתוק וטוב, ויש דבר שאת טעמו אפשר להרגיש רק

נחמת ישראל

(*) זה שאנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו, מה מצוה ומה צווי, המצוה מקדשת את בן אדם ומרימה אותו לקדושה עילאה, ליראה עילאה, זה וצונו, לשון צוותא, כי המצוה מחברת את האדם לקדושה, ובתחומא פ' ויגש קורא המדרש את המצות שליחים של הקב"ה, הקשר בין האדם לאלקים.

(ד) שמות י"ג

(ה) שמות שם

(ו) פסיקתא דרב כהנא פ' ל"ה, תנחומא ויצא

(ז) במדבר רבה ג'

(ח) במדבר ג'

(ט) שיר רבה א' (י) שיר א'

אחרי הלעיסה, ויש לעיסה אחרי לעיסה, ורק אז מרגישין את הטעם. ריח וטעם. הרי זה כמו משקל ראשון ומשקל שני, ההבדל בין משקל ראשון למשקל שני הוא בזה, כי המשקל הראשון הוא לפעמים אף בלי דעת, ומשקל שני בא כבר בדעת ובחשבון. ביתר ביאור: ארשה להגיד, כי משקל ראשון הוא טבעי, הברקת השכל בראשונה, כמה שנתנה הטבע לבן אדם, משקל שני כשבא מיושב בדעת ובהשבון. בא ע"י הדעת והחכמה שנתוסף לבן אדם בהשכלתו העיונית. קיום התורה ע"י האבות היה בחינת משקל ראשון. החיים הטבעיים שלהם דרשו מהם ככה ולא היה יכול להיות אצלם אחרת, והרי זה בבחינת ריח השוה לכל נפש, מקבלת התורה, כדברי המדרש לעיל, התורה נקראת בשם טעם וטעם אינו שוה לכל, ולכן בשעה שבאו ישראל למעמד הר סיני אמרו נעשה ונשמע, הקדימו נעשה לנשמע, נעשה לבחינת מסורת האבות המקובלת, נחזיק בקדושת האבות הירושה לנו ונשמע מחדש את הצווי של התורה שהיא בבחינת טעם, וזוהי הקדמה של נעשה לנשמע. קיום התורה ע"י האבות היתה בחינת ריח השוה לכל נפש, וגם גוי שנתעורר אצלו הרצון להכיר את השם היה יכול להיות עובד ה', גם חרן אחי אברהם, אמרו חז"ל (א) שחפץ לקדש את שם שמים ונתן את עצמו להשליך לכבשן האש באור כשדים, אולם מכיון שלא היה לו מסירות הנפש להשרף ולקדש את השם, וחשב שיינצל כמו אברהם, נשרף וניתן לו היכולת לקידוש השם בפועל, כדרשת חז"ל (ב) וימת עץ פני טרח אביו, אולם זו לעומת זו עשה אלקים. הצדיק והרשע היצר הטוב והיצר הרע שניהם מעשי ד' ועפ"י דרשת חז"ל (ג) נקרא יצר הרע בשבעה שמות ואחד מהם הוא רשע, ויצירתו היא בכדי להחזיק את שווי המשקל, לטובת הבחירה שניתנה לבן אדם בכח התורה. אבל גם הרשע עושה רצון ד', כדברי הכתוב (ד) כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מוגש לשמי, ואמרינן בחז"ל (ה) כשם שקילוסו של הקב"ה עולה מן הצדיקים כך עולה מן הרשעים דקרי לי' אלהא דאלהא, ואמרינן בגמ' (ו) כי בקש נבוכדנצר בשירה שלו לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד המלך בספר תהלים, בא מלאך וסטרו על פיו.

(א) ברא' רבה י"ט

(ב) שם

(ג) סכה ב"ב

(ד) מלאכי א'

(ה) מנחת ק"י

(ו) סנהדרין צ"ב

יצחק היה המרכז של הברכות והיה צריך להעביר את ברכת אברהם לבניו וחשב כי היות ועשו הוא בכור קדוש מטבע, מיוחד לעבודת אלקים, ועשו הוא גם חזק בטבע, ויצא הראשון אדמוני, עי'ו הוא ראוי להברכות, ואם כי ידע כי עשו אינו נמנה בין הצדיקים, אבל כשם שקילוסו של הקב"ה עולה מן הצדיקים כך עולה קילוסו מן הרשעים, ולכן חשב, כי בטבע הדברים ככה, שהרע והטוב מעורב בגוש אחד, וראוי הוא עשו לברכות לכן אמר לו ועשה לי

מטעמים כאשר אהבתי. מהיכן אהב, מעקידה, מקידוש השם, שזה הטעם של כל המצות, והתורה אמרה כי את הבכור יכיר לתת לו פי שנים, חפץ לתת לו קדושת הריח וקדושת הטעם, מסורת האבות וקדושת התורה. ובוזה היתה הטעות כי עתידה התורה לשעבד את הבכור ולמסור את תפקידיו להלוי, אולם לרבקה נאמר^(ח) שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו כי הם שני עולמות, ואמירה זו נאמרה לה לבד, דכתיב^(ט) ויאמר ד' לה, כדרשת חז"ל^(י): ע"י שליח וכדברי הרמב"ן ז"ל^(כ) שבגלל צניעותה לא ספרה זאת ליצחק. וגם היה בזה דברים שברגשו. כדרשת חז"ל^(כא) על הכתוב^(כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה, שהיתה עוברת על פתחי בית הכנסת היה יעקב מפרכס לצאת וכשהית עוברת על פתחו של ע"ז היה עשו מפרכס לצאת. ולו גם אחרי החטא של אדם הראשון הטוב והרע מעורב ביחד, אבל השאלה מי גובר, אם הטוב גובר או הרע גובר, וחפצה כי ברכות אברהם יעברו ליעקב ורמזה בדבריה גם בחינת התשובה חמיוחדת ל"שאל". וכך אמרה

(ח) בראשית כ"ה
(ט) שם
(י) רש"י ז"ל שם
(כ) פ' תולדות
(כא) ברא' רבה כ"ה

נחמת ישראל

(*) ובעכרם אין בחינת של תשובה, כי מלבד הענין בנבואה שהיתה נבואה מיוחדת ליתנה להחזירים בתשובה, אין אנו מוצאים תשובה בעכרם, חדרשת חז"ל על הכתוב (בראשית כ"ה) ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו, דרשו חז"ל (מס' ביב ט"ז) מלמד שישמעאל עשה תשובה. ראשית זה היה לפני קבלת התורה לפני שננתנה כח התשובה לישראל, וגם לקין נאמר (בראשית ד') אם תטיב שאת, הרב זצ"ל אמר כי ישנה בחינת מיוחדת של כבוד ישראל. ואומרים גם חסידו אומות העולם, כי יש ענין מיוחד לכבוד של ישראל שיש לאומות העולם לזכות בהם. ומכין שישמעאל חלק כבוד ליצחק סמנו אותו חז"ל כי ישמעאל עשה תשובה. הענין של בחינת התשובה מה שאמר חז"ל (ברכות ל"ד) במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, ויסוד הדברים מה שכן אדם אחר קלקל של חטא יכול לשוב בתשובה ולהתכפר ולא רק בעינים שכן אדם למקום אלא גם בין אדם לחברו בזמן שהשני מוחל לו, וגם בגזילה והשיב את הגזילה אשר גזל, ובגנבה לשלם כסל או ד' וה'. ולא עוד אלא שתשובה שלמה מהפסת את הודות לזכויות, היסוד לזה מכין שבמצאיות ישנה בישראל מלבד הקדושה הטבעית גם קדושה עלאית קדושה למעלה מן הטבע. ובשורש הם קשורים בקדושה עלאית. כדרשת חז"ל התורה קדומה לעולם. ובראשית ברא, אין ראשית אלא ישראל דכתיב (ירמיה ב') קדש ישראל לך ראשית תבואתו, לך יש בכח לישראל בזמן שמתגבר חלק הטוב לתורמם מעל העינים הטבעיים של העולם הזה לשוב למקורו הראשון אשר שם אין החטא פוגם כלל, מצד הכלל של כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמן כולם צדיקים. מכין שנשמח ישראל חצובה מתחת כסא הכבוד.

לו דך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים, כדרשת חז"ל כגון טובים לך וטובים לבניך, שע"י בניך מתכפרין ביוהכ"פ ומביאים שעיר לד' ושעיר אחד לעזאזל, נגד חלק הרע, נגד הקילוס העולה מן הרשעים, ודרשו חז"ל גט עץ שני פרים שהקריב אליהו הנביא, שהמר השני לא חפץ ללכת, וטען זה יתקדש שם שמיט ע"י ואני אעלה לשם עבודה זרה, עד שאמר לו אליהו כשם שיתקדש שם שמים עץ ידו, כך יתקדש שם שמים על ידך, וזה שרמוזו חז"ל כו' עץ השעיר המשתלח לשון של זהורית היו קושרין בקרניו וחציו על פתחו של היכל* וכשהיה מגיע השעיר היה לשון של זהורית מלבין וידעו

(כב) ברא' רבה ס"ח

(כג) לקוט שמעוני מלכים רי"ד

(כד) בגמ' יומא ס"ו

נחמת ישראל

וכאשר ישראל שב בתשובה שלימה ומתקשר עם הקדושה עלאה, אז הודתה נעשו זכויות, יען כי הן היו הטבה להתקשרות זו, חה שאמרו חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, ועוד יותר מזה אמרו בגמ' (פיו ר"ז) לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקדין אותן רבי, ואמרו חז"ל (במדרש רבה אמור) על תשובת מצשה שהעמיד צלם בהיכל שסתמו המלאכים כל שערי רחמים שלא להכניס תשובתו, עד שחתר לו הקביה חתירה מתחת כסא הכבוד, פירוש מאתו המקור שנשמת ישראל נלקחה ממנו, שבאתו המקור ישראל הם למעלה מן מלאכי השרת, יען ישראל הם מטרת הבריאה כולה, חכם אחד אמר, פירוש הדברים מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, כי יסוד התשובה אמרו חז"ל (יומא פ"ו) באותו מקום וכו', ואין הכתה כי כזה לבד שהוא מגיע לאותו מקום ואינו חוסא זו היא התשובה, כי אז עכשיו לא חסא, אבל במה זה מתקן את החסא הקודם, אלא הכתה באותו מקום, באותם הכחות התשוקה והרצון שעשה את החסא הוא עושה עכשיו תשובה, וע"ז ממילא מתקשר עם הרצון רעליין, ולכן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, פירוש, כי צדיק גמור נקרא מי שלא טעם טעם חסא מעולם, לכן אינו יכול להשתמש בתשוקה זו להתקשרות עם ד', חה המוכן אינם יכולים לעמוד, כי לא הרגיש מעולם תשוקה כזו כדי להשתמש בהם לאהבת ד' ורפוחיה.

*) ובגמ' (יומא, שם) בראשונה היו קושרים לשון של זהורית על פתחי האולם מבפנים וכו' התקינו שהיו קושרין חציו בסלע חציו בין קרניו, ובדרושי אמרתי על הלשון חציו בסלע חציו בין קרניו, הכתה כי גם בשעיר המשתלח היה חציו המכוון נגד הקילוס לד' שעולה מן הרשעים כדברי חז"ל הנ"ל חה שאמרו בגמ' רבי אלעזר הקפר, כיון שהגיע השעיר למדבר היה לשון של זהורית מלבין וידעו שנעשית מצותו, הכונה: לדעת רבי אליעזר הקפר בשליחות למדבר לבד כבר נעשתה המצוה עוד לפני שדחפו את השעיר מן ההר כדעת ר"י (יומא ס"ח) דסבר כיון שהגיע שעיר למדבר נעשתה מצותו.

שעונותיהם נתכפרו. ואמרה לו רכקה ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב ותזכה בהברכות ובשתי הבחינות של ריח וטעם, ולכן בשעה שהביא יעקב את המטעמים ליצחק אמר לו יצחק גשה נא ואמשך ואמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ראה כי שתי הבחינות הצטרפו. קול יעקב המרמז על התורה והידים המציינות את כחות הטבע, וחפץ לראות אם יש בו מבחינת הריח של קדושת האבות, וירח את ריח בגדיו ויברכהו. ואמר ראה ריח בני כריח השדה אשר ברכו ד', שהצטרפו בו גם כחות הטבע, ויעקב אמר לו אני בנך בכורך, אני נקרא בני בכורי ישראל, כי בקדושת התורה יוצאת עבודה מן הבכורים ונתנה להלויים, יש פדיון לבכור ואין פדיון ללוי, וגם מצד הטבע הנה בן אדם רואה את הטבע מצד חושי ומצד החוש הגשמי עשו נולד בתחילה, אבל ישראל עלה במחשבה תחלה, כל פעולת האבות הן להכין לקדושת ישראל ויש מי שיצר את הטבע וביצירה הלא קדם יעקב לעשו. אולם הברכות נמסרו מיצחק בהעלמה* וחזרו הברכות להמברך, וכתוב כה) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו וכוונת המברך היה שיעקב יקבל את הברכות, וכדברינו לעיל עד קבלת התורה היתה התורה בבחינת ריח, ומקבלת התורה זו בבחינת טעם עי"ז אפשר להגיד, כוונת דברי חז"ל כו) מצות בטלות לעתוד לבוא, הכונה כי אז יהיו בבחינת ריח, כדי לאפשר לכל העולם להתקשר בקדושת המצות כמאמר הנביא כו) הלכנו גוים לאורך יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לבחינת ריח השווה לכולם אפשר גם לעכורים להצטרף. אולם גם בבחינת תשובה המיוחדת לישראל, הגורם לזה היא ארץ ישראל, השיבה לא"י היא כבר שיבה ליהדות, לעם ישראל לקדשי ישראל. ישנו בקדושת א"י גורם מיוחד שמביא את בן אדם לתשובה, ואברהם לא

כה) ברשית כ"ה

כו) גמ' גדה ס"א

כו) ישעי' ס'

נחמת ישראל

י) ואבי זקני, בעל מגן אברהם זצ"ל אמר בהלי השכמת הבוקר, שרע ארח על דברי הגמ' (מצות קיי) אחד המרבה אחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו, כלומר אף שגם המרבה כן את לבו, מימ אם הממעט לא היה ספק בידו לעשות הוא גיב רצון, כמו קרבן עני, ופירוש הדברים אמר הרב ז"ל, למיד מצות אינן צריכות כונה, כי מחזירין את הכונה לדי, חו בחינה יותר גדולה, בשעה שאין יודעים לכן מחזירים את כונת המצוה לכוונת המצות. ועל יסוד דברי הרב אלו אפשר להבין את הלשון בגמרא אחד המרבה אחד הממעט, כי זה שהמעט, מכין שלא ידע לכן, הלשון המעט, שהמעט את עצמו מידעת הכונה, חו ובלבד שיכוין את לבו כי עיני כיון את לבו.

היה יכול לקחת את הגר או את קטורה אלמלא לא יצא מא"י לחו"ל, ויצחק נקרא עולה תמימה מפני שמימיו לא יצא חוץ לא"י, גם יוסף בשעה שהתוכח עם אחיו, אמר כי ערות הארץ באתם לראות. מצרים נקרא ערות הארץ, ואמרו חז"ל כח עשרה קבים של זומא וכישוף ירדו לעולם, תשעה נטלה מצרים, וההיפוך מן מצרים הוא א"י שהיא מקור הקדושה בעולם, ארץ אשר ד' אלקים דורש אותה מראשית השנה, ולכן האבות השתוקקו לקבורת א"י כי כל השחתה יסודה בארץ ובאקלים שלה, ובדור המבול כתוב כט כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ולכן יש דעה בחז"ל (ז) שבא"י לא ירד המבול, מכיון שטבעה של א"י המיוחדת לקדושה הוא נגד השחתה, ולכן יצחק אף שהיה מחוסר בנים מקודם לא נשא שפחה, משום שמעולם לא יצא מקדושת א"י, ועל יסוד זה אפשר להגיד מדוע נשא יעקב שתי אחיות, הלא קימו האבות את התורה לפני שנתנה, אלא מכיון שיסוד המצות של חובת גברא הוא מיסוד המצות התלויות בארץ, כדברי הרמב"ן (יא) והמצות בחז"ל אין בהם כלום מקדושת הריח מקדושת האבות אלא מיסוד הצוה, מיסוד השמועה ושמועה אפשר גם מרחוק דכתיב שמועה טובה מארץ מרחק, כי בחינת הריח אינה יכולה לחול בחז"ל, כי איריה דארץ עמים טמאה: לכן יעקב כל זמן שהיה בחז"ל לא הרגיש מבחינת הריח ונשא שתי אחיות וכשרק הגיע לא"י מתה עליו רחל בדרך, וזה דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם והארץ לעולם אזכור, כי א"י היא הגורמת לקדושה הריח, לקדושת האבות, ולכן לעולם אזכור, ובחז"ל ל"ג ויחדר יצחק חרדה גדולה עד מאד, אמר שמא יש בי עון שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחוס התחיל עשו צועק ויעקבני זה פעמים ואמר גם את ברכתי לקח, אז אמר יצחק גם ברוך יהיה.

(כח) קידושין ב"ט

(כט) בראשית ו'

(ל) זבחים קי"ג

(לא) ב' יעקב

(לב) ליקוט שמעוני

תלדות קט"ו

פ' תולדות

שנת תרצ"א

מן התוכן:

אלה פוסל ואלה מוסיף, מילה לשמנה ויליד
 בית נמול ליום אחד, מצוה שנשנית בסיני ומצוה
 שלא נשנית בסיני, קידוש השם בכח ובפועל,
 מילה בשבת, התקשרותם של החיים הישראלים
 בעולם העליון, טוב ורע, הטוב הגנוז בתוך הרע,
 כונה והכנה למצוה, ומצוה שבאה בזוכיה.

ואלה תולדות, יצחק בן אברהם. באלה תולדות השמים והארץ, אמרו
 במדרש א) אלה פוסל ואלה מוסיף, ופה כתוב ואלה ומה זה מוסיף, במדרש ב)
 יצחק נקרא ראשון יען כי היה הראשון שנמול לשמנה, ובגמ' ג) אמרינן כי
 יש יליד בית שנמול ליום אחד, ויש יליד בית שנמול לשמנה והנה אם יש
 אפשרות של מילה ליום אחד, מדוע אמרה תורה מילה לשמנה בגמ' ד) אמרינן
 כל מצוה שנאמרה לבן נח ונשנית בסיני לזו ולזו נאמרה מצוה שלא נשנית
 בסיני לישראל בלבד נאמרה, והנה מצות מילה נשנית בסיני וביום השמיני,
 וא"כ יוצא שגם לבן נח נאמרה, ואעפ"כ אמרינן בגמ' ה) הנודר מן הערלים
 אסור מן עכו"ם אף שהוא נמול, ומותר מישראל אף שאינו נמול, כי עכו"ם
 נקראו ערלים, א"כ הרי אנו רואים כי מצות מילה לישראל בלבד נאמרה, באור
 זה, הגאון מוילנא ז"ל אמר כי ברית בגמטריא תרי"ב וכיחד עם המצוה בעצמה זו
 תרי"ג, הכונה כי הברית מכשירה את בן אדם לקיום התורה, הברית היא מסירת נפש
 של קיום התורה של אהבת השם, וזה הוא קידוש השם, בזהר ו) ארבע
 מאות עלמין דכסיפין, מאתים לנוטרים את פריה, ארבע מאות עלמין אלו
 קנה אברהם תמורת ארבע מאות שקל כסף, וזה עובר לסוחר לשון סחור
 כי אלו סובבין את כל קיום התורה מאתים לנוטרים את פריה, זה קידוש
 השם, ששקולין כנגד כל התורה כולה והנה בכל מצוה יש כח ויש פועל, מצוה
 שצריכה עשיה, הפועל יותר גדול, ואנו אומרים זכור ושמור, זכור כנגד מצות
 עשה, ושמור כנגד לא תעשה, ל"ת צריכה רק שמירה, והנה לגבי קידוש השם
 אמרינן בגמ' ז) כי רק על שלשה מצות, עבודה זרה עריות ושפיכת דמים,
 אנו מצווין בפועל על קידוש השם, בשאר עבירות, אין יהרג ולא יעבור, ח) ויש

א) רבה שמח א'

ב) ברא' רבה ס'

ג) שבת ק"ה

ד) סנהדרין נ"ט

ה) ע"ז כ"ז

ו) מדרש הנעלם

ז) בזהר ס' חיי דף

ח) קכ"ד

ז) סנהדרין ע"ד

ח) רמב"ם פ"ה ה'

יטרי התורה

פלוגתא בין הראשונים הרמב"ם והראב"ד אם מותר לההרג גם על שער עבירות. על כל פנים חיוב אין, רק בשלש אלו, מזה אנו רואים כי קידוש השם על ידי מסירת נפש, אף ששקולה כנגד כל התורה כולה, בכל זאת החיוב הפועל זה רק לגבי ג' מצות ע"ו עריות ושפיכות דמים. בפשטות יש להגיד על ג' עבירות אלו, מכיון שאנו מחויבין על קדוש השם וע"ז זה מנאץ, שפיכת דמים זה מטעם מה חזית דדמי דידך סמיק טפי, עריות זה ג"כ כמו שפיכת דמים, והתורה אמרה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, אולם איבוד עצמו לדעת אסור מפני שכתוב וחי בהם (א) ולהדעה שעל שאר-עבירות מלבד ג' הנזכרים אין נהרגין הרי זה כמו איבוד עצמו לדעת. מטעם דכתיב וחי בהם, (ב) והנה הכתיב וחי בהם כתוב גבי עריות ודרשו (א) ע"ז וחי בהם בעולם הבא. בישראל החיות נלקחה מעולם העליון, מעולם הבא, משום זה אף בשעה שיש מסירת נפש בפועל, קרינן ביה וחי בהם, בכל זאת כל זמן שאין הכרח של קידוש השם בפועל אסור להמית את עצמו גם מהחיים הטבעיים שבו נברא האדם. וזה הוא קידוש השם, כי בצלם אלקים עשה את האדם, והחיים נגזרים מאת אלקים ואל לו לאבד א"ע, כי גם בחיים חיותו של האיש הישראלי, הוא קשור בחיים של עולם העליון, ובשבת הוא זוכה לנשמה יתירה, להתקשרות שלימה עם החיים העליונים ורק בשעה שבא ההכרח של קדוש השם בפועל, אז קרינן ביה ג"כ וחי בהם, אז הזמן להתקשר לגמרי עם החיים העליונים. בעכו"ם שכל החיים שלהם קשורים רק בחיים הטבעיים אין אפשרות של קידוש השם, ובירושלמי (ב) מביא הלכה פסוקה מן הכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל עבודה זרה הרי היא אחת משבע מצות ויש פלוגתא בחז"ל (א) אם יש בעכו"ם חיוב של מסירת נפש, מכיון שהבריאה שלהם היא רק לשם חיות טבעית ואינה קשורה כלל בחיים אחרים, אין כח להכריח להפסיק את החיים, כי אז אינו ואיננו לגמרי, מלבד אולי שפיכת דמים, אשר בין כך עומדת השאלה, שחיים טבעיים צריכים להפסק ואז השאלה החיים של מי קודם, ומה חזית דדמי דידך סמיק טפי. ולכן מותר אצלם ע"ז בשיתוף, ונעמן שבקש מאלישע, לדבר הזה יסלח לעבדיך כי הוא נשען על ידו, (ב) שבקש לעבוד ע"ז בשתוף שא"א היה לו להפרד מע"ז אמר לו אלישע לך לשלום, מפני שאין אצלם אפשרות של קידוש השם (א) ומכיון שאין אפשרות של קידוש השם בפועל, אין זה גם בכח, בי כל דבר שהוא בכח, צריך שתהיה אפשרות איוו שהיא שהכח יצא פעם לפועל, אף כי הכח יותר גדול מאשר הפועל, אולם צריך לו דרך של התגשמות ואז הכח פועל בכוחו, לכן בישראל שיש קידוש השם בפועל בג' עבירות הנזכרות, אין בשאר עבירות לדעת הרמב"ם (א) חיוב של קידוש

(ט) ויקרא י"ח
(י) שם
(יא) רש"י ז"ל
במקום לפי תרגום
אונקלוס

(יב) שביעית פ"ד
(יג) סנהדרין פ"ה

(יד) מלכים ב'
(טו) ירושלמי
שביעית שם

(טז) ה' יטרי
התורה פ"ה

השם בפועל רק בכח. האמצעי בין קידוש השם בפועל לקידוש השם בכח. זו ברית מילה שיש בזה מעשה בפועל, והקידוש הוא בכח להרגיל את קידוש השם בחיים הישראליים, משמיני להולדתו. לכן דרשינן י"ז לגבי ישראל וביום השמיני ימול, אפילו בשבת, אם כי שבת היא מעולם העליון ואז היהודי מתקשר עם החיים של עולם הבא, ואסור עי"ז בכל מלאכה טבעית, אף לצורך אוכל-נפש. בכל זאת מותר למול יהודי בשבת, מפני שמצות הברית בעצמה מקשרת את החיים הישראליים הטבעיים, עם החיים העליונים עם חיים של עולם הבא, כמו שבת בעצמה. מצד החיים הטבעיים, היא עושה מעשה בפועל, ומצד החיים הרוחניים, נוצר ע"י זה כח בנפש הישראלי הנמול, למסירת נפש בכח בכל מצוה, ובפועל בג' עבירות הנזכרות, וזה הכח של מצות הברית, וזה נתגלה לנו מן הכתוב וביום השמיני ימול, שדרשו אפילו בשבת. לכן עכו"ם וילידי בית, שנמול גם ליום אחד, אין דחית שבת של ישראל כלפי ברית מילה שלהם, מכיון שהשבת הישראלי הוא יותר גדול במדרגה, מפעולת ברית מילה שלהם. מזה אנו רואים כי עיקר מצות מילה של ישראל וגודל קדושתה נתגלה לנו בסיני, מן הכתוב וביום השמיני ואין זו מצוה של לזו ולזו נאמרה.

יש הבדל בעצם המצוה בין ישראל ועכו"ם, ומכיון שעיקר מצות המילה לגבי ישראל היא הסרת הערלה, וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ור' נתן לנו הכשרה עצמית להכשיר את הבריאה צריכים לחכות שמנה ימים, הזמן שהתורה קבעה, עד שיצטבר ויקלוט הערלה בבשר הישראלי, להביא אח"כ ע"י הברית את התיקון והסרת הערלה, לכן, הנודר מן הערלים אסור מן עכו"ם, ואף שהוא נמול, כי עכו"ם אף שהוא נמול לא הוסרה הערלה, ועדיין שם ערל עליו, ישראל אף שאינו נמול עדיין אין שם ערלה עליו, והענין הוא בזה, בישראל שישנו הכח של הסרת הערלה, הכח והקדושה לקידוש השם למסירת נפש אף שטרם נמול, לא חל עליו מלכתחלה שם ערל, עכו"ם שאין בכחו להסרת הערלה, גם אחרי המילה נקרא ערל, מפני שהמילה אינה מכשירתו, למסירת נפש בפועל, לקידוש השם, ממיא אין בזה גם בכח, כדברינו לעיל. על יצחק אומר המדרש י"ח נקרא ראשון, מפני שהוא היה הראשון שנמול לשמנה, הכוונה, ביצחק נרגלה בראשונה, הכח והפועל של קידוש השם, ולכן ידע שגם במסירת נפש בפועל ביהרג ואל יעבור, יש טוב הגנוז, כי ע"י זה זוכים לחיים נצחיים, כדרשת חז"ל וחי בהם לחיי עולם הבא, ומצינו בגמ' י"ט כי הנביא אמר ו עושה שלום ובורא רע, ואולם בתפילה סדרו, עושה שלום ובורא את הכל, ואמרו בגמ' כא) כי זה לישנא מעליא, ואין הכוונה סתם בשי"ל לישנא מעליא, בהרו את הסגנון של הכל, לעומת רע, אלא שבאמת יש גם ברע טוב, יצחק היה הראשון שידע

(י) שבת קל"ב

(יח) ברא' רבה ס'

(יט) ברכת י"א

(כ) ישעי' ט"ה

(כא) ברכת שם

(כג) ב"ב י"ז

כי במסירת נפש יש ברע טוב, ולכן מכול חפץ להוציא את הטוב, ואמרו חז"ל (כג) אברהם בכל, יצחק מכל, לכן יצחק אמר עשה נא לי מטעמים ואוכל מכל. וזה דכתיב ואלה תולדות, ואו של ואלה, מוסיף על הראשונים, יצחק חפץ בהמשכה, כדי להוציא מן הפסולת את חלק הטוב, וזהו ענין של הברכות שיצחק חשב להפוך את הסדר, וחפץ לתת לעשו מטע השמים ושמני הארץ שדרשו חז"ל (כג) מקרא, משנה, אגדה, וליעקב ואל חרבך תחיה, כי לא ברכה אחת היא לך אבי, נאמר לו, ואם היה עשו מקבל את הברכות הראשונות, היה יעקב מקבל את האחרונות של ועל חרבך תחיה, להוציא מן הרע את הטוב אבל מכיון שעיקר הרע היה יעקב, כי ביצחק יקרא לך זרע דרשו חז"ל (כד) ביצחק ולא כל יצחק, והמשכה של קידוש השם בטועל ובכת, נתנה ליעקב, לא היה יעקב יכול לקבל את הברכות הראשונות אלא ברמאות, להוציא מן הרע הזה את הטוב של הברכות, ובתוספתא (כה) מעשה בחסיד אחד שנודמן לו מצות שכחת עומר בשדה, אמר לבנו צא והקרב עלי פר לעולה ופר לזבחי שלמים על הזדמנות מצוה זו, מפני שבכל מצוה יש להגיע לכונת המצוה, ויש הכנה למצוה, במצות שכחה, אין כל אפשרות של כיוון או הכנה אל המצוה, א"כ כשמזכים במצוה בלי כונה, ובלי הכנה כ"ל, רואים בזה את הזכוי של המצוה, לכן יצחק כשראה כי הברכות הראשונות נמסרו ליעקב, אמר גם ברוך יהיה, הכיר כי לא הברכות תלויות בדעת בעל המברך, אלא בשייכות הנפשית שיש למקבל הברכות לעצם הברכה, אמר גם ברוך יהיה^(י).

(כג) רבה תלדות

(כד) ברא' רבה ג"ג

(כה) פאה פ"ג

נחמת ישראל

(י) ובזהר (פ' ויחי) בשעתא דברך יצחק ליעקב לא ברכיה עד דברך ליה הקביה בקדמיא הדא דכתיב ואמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ד', כיון דחייא דהקביה בריך ליה ליעקב, לבתר אמר ליה יצחק ויתן לך.

פ' תולדות

תרצ"ה

מן התוכן:

כפילת הלשון יצחק בן אברהם. אברהם הוליד את יצחק, באור בדברי חז"ל, יצחק נקרא אברהם, יעקב נקרא אברהם, ובמקום אחד לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, תפקיד האבות בכלל, והבחינה הפרטית של כל אחד ומלחמתם בתקופתם, בחינת התשובה ותשובה מאהבה, יצחק חפץ לברך את עשו ואח"כ הודה ליעקב על הברכות, באור בדברי חז"ל: משה כתב את ספרו פ' בלעם וספר איוב.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק.
תפקיד האבות.

תפקיד מיוחד היה לאבות. בתור מורי דרך, אם בהדרכת העולם בכלל, ולהדרכה לקדושת ישראל בפרט, ולא אברהם בלבד, נקרא בתור אב, אלא גם יצחק ויעקב, וביחד נקראו אבות, ובגמ' א אין קורין אבות אלא לשלשה, משום דעד הכא חשיבי, טפי לא חשיבי, השבטים נקראו שבטי יה ב, משה רבינו, התורה מעידה עליו, ולא קם עוד נביא בישראל כמשה, ומיחסים לו את כל התורה דכתיב זכרו תורת משה עבדי ג וקוראין אותה תורת משה, ובגמ' ד אמרו, קטן הידוע לדבר, אביו מלמדו תורה, ושואלין מאי תורה, תורה צוה לנו משה מורשה, אומר ע"ז ר"ת ה דאותו פסוק נקרא תורה, עד כדי כך התייחסו בעלי התלמוד למשה רבינו: ומכנים אותו אב לנביאים, ובכל זאת אינו נחשב בחשבון האבות, ועוד יותר מזה, בהתחלת הגבואה שלו, מראות אלקים בראשונה מתוך הסנה, אמר לו ד"ו ו אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, וכבר אמרנו בפרקים הקודמים, כי גם לקבלת התורה היה משה מוכרח להתלבש בלבושו של אברהם, וכך אמרו חז"ל ו בשעה שעלה משה למרום, בקשו המלאכים לפגוע בו, אמר להם הקב"ה, כלום

א) ברכת ט"ז

ב) תהלים קכ"ב

ג) מלאכי ג'

ד) טובה מ"ב

ה) בתוס' ב"ב י"ד

ו) שמות ג'

ז) ילקוט שמעוני חשא

אין אתם מתיראין ממנו: הלא זה שאכלתם אצלו. הרי כי קדושת האבות שמשם יסוד לנבואת משה ולקבלת התורה.

(ח) תהלים צ"ט

ובחז"ל על הכתובים) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, מלמד ששמואל שקול כנגד משה ואהרן, ובכל זאת לא הוא ולא הבאים אחריו נקראים בשם אבות, הרי שתפקיד מיוחד היה לאבות בקביעת קדושת ישראל, וכל אחד באופן מיוחד, בדרכו ובשיטתו, קבעו את קדושת ישראל, ואחד בלבד ושטה אחת בלבד לא הספיקו. והיה צורך לקביעת קדושת ישראל בשלשה אבות, כפי אחד בדרכו ובמנו ובשיטתו, עד שביחד נקראו אבות. וכך זה נקבע לדורות, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, נזכר שש אלקים במיוחד ע"י יד כל אחד ולא כתיב אלקי אברהם יצחק ויעקב, להדגשה מיוחדת, להבחינה ותפקיד של כל אחד מהאבות. וזה שאמרו במדרש ^ט יצחק נקרא אברהם, יעקב נקרא אברהם. כמו"כ אמרו חז"ל ^י על כפילת הלשון בפרשה זו, יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק, כנגד ליציני הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם. הכונה של קלסתר פנים, בודאי אין המכוון רק לצורה החיצונית, אלא מתכונים גם לצורה הפנימית. ומה היא הפנימיות: השיטה, הדרכה והפעולה. וכל אחד לפי שיטתו כך נפגש בדרכו, בהתנגדות מצד הדור. אברהם נפגש עם סדום, יצחק עם אבימלך, יעקב עם עשו.

(ט) ברא' רבה ס"ג

(י) בנב' ב"מ ס"ו

ומה היה תפקיד האבות ופעולותיהם, בספרי המקובלים נקראים הסד גבורה תפארת. את אברהם מסמלים במדת החסד, את יצחק במדת הגבורה, את יעקב במדת התפארת. אברהם אבינו הראה מדת החסד בעולם, של הכנסת אורחים והכנסת גרים תחת כנפי השכינה. הכונה: במדת החסד חפץ להביא את העולם לידי תיקונו, אחרי השחתת העולם בתקופת המבול, שמלאה את הארץ חמס בגניבה וגזילה, וזה גרם להם את האליליות והשתחוויות למעשי ידי עץ ואבן, ולכן לשם תיקונם, כדי להביאם לידי התקרבות רוחנית, היה הכרח להביאם מקודם לידי תיקון המדות האנושיות אשר דרוש לאדם בהיותו ע"י אדמה, ועל ידי מדת החסד התגבר הכח הרוחני בעולם, עד שאפשר היה לפרסם את שם השם בעולם. וכך כתוב ^{יא} ויבן שם מזבח ויקרא בשם ד' אל עולם, פירושו, כי הכרת ד' ורוחו לא נעשה רק למטרה בשביל ישראל לחוד אלא בשביל העולם כולו, שיכירו וידעו כל יושבי תבל, ואז נפגש בהתנגדות מצד אנשי סדום, שנחרבו, ומדת החסד התפשטה בעולם, וכך היה אברהם המפיץ את מדת החסד בעולם. אברהם אבינו במדת החסד שלו היה מגייר גרים ומכניסן תחת כנפי השכינה. בלי להבדיל ולבחון את הבחינה הפרטית של

(יא) ברא' י"ב

כל אחד ואחד. ואברהם שבא למצרים ישב עם המצרים כאחד מהם והשפיע עליהם ממדת החסד. אמנם לקחו ממנו את שרה, אבל מכיון שנודע להם שהיא אשתו, החזירו לו. כמו"כ אצל אבימלך אמריו הנה ארצי לפניך כטוב בעיניך שב. עד כדי כך הביא התפשטות מדת החסד בעולם, אח"כ בא יצחק, שמיחסים אליו את מדת הגבורה, של קידוש השם ומסירת נפש בעולם, ותפקידו היה לברר את הבחינה הפרטית של כל אחד ואחד, ואחרי שהמדה האנושית הוטבה במקצת על ידי השפעת אברהם, ע"י הרמת המדה האנושית של חסד, בא יצחק בתפקידו במדת הגבורה, לבחון ולבדוק את כל אלה הפרטים, אם ראויים ומוכנים יהיו גם לקידוש השם, ואלה שלא היו מוכנים לזה נתרחקו ממילא, לכן אמר אבימלך ליצחק, לך מאתנו כי עצמת ממנו מאד. אחר הבחינה של גבורה שהרחיקה את מי שצריכים לרחק, היה בהכרח שתבוא שוב בחינה של חסד, אבל מעורבת בגבורה, וזאת היתה בחינת יעקב, בחינת התפארת, שיש בה ממדת הגבורה, אבל מעורבת בחסד, כלשון הוזהר ו' תפארת דאיהו כלי' מחסד ופחד ואקרי אמת. יעקב הכין את התפקיד של חסד וגבורה ביחד, יעקב כבר נפגש בדרכו, במלחמתו עם עשו, אשר היה מחקה את מעשי אביו, כדברי המדרש, (ד' על הכתוב) ויהי עשו בן ארבעים שנה, אמר מה אבא נשא אשה בהיותו בן ארבעים, כך גם אני, עשו ראה את בחינת הגבורה מאביו, אבל במקום שאביו השתמש בזה למסירת נפש לעבודת ד', השתמש בזה הוא להנאתו העצמית, כדכתיב ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, (טו) יצחק, כי כהתה עינו ולא ראה את מעשה עשו, בחפצו למסור את ברכות אברהם, חשב כי לתפקיד של בחינת הגבורה בעולם נחוץ גם בעל כח וגבורה חיצונית וברך את עשו, הרי בקדושת בכור, שיש לעשו וכח הגבורה שלו, יוכל להשפיע דרך ד' בעולם, והא ראה שהיו אח"כ נביאים גם לאומות העולם, כגון בלעם, אולם באמת עיקר תפקיד הנביאים היה להחזיר את העם בתשובה, ולגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה. וזה אפשר רק בכח של תשובה שנתנה לישראל אם בתור צוי או הבטדה של ואתה תשוב, וזה שאמרו חז"ל (י) לא כאברהם שקרא הר, דכתיב (יח) אשר יאמר היום בהר ד' יראה (י) ולא כיצחק שקרא שדה, דכתיב (כ) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקרא בית דכתיב (כא) אין זאת כי אם בית אלקים וזה שער השמים. הר זו בחינת הפקר, לשדה ישנה כבר ענין של בעלות ורשות למי שזה שייך, אבל בכל זאת פתוחה לכל, אולם בית, זה כבר מוקף ומסוגר למי שיש רשות להכנס ומי שאין לו רשות להכנס. אברהם אמר לו ישמעאל יהיה לפניך, יצחק חפץ למסור את הברכות לעשו, חפצו להוציא את האומה הנבחרת מבין הגוים, יעקב ראה כי קיום האומה הישראלית יכולה להיות

(ב) בראשית כ'

(ג) ח"ג דף ש"ב
(ד) ברא' רבה ס"ה
(טו) בראשית כ"ו

(טז) שם

(י) פסחים ס"ח
(יח) בראשית כ"ג
(יט) בראשית כ"ב
(כ) בראשית כ"ד
(כא) בראשית כ"ט

ולהתקיים רק בשעה שהאומה הישראלית תהיה נפרדת. עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב כג, כי אף אמנם שיש במדת תפארת גם חסד, להיטיב ולהראות לאומות עולם דרך ד', אבל יש בה גם גבורה, ובעיקר תפקידה לתקן את עצמו ולבנות אומה ישראלית נפרדת בפני עצמה, לא מבין הגוים, אלא בתור חטיבה מיוחדת לעצמה, וכך התחילה מיעקב, האומה הישראלית שנתחלקה אח"כ לשבטים.

כב במדבר כ"ג

אבל כל שלשת האבות. כלם לדבר אחד התכוננו, להביא לידי הכרת ד' ואחדותו בעולם. ההבדל היה רק בשיטות ובאמצעים, אם אמצעי זה טוב ומתאים לתקופה זו או לא. עד שיבא התכלית הנרצה, שיכירו וידעו כל יושבי תבל, וזה לשון המדרש כט יצחק נקרא אברהם, יעקב נקרא אברהם, יען שלכולם היה תפקיד אחד.

כב ברא' רבה טו

האבות קיימו את התורה, לפני שנתנה. הכוונה, הכינו דרך תשובה בעולם שע"י התשובה יכולים לשוב ולהתחזק לקיים מחדש את כל התורה*).

אולם כדי להכין את התפקיד הגדול של העתיד, של כך תכרע כל ברוך, לך תשבץ כל לשון, ולהראות לאומות העולם דרך של תשובה, היה בהכרח שיהיה נביא גם מבין הגוים, שיעבור בעצמו את כל הקלקולים ויבצוט, ולבסוף, הודה כי ד' אחד ושמו אחד. וזה מראה לנו ספר איוב, שנקראת על שמו, בכל זאת עד שיבא התיקון הכללי שהבטיחו לנו בעתיד, אין נכרי מוכשר לכתוב ספר כזה, להראות דרך של תשובה, ולכן אמרו חז"ל כו משה כתב ספרו וספר איוב, משה רבינו הכין את התעודה של והיה באחרית הימים שיהיה לאומות העולם אחיזה ודרך של תשובה, לכן מכיון ששמע יצחק מעשו שאמר, גם את בכורתי לקח, והוכח שאין לעשו כל קשר של קדושה, וכי מעצמו מכר את קדושת הבכורה, הודה ליעקב על הברכות ואמר גם ברוך יהיה.

כד ב"ב י"ד
וירושלמי סוטה
ט"ה

נחמת ישראל

*) וחז"ל אמרו (יומא פ"ו) תשובה מאהבה, וזנתו נעשו זכיות, כלומר, ישנה תשובה מיראה וישנה תשובה מאהבה, תשובה מיראה, אם זו מאימת העונש, או מאימת הרצועה, כלשון הוזהר, או מיראת הצו ועבירה. על צווי ד', אבל כל זה אפשר בשעה שישנו צווי, אבל האבות שקיימו את התורה לפני שנתנה, לפני הצווי, אם כן, התשובה שלהם ודרך התשובה שהורו לעולם היתה רק תשובה מאהבה, והענין הוא בזה, כי באמת האומה הישראלית הנבחרת אינה מסוגלת כלל לחטא, ואם בכל זאת באו לידי חטא, הרי זה אינו אלא רוח שטות, כדברי חז"ל, סוטה ג' אין אדם חוטא אלא אם כן נבססה בו רוח שטות, ולכן אם שב מחטאו, בתשובה מאהבה הוא שב, למקור אהבת ד', ומעורר על ידי זה אהבת ישראל שנקראים בנים למקום ונעשה על ידי זה מהדדנות זכיות, בחינה זו, הביאו האבות, אשר חצבו ובחנו את האומה הישראלית, תחת נתי אח"כ מפורש על ידי משה רבינו שליו ד', שבאר ופירש את ענין התשובה).